



S·H·E

Schools for Health in Europe



МЕКТЕПТЕРГЕ АРНАЛҒАН НҰСҚАУЛЫҚ 2.0 басылым

Желтоқсан 2019

Денсаулықты нығайтуға ықпал
ететін мектепке айналу
Әдістемелік нұсқаулық

МАЗМҰНЫ

4 1 ТАРАУ - МЕКТЕПТЕРГЕ АРНАЛҒАН НҰСҚАУЛЫҚТЫҢ ЖАҢА РЕДАКЦИЯСЫ НЕ ҮШІН ҚАЖЕТ?

- 1.1 Нұсқаулықтың жаңа басылымының мақсаты
- 6 1.2. Нұсқаулықтың мақсатты аудиториясы
- 7 1.3. Нұсқаулықтың құрылымы

8 2-ТАРАУ - ДЕНСАУЛЫҚТЫ НЫҒАЙТУҒА ЫҚПАЛ ЕТЕТІН МЕКТЕП БОЛУДЫҢ НЕ ҚАЖЕТ БАР?

- 9 2.1 Денсаулықты нығайтуға ықпал ету деген не?
- 10 2.2 Денсаулықты нығайту тұрғысынан анықтау
- 12 2.3 Мектеп жағдайында денсаулықты нығайтуға ықпал ету неге маңызды?
- 13 2.4 Мектеп жағдайында денсаулықты нығайтуға ықпал ету дегеніміз не?
- 14 2.5 Денсаулыққа жалпы мектептік көзқарас
- 15 2.6 Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін Мектептердің тиімді жұмысына әсер ететін факторлар

16 3-ТАРАУ - ДЕНСАУЛЫҚТЫ НЫҒАЙТУҒА ЫҚПАЛ ЕТЕТІН МЕКТЕП БОЛУ ҮШІН 5 ҚАДАМ

- 18 3.1 1-қадам: Бастапқы кезең
- 25 3.2 2-қадам: Мектептегі қазіргі жағдайды талдау
- 28 3.3 3-қадам: Іс-қимыл жоспарын әзірлеу
- 35 3.4 4-қадам: Жоспарды іске асыру
- 37 3.5 5-қадам: Мониторинг және бағалау

38 4-ТАРАУ - МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА ДЕНСАУЛЫҚТЫ НЫҒАЙТУДЫ БІРЛЕСІП ЖОБАЛАУ

- 39 4.1. Салауатты қоршаған ортамен өзара әрекеттесу не үшін қажет?
- 39 4.2. Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер бірлесіп жобалаудан қандай артықшылықтарға ие бола алады?
- 41 4.3. Ынтымақтастықты ілгерілету үшін қандай шаралар қабылдануы мүмкін?

49 ӘДЕБИЕТ

53 ҚОСЫМШАЛАР

- 54 1-қосымша Негізгі проблемалар мен басым міндеттерді жақсы түсіну үшін өткенге жүгінейік
- 56 2-қосымша. Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралы
- 73 3-қосымша. Жылдам бағалау құралы
- 77 4-қосымша. Жарғылар мен декларациялардың көмегімен салауатты орта тәсілін әзірлеу

Мектептік нұсқаулық 2.0-басылым

Авторлары:

Teresa Vilaça (University of Minho, Португалия)
Emily Darlington (University Claude Bernard Lyon 1, Франция)
María J. Miranda Velasco (University of Extramadura, Испания)
Olgica Martinis (Croatian Institute of Public Health, Хорватия)
Julien Masson (University Claude Bernard Lyon 1, Франция)

Келесілердің қатысуымен:

Ingibjörg Guðmundsdóttir (Исландия)
Tineke Vansteenkiste (Бельгия)
Luis Lopes (Португалия)
Annamária Somhegyi (Венгрия)
Davor Černi (Хорватия)
Peter Bentsen (Дания) қатысуымен

Ағылшын тілінде жарияланған күні:

Желтоқсан 2019

Жарияланды:

Schools for health in Europe Network Foundation (SHE) –
Еуропадағы Денсаулық Мектептер Жүйесі, Хадерслев,
Дания

Ағылшын тіліндегі құжат мына веб-сайтта қол жетімді:

www.schoolsforhealth.org/resources/materials-and-tools/

Алғыстар:

«Мектеп нұсқаулығы – жаңа қайта өңделген басылым Erin Safarjan M.P.H., Goof
Buijs M.Sc., Silvia de Ruitter M.Sc. авторлығымен, 2013 жылғы желтоқсанда
Еуропалық Кеңестің қаржылық қолдауымен жарияланған «Мектептің онлайн
нұсқаулығы» негізінде бейімделген (CB_FY2013 гранты).



1-ТАРАУ.

Мектептер үшін нұсқаулықтың жаңа басылымы не үшін қажет?

1-ТАРАУ

Нұсқаулықтың алғашқы онлайн басылымын қайта қарау қажеттілігі елдердің әлеуметтік проблемаларынан туындады. Бұған Денсаулықты нығайтуға Ықпал ететін Мектептердің 5-ші Еуропалық Конференциясы барысында ерекше назар аударылды. Мәдени және діни айырмашылықтар, саяси және экономикалық дағдарыс, климаттың өзгеруі, гендерлік мәселелер және инфекциялық емес аурулар – бұл өзгеден басқа экологиялық және әлеуметтік денсаулық детерминанттарының өзгеруіне әкелетін негізгі мәселелер; Денсаулықты нығайтуға Ықпал ететін Мектептердің 5-ші Еуропалық конференциясы кезінде [1] Денсаулық Мектептері желісінің² барлық мүшелерінің дайындығы мен шешімділігінің және болашақта денсаулықты нығайтуға бағытталған шараларды қабылдау маңыздылығы расталды (төменде қараңыз).

Мәскеу резолюциясы – «Іс-әрекетке көшу ұсыныстары – Денсаулықты нығайтуға Ықпал ететін Мектептердің 5-ші Еуропалық Конференциясы

A. Біз "Еуропадағы денсаулық мектептері" (ЕДМ) желісінің бұрын қабылданған құндылықтары мен қағидаттарын мойындаймыз және растаймыз. Әсіресе белгісіздік пен түсініксіздік жағдайында Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер (ДНМ) ажырамас демократиялық құндылықтарды қорғайды. Олар мектептердегі денсаулықты нығайтуға бағытталған барлық іс-шаралардың тірегі және негізі болып табылады және ашықтық пен өзара құрметпен сипатталатын жалпыадамзаттық және әлеуметтік позицияны көрсетеді (...)

B. Біз қоршаған орта, климат және денсаулық бір-бірімен тығыз байланысты және оларды бір-бірінен бөлек қарастыруға болмайтынын мойындаймыз. Біздің денсаулыққа қатысты шешімдеріміз бен әрекеттеріміз қоршаған орта мен климатқа әсер ететіндей, климат пен қоршаған орта мәселелері де біздің денсаулығымызға солай әсер етеді. Сонымен қатар, климат пен денсаулық мәселелері біздің қоғамның бірдей іргелі құрылымдық детерминанттарымен шартталған. Осыған байланысты біз тұрақты даму және климаттың өзгеруі мәселелерінде денсаулықты нығайту мен ағартудың ортақ мақсаттары мен қызмет салалары бар екендігіне ерекше назар аударамыз. (...)

C. Біз HiAP – "Барлық стратегиялардағы денсаулық" жобасын қолдаймыз. Денсаулықты нығайтудың базалық міндетіне сәйкес, біз бұл процесс жастар тұратын жерде жүргізілуі тиіс және олардың күнделікті қызметіне интеграциялануы тиіс екенін атап көрсетеміз. Мектептер жастар өмірінде маңызды рөл атқарса да, денсаулықты нығайтуды қоршаған қоғамнан бөлек қарастыруға болмайды. (...)

D. Біз инфекциялық емес аурулар (ЖЕА) болашақта көптеген елдерде халықтың денсаулығына, сонымен қатар денсаулық сақтау, әлеуметтік қамсыздандыру және экономика жүйелеріне қауіп төндіретінін мойындаймыз. 2011 жылғы "Джакартадағы инфекциялық емес ауруларға қарсы іс-қимыл туралы үндеуде" айтылғандай, ұлттық саясат пен денсаулық сақтау бағдарламаларында төмен профилактика мәселелеріне жоғары басымдық берілуі керек. ИЕА-ның таралуына қарсы күрес үшін біз ерте шаралар қабылдауға тиіспіз және Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер ИЕА-ның 2013-2020 жылдарға арналған алдын алу және оларды бақылау жөніндегі жаһандық іс-қимыл жоспарында қойылған міндеттерді шешу үшін оңтайлы алаң болуы мүмкін. (...)

ЕДМ желісі және оның серіктестері бірлесіп ұйымдастырған денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептердің 1 Еуропалық конференциялары ЕДМ мүшелерінің тәжірибесін бөлісуге, жүйелеуге және таратуға тамаша мүмкіндік береді. ЕДМ барлық қатысушыларының дауыстары ЕДМ негізгі компоненттерін, құндылықтары мен стратегияларын жетілдіру және кеңейту процесінде назарға алынады. Дәл осы компоненттер, құндылықтар мен стратегиялар нұсқаулықтың негізін құрайды.

2 Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептердің Еуропалық желісі (ДДҰ қолдауымен) құрылған сәттен бастап Еуропа мен Орталық Азияның 33 елінің өкілдері болып табылатын ЕДМ ұлттық үйлестірушілері мектептің басқару органдарымен және практикалық мамандармен қатынасу мен диалог арқылы өз елдерінде денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептерді қолдауда басты рөл атқарады. Желі құрылғаннан кейін бірнеше жыл ішінде Еуропаның әртүрлі елдерінен зерттеушілер мен зерттеу институттарының консорциумы – ЕДМ зерттеу тобы құрылды. ЕДМ зерттеу тобының басты міндеті - тұжырымдамалық, теориялық және практикалық зерттеулерді ынталандыру, күшейту және үйлестіру арқылы Еуропа мектептерінде денсаулықты нығайтуды дамытуды қолдау.



Осы ұсыныстардың негізінде назарды тек қана мектептен (жеке орта ретінде) мектептерді оларды қоршаған қоғамдық ұйымдармен, спорт клубтарымен, ауруханалармен, жұмыс орындарымен және т.б. интеграциялау процесіне (интеграцияланған ведомствоаралық орта тәсілі) ауыстыруға бағытталған бірлескен шаралар қабылдау қажет. Мектеп деңгейіндегі шаралар әрқашан жергілікті деңгейдегі іс-шаралармен байланысты болуы керек. Бұған қол жеткізудің стратегиялардың бірі - бірлесіп жобалау³.

1. Нұсқаулықтың жаңа басылымының мақсаты

Бұл нұсқаулықтың мақсаты - ұлттық және өңірлік үйлестірушілерге, мектеп басшылығына, мұғалімдер мен мектеп персоналына, оқушыларға және қоғамның мүдделі тараптарына денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептерді дамытуға қатысуға қолдау көрсету. Бұл нұсқаулықта денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп құрудың ашық және икемді әдістері ұсынылған, олар әр қоршаған ортаның тарихи, әлеуметтік және мәдени ерекшеліктеріне байланысты оларды тестілеу және өзгерту үшін жасалған.

Нұсқаулық жеке және ұжымдарда сыни ойлауды қалыптастыруда, сондай-ақ денсаулық пен қоршаған ортаның тұрақтылығын нығайтуға бағытталған жеке немесе ұжымдық шараларды қабылдауда балалар мен жастарды көтермелеу, қолдау және тәлім беру бойынша процестер мен мүмкіндіктерді шабыттандыру мақсатында құрылған. Осылайша, балабақшалар мен мектептердегі балалар денсаулығы мен қоршаған ортаға әсер ететін мәселелерді шешуге қатысуы керек. Ересектердің қолдауы мен нұсқауымен балалар мен жастар өздерінің денсаулығын сақтауда және өздері тұратын және оқитын ортаның жағдайлары мен экологиялық тұрақтылығын жақсартуда өздерінің белсенді дағдыларын дамытуға тиіс.

Осы нұсқаулықтың мақсаттары:

1. Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептердің тұжырымдамасымен таныстыру.
2. Ұлттық және өңірлік үйлестірушілерді, шенеуніктерді, мектеп басшыларын, мұғалімдерді, жергілікті үйлестірушілерді және денсаулықты нығайтуға ықпал ететін жаңа мектеп құру немесе бұрыннан бар мектепті жақсарту процесінің басқа қатысушыларын қолдау және шабыттандыру.
3. Ұлттық және өңірлік билік органдары мен министрліктерді барлық балалар мен жастар өз мектептерінде денсаулықты тиімді нығайтуға белсенді қатысатын білім беру ортасын құру бойынша жұмыста көтермелеу.
4. Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін жаңа мектеп құруда немесе бұрыннан бар мектепті жақсартуда барлық мүдделі тараптардың кәсіби дамуы үшін ашық саясат, стратегиялар мен іс-қимыл жоспарларын құруды көтермелеу.
5. Ұлттық және өңірлік үйлестірушілерді, мектеп басшылығын, мұғалімдерді, жергілікті үйлестірушілерді және процестің басқа да қатысушыларын денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептердің стратегияларын құру бойынша бірлескен жұмысқа ынталандыру (интеграцияланған ведомствоаралық тәсіл).
6. Оқушылардың денсаулығын нығайту үшін олардың белсенді дағдыларын қалыптастыруда мектепке қолдау көрсету.

³ Бірлескен жобалау процесі пәнаралық топты қамтиды, оның құрамына соңғы пайдаланушылар мен процеске «ресми жауапты» мамандар кіруі керек. Бұл тәсіл жағдайды жалпы түсінуге, диалог құруға, дағдылар мен өзара тәуелділікті құрастыруға және біріктіруге, мақсаттарды үйлестіруге негізделген. Бұл процестің негізгі міндеті - жаңа өркендеуге бағытталған өзгерістерді бастау. [32]

2. Нұсқаулықтың мақсатты аудиториясы

Нұсқаулық ұлттық және өңірлік үйлестірушілерге, дирекцияға, әкімшілікке, мұғалімдерге және басқа мектеп қызметкерлеріне, оқушыларға және денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептердің дамуына қатысатын басқа да мүдделі тұлғаларға арналған – балабақшалардан бастап бастауыш және орта мектептерге дейін деңгейде. Бұл нұсқаулықты жергілікті және өңірлік денсаулық сақтау және білім беру мамандарымен бірге қолдануға болады. Ұлттық, өңірлік және жергілікті деңгейдегі білім беру және денсаулық сақтау органдарының осы нұсқаулықта көрсетілген денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп моделінің дамуын қолдағаны жөн.

Нұсқаулық негізінен жергілікті деңгейде балабақшаларға (мектепке дейінгі мекемелерге), бастауыш және орта мектептерге арналған болса да, ақпарат басқа білім беру ұйымдарында денсаулықты нығайтудың ұлттық стратегияларын әзірлеуде де қолданыла алады.

3. Нұсқаулықтың құрылымы

Нұсқаулықтың бірінші бөлімінде денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептерге қатысты маңызды концепциялар келтірілген, олар туралы «Мұғалімдерге арналған материалдар – Негізгі концепциялар мен іс-әрекеттер: Мектептерде денсаулық және оны нығайту мәселелерін оқыту» [2] құжатында егжей-тегжейлі айтылған. Бұл құжат ЕДМ интернет-сайтында қолжетімді. Сонымен қатар, ЕДМ-нің негіздері мен құндылықтарын жалпы түсінуден және белгілі бір жағдайлардың қажеттіліктері мен ерекшеліктеріне сәйкес келетін денсаулықты нығайтуға икемді тәсілден бастау керек.

Екінші бөлімде үздіксіз және циклдік процесс болып табылатын бес дәйекті қадаммен денсаулықты нығайтуға көмектесетін мектеп құру туралы қадамдық нұсқаулар берілген. Бұл процесс бұрын нұсқаулықтың бірінші басылымында сипатталған. ЕДМ қатысушыларының кері байланысы бұл 5 қадамдық процесс денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп құру стратегиясын ұйымдастыруда пайдалы екенін көрсетті.

Үшінші бөлімде біз барлық мүдделі тараптарды денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептерді басынан бастап (мәселені бірлесіп тұжырымдау) және аяғына дейін (бірлесіп шешім қабылдау) қалыптастыруға бағытталған стратегияны бірлесіп жобалау үшін шаралар қабылдауға шақырамыз.

Good Health



Good Life

2-ТАРАУ.

ДЕНСАУЛЫҚТЫ
НЫҒАЙТУҒА ЫҚПАЛ
ЕТЕТІН МЕКТЕП
БОЛУДЫҢ НЕ ҚАЖЕТІ
БАР?

1. Денсаулықты нығайтуға ықпал ету дегеніміз не?

1986 жылы қарашада Оттавада өткен Денсаулықты Нығайтуға Ықпал ету бойынша Бірінші Халықаралық Конференциясында қабылданған Оттава Хартиясына сәйкес, денсаулықты нығайтуға ықпал ету «адамдарға денсаулығын бақылауды арттыруға және жақсартуға мүмкіндік беретін процесс» болып табылады [3]. Хартияда денсаулықты мақсат ретінде емес, ресурс ретінде қарау керек делінген. Бейбіт өмір, баспана, білім, тамақтану, табыс, тұрақты экожүйе мен ресурстар, әлеуметтік әділеттілік пен теңдік – денсаулықты сақтау және нығайту үшін қажетті кейбір жағдайлар.

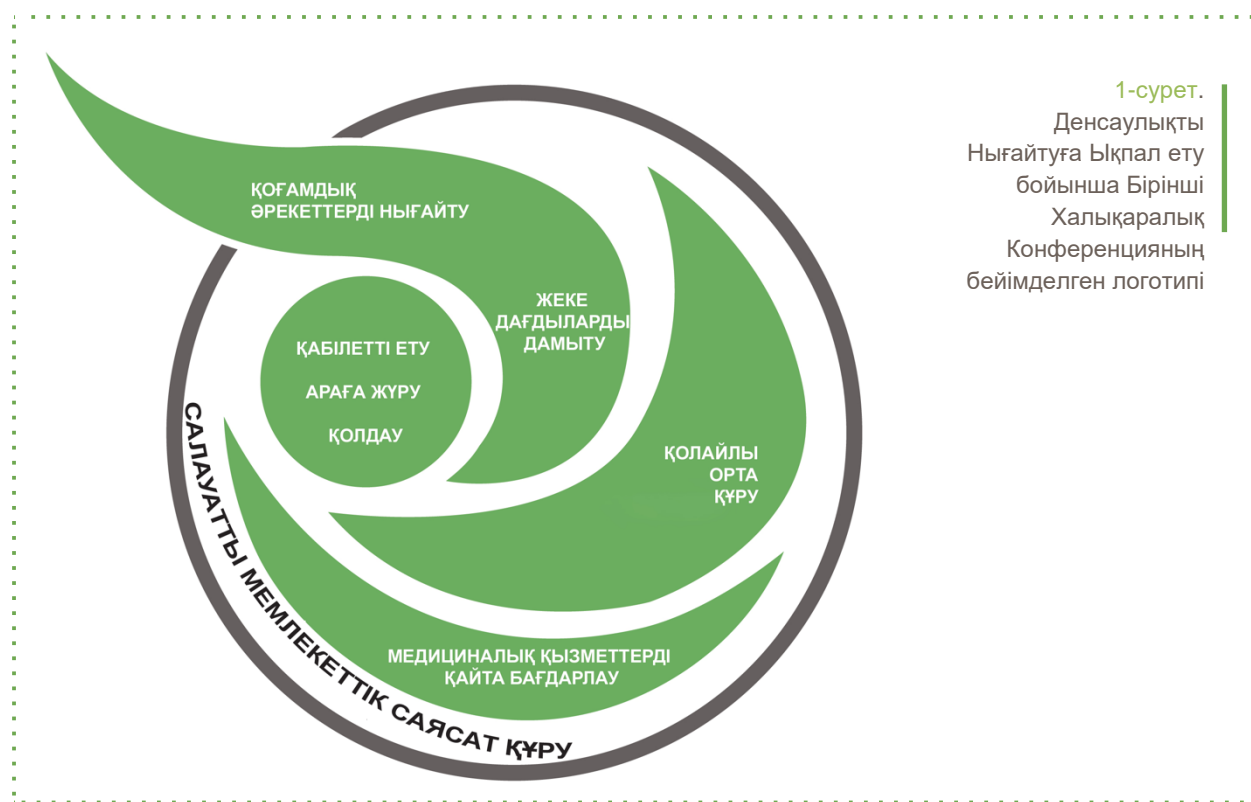
Денсаулықты нығайтуға ықпал етудің өзекті және тиімді стратегияларына мыналар кіреді 1-суретті қараңыз)

- Қоғамдық шараларды күшейту
- Жеке дағдыларды дамыту•

Қолайлы орта құру

- Ынталандыру, делдалдық және насихаттау•

Медициналық қызметтерді қайта бағдарлау



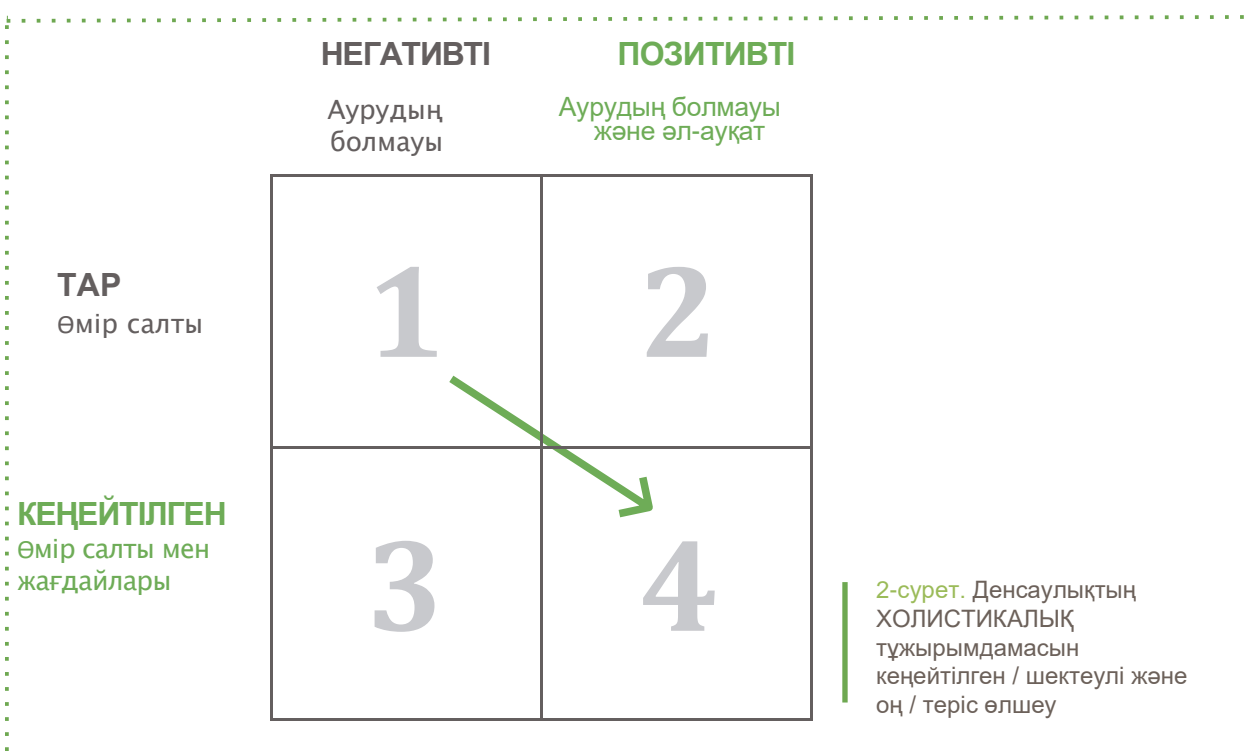
Оттава Хартиясы денсаулықты нығайтуға ықпал ету саласындағы қызметтің бес негізгі бағытын (салауатты мемлекеттік саясатты қалыптастыру, денсаулық үшін қолайлы орта құру, денсаулық сақтау саласындағы қоғамдық қызметті нығайту, жеке дағдыларды дамыту және медициналық қызметтерді қайта бағдарлау) және денсаулықты нығайтудың үш негізгі стратегиясын (ынталандыру, делдалдық және насихаттау) ұсынады. Дүниежүзілік Денсаулық сақтау Ұйымының пікірінше, 1-суреттегі логотип денсаулықты нығайтуға ықпал ету көптеген стратегиялары бар жан-жақты тәсіл деген идеяны көрсетеді. Жалпы, логотиптің дизайны ашық, шеңберден тыс қанаттары бар, бұл денсаулықты нығайту саласының өсіп, дамығанын көрсетеді. Денсаулықты нығайтудың бүгіні мен болашағы - қоғамның барлық деңгейлерінде, жергілікті деңгейден жаһандық деңгейге дейін жаңа мүдделі тараптар мен серіктестерді қамту.

Біздің денсаулығымыз табиғи және әлеуметтік жүйелерге де, олардың өзара әрекеттесуіне де байланысты, сондықтан денсаулықты нығайтуға экологиялық және әлеуметтік детерминанттар арасындағы байланысты мойындай отырып, эко-әлеуметтік тәсіл қабылдау қажет [4]. Осыған сүйене отырып, денсаулықты нығайтуға бағытталған шаралар үш негізгі қағидатқа негізделуі керек деп тұжырымдаймыз [5]: қатысу және бірлесіп жобалау; денсаулықтың оң және кеңейтілген тұжырымдамасы; шарттар мен синергия.

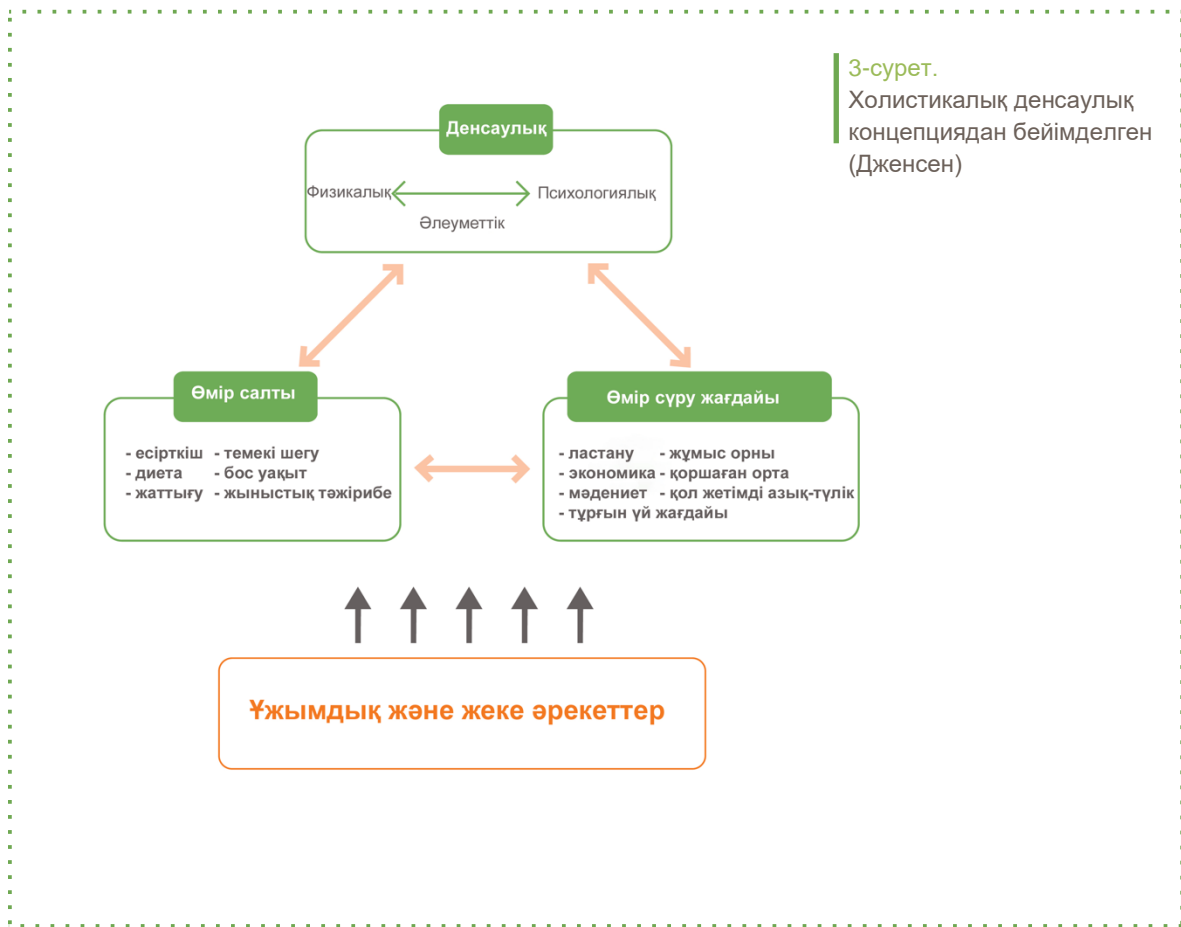
2.2 Денсаулықты оны нығайту тұрғысынан анықтау

Денсаулықтың бірыңғай анықтамасы жоқ. Алайда денсаулықты былай сипаттауға болады «арудың немесе физикалық ақаулардың болмауы ғана емес, толық физикалық, рухани және әлеуметтік әл-ауқат жағдайы» [6].

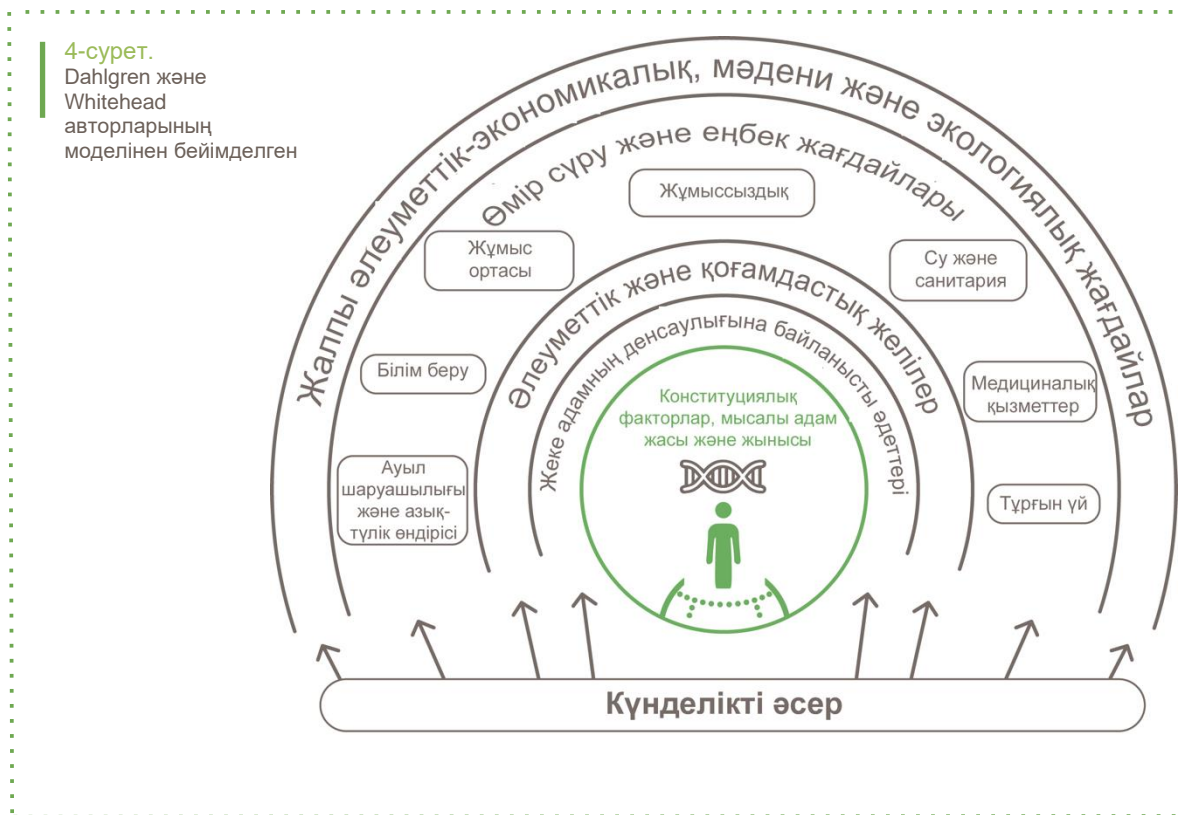
ДДҰ денсаулығының тұтас тұжырымдамасы «физикалық, рухани және әлеуметтік әл-ауқаттың» субъективті анықтамасын ұсынады. Huber денсаулыққа «әлеуметтік, физикалық және эмоционалды қиындықтар жағдайында бейімделу және өзін-өзі реттеу қабілеті» ретінде позитивті анықтама береді [7]. Осыған байланысты «арудың болмауы» ретінде денсаулықтың теріс тұжырымдамасынан позитивті және холистикалық тұжырымдамаға көшу түрінде білімнің үлесін көрсету маңызды. Бұл арудың перспективаларын жоғалтпай әл-ауқатпен (денсаулықтың оң тұжырымдамасы) және өмір салты мен жағдайларын ескере отырып (денсаулықтың кеңейтілген тұжырымдамасы) жұмыс істеуді білдіреді .



Оқушыларды бірлесіп қатысуға және белсенді әрекеттерге бағытталған, сыныптағы, мектептегі және қоғамдағы денсаулықты жақсарту жобаларына тарту Дүниежүзілік Денсаулық сақтау Ұйымы берген денсаулықтың холистикалық анықтамасы салауатты оқытудың демократиялық парадигмасымен тығыз байланысты екенін көрсетеді. Jensen [8.10] авторының пікірінше, оқытудың негізі ретінде қолдануға болатын денсаулық тұжырымдамасы холистикалық және белсенді әрекетке бағытталған тәсіл болып табылады. Холистикалық нұсқаулық тұтастықтың екі түрін қамтиды, атап айтқанда - адамға біртұтас және тұтас орта жағдайында қарау (3-сурет).



Dahlgren және Whitehead авторларының бейімделген моделінде адам денсаулығына әсер ететін ертүрлі детерминанттар көрсетілген (4-сурет):



Өмір салты мен жағдайлары – денсаулықтың екі маңызды факторы [10]

- **Өмір салты** мінез-құлық әдеттерін қамтиды (тамақтану әдеті, физикалық белсенділік, психобелсенді заттарды қолдану, жыныстық өмір). Адамдар, әдетте, өздерінің өмір салтын өздері таңдайды.
- **Өмір сүру жағдайлары** қоршаған ортамен және адамдар өмір сүріп, жұмыс істейтін қоғаммен анықталады. Өмір сүру жағдайларын өзгерту қиын, бірақ сіз оларды жақсартуға тырыса аласыз.
- **Өмір салты мен өмір сүру жағдайлары** өзара байланысты. Мысалы, көшеде балалар ойнайтын жері бар қауіпсіз ауданда тұрып, балалардың физикалық белсенділігінің жоғары деңгейіне ие болу мүмкіндігін артады.

Денсаулыққа адамдар мен олардың қоршаған ортасы арасындағы өзара әрекеттесу арқылы қол жеткізіледі. Осылайша, денсаулықты нығайту жеке мінез-құлықты да, әлеуметтік қатынастардың, қоршаған орта мен өмір сүру жағдайларының сапасын да қамтиды. Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер жеке және қоршаған орта факторларының денсаулық пен әл-ауқатқа қалай әсер ететінін көрсетеді.

Денсаулықтың бұл холистикалық концепциясын мұғалімдер, мысалы, олар бір уақытта психикалық денсаулықты және оқу үлгерімін жақсарту алатындай (оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамыту арқылы) оқыту әдістерін құрылымдау үшін қолдана алады. Негізгі мақсат - оқушылардың мектептен оң көзқараспен және денсаулыққа деген позитивті қарым-қатынаспен, сондай-ақ денсаулық және олар демократиялық қоғамның азаматтары ретінде жұмыс істеуі керек әлеуметтік пен физикалық орта арасындағы қарым-қатынасты түсініп кетіп бара жатқандарына көз жеткізу керек [10].

3. Мектеп жағдайында денсаулықты нығайтуға ықпал ету неге маңызды?

Денсаулық және білім беру тығыз байланысты [12,13]

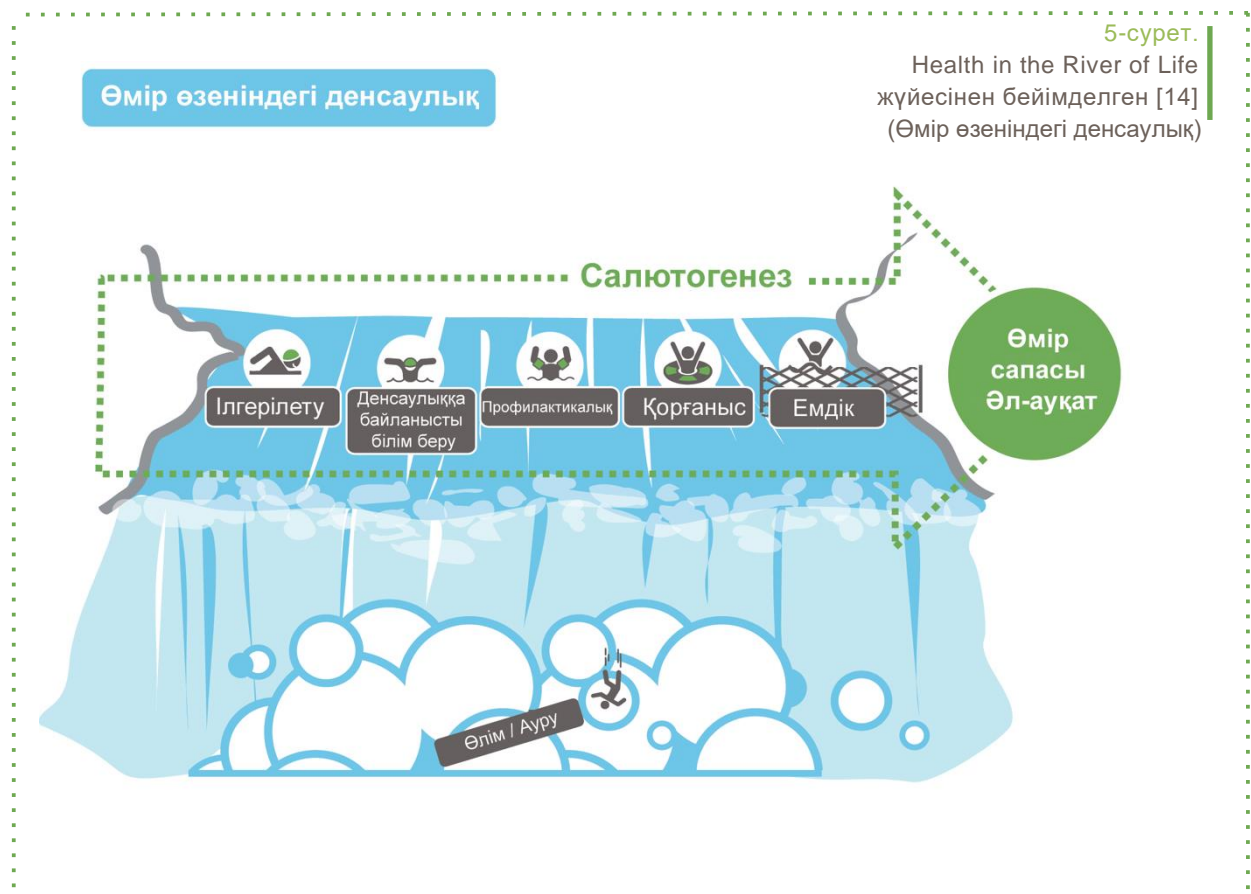
- Дені сау балаларда жақсы оқу және мектепке жиі бару ықтималдығы жоғары
- Мектепке баратын балалардың денсаулығы жақсы болуы үшін көбірек мүмкіндіктер бар
- мектебін жақсы көретін және мектепке ынтық, оқушылар және маңызды рөл атқаратын ересектер тәуекелдерге барады және білім беруде жетістіктерге жиі жетеді
- Білім өмірдің кейінгі кезеңдерінде экономикалық әл-ауқат пен денсаулық сапасында маңызды рөл атқарады
- Мектеп персоналының денсаулығына ықпал ету жұмысқа көбірек қанағаттануға және жұмысқа бармау санын азайтуға ықпал етуі мүмкін
- Мектеп қызметкерлерінің денсаулығына белсенді ықпал ету олардың мектепте үлгі болуына ықпал етеді

Осылайша, мектеп жағдайында денсаулыққа ықпал ету білім беру, әлеуметтік және кадрлық мақсаттарға қол жеткізуге ықпал етеді, сонымен қатар бүкіл мектеп қоғамдастығының денсаулығына әсер етеді.

Мектеп жағдайында денсаулықты жақсарту неге маңызды екендігі туралы қосымша ақпарат алу үшін «ЕДМ 2 ақпараттық бюллетенін» қараңыз; ол ЕМД желісінің веб-сайтында орналасқан.

2.4 Мектеп жағдайында денсаулықты нығайтуға ықпал ету дегеніміз не?

Мектеп жағдайында денсаулықты нығайтуға ықпал ету - бұл «бүкіл мектеп қоғамдастығының денсаулығын жақсартуға және / немесе сақтауға бағытталған кез-келген әрекет» [13]. 5-суретте Оттава Хартиясының салютогендік түсіндірмесі көрсетілген [14].



Оттава Хартиясының салютогендік түсіндірмесінен (авторлары - Monica Eriksson және Bengt Lindstrom [13, 194 б.]): «өзен денсаулықты дамыту метафорасы ретінде жиі қолданылды. Антоновскийдің айтуынша, стресстен аулақ болу немесе адамдарды өзенге құлап кетпейтін көпірлер салу арқылы денсаулықты нығайту жеткіліксіз. Оның орнына адамдар жүзуді үйренуі керек (Antonovsky 1987).»

Оттава Хартиясына сәйкес, «денсаулықты нығайту – бұл жеке адамдар мен қоғамға денсаулық детерминанттарын бақылауды күшейтуге, осылайша белсенді және өнімді өмір сүру үшін денсаулықты жақсартуға мүмкіндік беретін процесс» [3]. «Салютогендік көзқарас адам денсаулығының әлеуетін күшейтуді білдіреді, бұл денсаулықты өнімді және жағымды өмір сүрудің құралы етеді» [13].

Мектептерде денсаулықты нығайтуға ықпал ету салауатты басылымды қол жетімді етуге бағытталған салауатты мектеп ортасын, мектеп саясатын және оқу бағдарламасын құруға күш салуды қамтиды. Сонымен қатар, оған санитариялық білім де кіреді – сіз сабақта үйрететін нәрсе.

Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп - бұл «барлық оқушылар мен педагогикалық және педагогикалық емес персоналдың денсаулығын, әл-ауқатын жақсарту және әлеуметтік капиталын дамыту бойынша құрылымдалған және жүйелі жоспарды жүзеге асыратын мектеп» (Marjorita Sormunen, SHE 5-ші конференциясы). ДНҮМ - бұл денсаулықты нығайту бойынша іс-шаралар өткізілетін мектептен гөрі көп нәрсе. Бұл денсаулыққа жалпы мектеп тәсілін қолданатын мектеп.

ДНМ денсаулық пен әл-ауқат мәселелерімен жүйелі және кешенді мәнерде айналысады және жазбаша мектеп жоспары немесе саясаты бар. Ол нақты іс-әрекеттерге және процеске белсенді қатысуға бағытталған; барлық мектеп қоғамдастығы, оның ішінде оқушылар, педагогикалық/педагогикалық емес персонал және ата-аналар шешім қабылдауға және іс-әрекетке белсенді қатысады. Сонымен қатар, ДНМ жұмысы мектеп қоғамдастығының барлық мүшелерінің білімін, дағдыларын және денсаулық пен әл-ауқатты нығайтуға бейілділігін дамытумен байланысты әлеуетті құруға бағытталған

Толығырақ ақпаратты SHE сайтында «Module on School Health Promotion, Materials for teachers – Key concepts and activities: Learning about health and health promotion in schools» (Мектепте денсаулықты нығайтуға ықпал ету, Мұғалімдерге арналған материалдар - Негізгі концепциялар мен әрекеттер: Мектептерде денсаулықты және оны нығайтуды үйрену) бөлімінен табуға болады [2]

2.5. Денсаулыққа жалпы мектептік көзқарас

Нұсқаулықта денсаулықты нығайтуға жалпы мектептік тәсіл қолданылады. Бұл тәсіл нақты іс-әрекетке бағдарланған және бүкіл мектеп қауымдастығын қамтитын жүйелі тәсілді қолдана отырып, денсаулық пен оқу нәтижелеріне қол жеткізуге бағытталған және оқытуға бағытталған. Ол өзінің тиімділігін көрсеткен ДНМ ғылыми деректері мен практикаларына негізделеді.

Нақты деректер денсаулыққа деген жалпы мектептік тәсіл мен тұрақты даму іс жүзінде бір-бірімен тығыз байланысты екенін көрсетеді, бұл оқушылардың денсаулығы мен олар өмір сүретін тұрақты орта олардың оқу нәтижелері үшін үлкен маңызға ие екенін көрсетеді. St. Leger [13] денсаулықты нығайту мен тұрақты қоршаған ортаны құру арасындағы тығыз өзара байланысқа бағытталған белсенді қызметті жүргізу қажет деп санайды.

Денсаулықты нығайтудың жалпы мектептік тәсілін алты компонентке бөлуге болады:

1-компонент	Денсаулықты сақтау мен нығайтуға қатысты мектептің стратегиясы - мектептің ресми құжаттарында нақты көрсетілген немесе денсаулық пен әл-ауқаттың сақталуы мен нығайтуына ықпал ететін практикалық іс-әрекетте байқалады. Стратегиялар мектепке қандай өнімдерді жеткізу керек екенін реттей алады немесе мектептегі қорлауды қалай болдырмауға немесе азайтуға болатындығын сипаттай алады. Стратегия мектеп жоспарының бөлігі болып табылады.
2-компонент	Қоршаған мектеп ортасы мектеп ғимараттарының, алаңдардың және мектеп ауласының жағдайын қамтиды. Мысалы, қолайлы қоршаған орта демалу мен физикалық белсенділік үшін тартымды мектеп алаңдарын құруды білдіреді.
3-компонент	Әлеуметтік мектеп ортасы - мектеп қызметкерлері мен оқушылардың өзара және бір-бірімен қарым-қатынасының сапасымен анықталады. Мектептегі атмосфераға ата-аналармен және жергілікті тұрғындармен қарым-қатынас та әсер етеді.
4-компонент	Оқушылар білім алып, салауатты өмір салты мен әл-ауқат пайдасына таңдау жасауға, сондай-ақ академиялық үлгерімді арттыруға мүмкіндік беретін білім алып, дағдыларды меңгерген кезде, оқу бағдарламалары немесе іс-шаралар арқылы денсаулыққа қатысты (СӨС) жеке дағдылар мен іскерліктерге оқыту. Барлық осы іс-шаралар күнделікті мектеп өміріне енгізілуі керек. Олар, мысалы, дұрыс тамақтануға, физикалық белсенділікке, әлеуметтік дағдыларды дамытуға және медициналық сауаттылықты арттыруға бағытталуы тиіс.
5-компонент	Қоғаммен байланыс - бұл мектеп пен оқушылардың отбасылары, сондай-ақ мектептер мен қоғамдық бірлестіктер / жеке тұлғалар арасындағы қарым-қатынас. Мүдделі тұлғаларға кеңес беру және олармен ынтымақтастық мектеп жұмысының тиімділігін арттырады, оқушылар мен мектеп қызметкерлеріне олардың қызметінде қолдау көрсетеді.
6-компонент	Емдеу-алдын алу қызметтерін көрсету және оқушыларды (ерекше қажеттіліктері бар балаларды қоса алғанда) алып жүру арқылы оқушылардың денсаулығын сақтауға және нығайтуға жауапты денсаулық сақтау қызметтері. Денсаулық сақтау қызметкерлері мұғалімдермен гигиена және жыныстық тәрбие сияқты нақты мәселелер бойынша жұмыс істей алады.

Алты компонент денсаулықты жақсартуға да, әл-ауқат деңгейін арттыруға да бір уақытта ықпал етеді, олар бір-бірін күшейтеді және денсаулықты сақтау мен нығайтудағы іс-әрекеттің тиімділігін арттырады.

Мысалы, дұрыс тамақтану мінез-құлқына мектеп стратегиясы ықпал етуі мүмкін, ол асхана мен буфетте қандай тағамдар ұсынылатынын немесе сатылатындығын және олардың мектепте қол жетімділігін реттейді. Мектеп асханасы оқушылар мен қызметкерлерге тамақтану және қарым-қатынас жасау үшін жағымды позитивті әлеуметтік және эстетикалық орта болатындай етіп жасалуы мүмкін. Осындай қолайлы жағдай жасай отырып, оқушылар мен қызметкерлер пайдасы аздау тағамдарды таңдау ықтималдығы жоғары мектептен тыс емес, өздерінің асханаларына түскі ас ішуге барады. Сонымен қатар, тамақтану, азық-түлікті бағалау және дұрыс тамақтануды таңдау туралы ақпаратты сыныпта, топта да, жеке де мектеп медбикесі немесе денсаулық сақтау саласындағы басқа маман үйрете алады. Ата-аналарды, жергілікті сауда өкілдерін тарту Сіздің мектептегі денсаулыққа ықпал ету іс-әрекетіңізді одан әрі күшейте түсуі мүмкін.

Толығырақ ақпаратты SHE сайтында «Module on School Health Promotion, Materials for teachers – Key concepts and activities: Learning about health and health promotion in schools» (Мектепте денсаулықты нығайтуға ықпал ету, Мұғалімдерге арналған материалдар - Негізгі концепциялар мен әрекеттер: Мектептерде денсаулықты және оны нығайтуды үйрену) бөлімінен табуға болады [2]

6. Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептердің тиімді жұмысына әсер ететін факторлар

Бірқатар факторлар, жоғарыда көрсетілгендей, денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептердің тиімді жұмысына әсер етеді.

Бұл факторларға мыналар жатады [13]:

- Демократия. Демократияны дамыту, қолдау және бүкіл мектеп қоғамдастығының қатысуы.
- Оқушылар, мектеп қызметкерлері және ата-аналар тарапынан мектеп өміріне қатыстылық пен тартымдылық сезімі.
- Дәстүрлі сыныптың немесе жеке араласудың орнына денсаулықты нығайтудың жалпы мектептік тәсілін ұстану.
- Мектеп қоғамдастығында ашық және адал қарым-қатынасқа ықпал ететін әлеуметтік орта.
- Оқушылардың арасында жақсы әлеуметтік қарым-қатынас пен жоғары академиялық үлгерім үшін алғышарттар жасайтын ахуал.
- Әр түрлі арналар арқылы бірдей ақпарат беретін әр түрлі оқыту стильдеріне әкелетін әр түрлі оқыту түрлері мен стратегияларын қолдану (мысалы, оқу бағдарламалары, стратегиялар мен ережелер, мектептен тыс іс-шаралар).
- Оқушылар қоғамдастығының өмірі контексінде денсаулық мәселелерін зерттеу.
- Нақты нәтижелерге қол жеткізу үшін ДНҮМ құрылған сәттен бастап 3-4 жыл талап етіледі және табысқа жетудің кілті жобаны тиімді іске асыру болып табылады.

Тәсілдің пайда болуы туралы қосымша ақпарат алу үшін 1-қосымша «Негізгі проблемалар мен басым міндеттерді жақсы түсіну үшін өткенге жүгінейік» қараңыз.





3-ТАРАУ. _____

ДЕНСАУЛЫҚТЫ НЫҒАЙТУҒА ЫҚПАЛ ЕТЕТІН МЕКТЕП БОЛУ ҮШІН 5 ҚАДАМ

3-ТАРАУ

Осы тарауда сипатталған *нұсқаулық* мектептің онлайн-нұсқаулығының қайта қаралған басылымы болып табылады. Нұсқаулықтың бірінші басылымына енгізілген өзгерістер ЕДМ мүшелерінің нұсқаулықты пайдалану тәжірибесі туралы сұхбаттарының нәтижелеріне және оны жақсарту жөніндегі ұсыныстарына негізделеді. Safarjan, Buijs және Ruiters (2013) мәліметтері бойынша, бұл Нұсқаулық “HEPS Tool for Schools: A Guide for School Policy Development on Healthy Eating and Physical Activity («Мектептерге арналған Дұрыс тамақтану және Физикалық белсенділік құралы: Дұрыс тамақтану және физикалық белсенділікке қатысты мектеп саясатын әзірлеуге арналған нұсқаулық» және Dutch online Manual healthy high school («Салауатты аға мектебі» нидерландтық онлайн нұсқаулығы [15].

Мұнда әртүрлі елдерден келген ЕДМ зерттеушілерінің кері байланысы мен бағалауының, осы денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп құру туралы қадамдық нұсқаулықтың бірнеше мысалдары келтірілген:



Біз бұл нұсқаулықты алған кезде, қатты қобалжыдық, өйткені бұл өте жақсы, керемет, фантастикалық ресурс. Бұл денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектепті құру үшін ештеңесі жоқ адамдарға арналған керемет нұсқаулық. Елімізде бұл үшін еш құралдар болған жоқ, және ДНЫМ желісін ұйымдастыруды бастау тәсілдерінің бірі – бұл қолда ортақ құжаттың болуы. Идея керемет болды және бізге көп көмектесті. (...) Мен Испанияда ол кем дегенде бірнеше автономды қауымдастықтарда қолданылатынын білемін”

(Испаниядан келген SHE зерттеушісі, 2019)



Менің ойымша, бұл мектеп нұсқаулығы өте пайдалы және біздің мектептер үшін жақсы бастама. Нұсқаулықтан мобильді қосымшаны жасау өте маңызды деп ойлаймын. Хорватияда барлық мектеп оқушыларының ұялы телефондары бар және олар көптеген қосымшаларды пайдаланады”

(Хорватиядан келген SHE зерттеушісі, 2019)

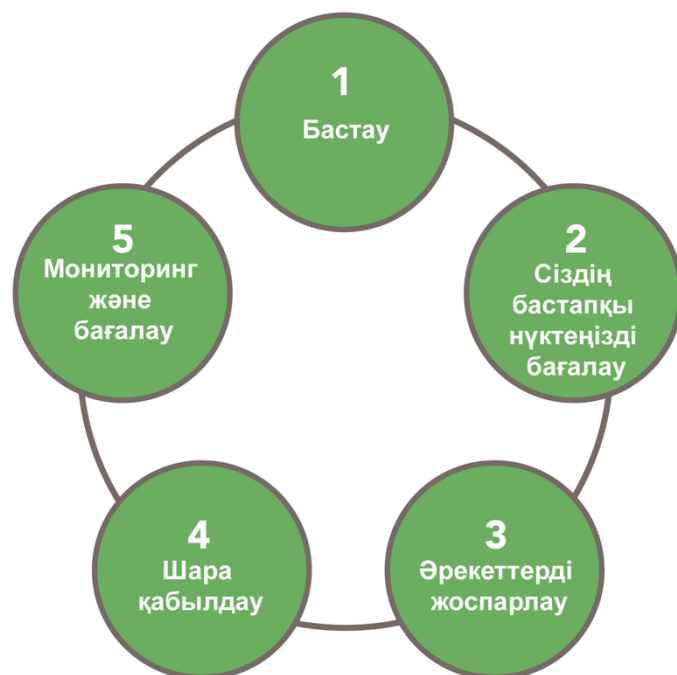
«Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп құрудың 5 қадамы» нұсқаулығын мектеп қоғамдастығының қажеттіліктері мен басымдықтарына байланысты әр түрлі қолдануға болады. Ол ДНАМ құру процесінде қолдау көрсетуге арналған. Көптеген мектептер денсаулықты нығайту үшін үлкен жұмыс жасай алатындығын атап өту және мойындау керек, мысалы, оқу жоспарына енгізілген денсаулық сабақтары немесе әлеуметтік және эмоционалды әл-ауқат құру жобаларын жүзеге асыру.

ДНЫМ құрудың/сақтаудың бес кезеңін денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп құру процесін бастау, кеңейту, қолдау және шабыт беру үшін пайдалануға болады. Нұсқаулық сіздің жеке жобаңызды бастау үшін неғұрлым жан-жақты іс-қимыл жоспарын құруды қолдауға арналған. ДНЫМ болып табылатын мектептер үшін бұл кезеңдер қол жеткізілген нәтижелерді бағалау және жұмыстың бағыттары мен басымдықтарын жаңарту және мектепті одан әрі дамыту үшін пайдаланылуы мүмкін.

ДНЫМ құру бойынша қадамдық нұсқаулық үздіксіз циклдық процесс болып табылатын бес дәйекті қадамнан тұрады (6-сурет).

6-сурет.

ДНҮМ құру дамытуға жалпы мектептік тәсілдің негізгі кезеңдері.



Ең дұрысы, бұл циклдік процесс болуы керек, бірақ іс жүзінде сіз, мысалы, төртінші кезеңнен бастағыңыз келуі мүмкін. Бұл мүмкін, бірақ мектеп нұсқаулығын қолданған кезде мектептер алдыңғы кезеңдерді де қарастырады деп үміттенеміз.

Нұсқаулық мектептер үшін денсаулықты сақтау және нығайту бойынша нақты жұмыс бағыттарын ұсынбайды. Жұмыс бағыттарын таңдау процестің бөлігі болып табылады және 2-кезеңде қабылданған мектеп шешімі болуы керек.

1. 1-кезең: Бастапқы кезең



Денсаулықты нығайтуға әсер ететін мектепке айналу туралы шешімді

ДНҮМ болуға шешім әртүрлі себептерге байланысты болуы мүмкін және оны мектепте немесе одан тыс жерде жұмыс істейтін адамдар бастауы мүмкін.

Мысалы:

- Ұлттық немесе аймақтық денсаулық сақтау министрліктері мектептерге ДНҮМ болуға көмектесуді мақсат етіп, қолдау үшін мектеп қауымдастығына жүгінді.
- Мектеп персоналы денсаулыққа қатысты қолайсыз тенденцияларды атап өтті (мысалы, психикалық денсаулық, психоактивті заттарды қолдану, қорлау немесе артық салмақ) және денсаулыққа жалпы мектептік тәсіл арқылы осы проблемаларды жеңуге шешім қабылдады.
- Аймақтағы немесе елдегі нақты мектептер ДНҮМ болды. Оларға аударылатын назар мектеп персоналының ДНҮМ артықшылықтарын түсіне бастауына әкеледі.

- Қазіргі уақытта үкіметтің білім беру немесе денсаулық сақтау саласындағы саясаты мектептердегі ДНЫМ тәсілін жүзеге асыруда, бұл сіздің мектебіңіздің ДНЫМ болуын талап етеді.
- Мектеп оқушыларының ата-аналары денсаулыққа, мысалы, психикалық денсаулыққа, өмірлік дағдыларды қалыптастыруға, мектепте ұсынылатын тамақ сапасына қатысты мәселелерді көтерді. Сіз бұл мәселелерді ДНЫМ тәсіліне енгізу арқылы шешкіңіз келеді.
- Сіз өз ДНЫМ-да денсаулыққа ықпал ету бойынша іс-шараларды ұйымдастыруды және қолданыстағы іс-шараларды жақсартуға ниеттісіз.
- Сіздің мотивацияңыз ДНЫМ-ды қалыптастыру үшін мектеп қабылдауға ниетті талқылау мен шешімдер үшін маңызды. Шешімнің қалай қабылданғанына қарамастан, ДНЫМ стратегиясы денсаулыққа жалпы мектептік тәсілдің алты компонентін қамтуы керек.



Мектеп әкімшілігінің қолдауын қамтамасыз ету

Мектеп әкімшілігін бастапқы кезеңде қолдау ДНЫМ және оның дамуы үшін қажетті шарт болып табылады. Денсаулық сақтау және білім беру шенеуніктері ДНЫМ-ның қалыптасу процесінде маңызды рөл атқарады, алайда мектеп басшылары мектеп қоғамдастығының басқа мүшелерімен ынтымақтастық кезінде ДНЫМ үшін жетекші рөл мен жауапкершілікті өз мойнына алуға тиіс.

Мысалы: жергілікті деңгейдегі саясат, ресурстар, оқыту және т.б. көмегімен ДНЫМ құру процесін қолдау кепілдігі.

Егер ДНЫМ құру туралы шешім сырттан келсе, кейде мектеп басшылығын ДНЫМ артықшылықтары мен осы процесті жүзеге асыруда өз міндеттемелеріне бейімділіктің қажеттілігі туралы сендіру қажет болуы мүмкін.

Мектеп басшылығына белсенді және ұзақ мерзімді қолдау көрсету өте маңызды, өйткені ДНЫМ бұл жоспарлауды, іске асыруды, бағалауды және жетілдіруді талап ететін ұзақ мерзімді дамып келе жатқан жоба (6-сурет).

- Қолдау алу және ДНЫМ құру бойынша іс-шаралар жоспарын құру процесі бір жылға созылуы мүмкін және барлық кейінгі кезеңдерде қолдауды жалғастыру өте маңызды.

Мектеп әкімшілігіне ДНЫМ артықшылықтарын тиімді ұсыну және оның қолдауына ие болу үшін ақпараттық саясат жоспарын әзірлеу өте пайдалы. Төменде ақпараттық саясат бойынша толығырақ ақпарат берілген:

Мектеп әкімшілігімен сөйлесуге дайындық кезінде келесі сұрақтарды қарастырып, негізделген жауаптар туралы ойланған жөн.

Мектеп басшылығына (директорға, оқу меңгерушісіне) ДНЫМ құру туралы мәселені шешуге не кедергі келтіруі мүмкін? **Мысалы:**

- Мектеп мұндай бағдарламаларға қатысып жүр, мысалы, қауіпсіз орта құру бойынша бағдарлама, және мектеп әкімшілігі ДНЫМ бағдарламасы қолданыстағы оң жетістіктерді ұмыттырады немесе қосымша жұмыс қажет болады деп қорқады *
 - Уақыт / қаржыландыру тапшылығы
 - Денсаулықты нығайту мектеп үшін басым бағыт болып табылмайды деген ұстаным
- Әкімшілік ДНЫМ-ды құру мектеп үшін тиімді емес екеніне сенімді

Мектеп әкімшілігінің (директор, оқу ісінің меңгерушісі) басымдықтары қандай?

* Егер бұл мысал сіздің мектебіңізге қатысты болса, келесі беттегі ақпарат сізге пайдалы болуы мүмкін

Ұқсас бағдарламалар жүргізілетін мектептер



«Егер менің мектебім ұқсас бағдарламаларға немесе іс-шараларға әлдеқашан қатысып жатқан болса (мысалы, қауіпсіз орта немесе денсаулыққа байланысты басқа іс-шаралар), және мұғалімдер немесе мектеп әкімшілігі жаңа өзгерісті қаламаса ше? Олар ДНЫМ құру персоналға қосымша артық жүктеме тудырады және жалпы мектептік тәсіл олардың ағымдағы жұмысын алмастырады деп санайды.»

Мәселені шешу жөніндегі ұсыныстар

ДНЫМ оларды тиімдірек ететін басқа бағдарламалар мен іс-шараларды ұйымдастыру үшін жоба ұсына алады. Бұл ойды мектеп басшылығына жеткізу маңызды.

Ақпараттық саясат жоспары бойынша толығырақ ақпаратты 2-кесте «ДНЫМ ақпараттық саясат жоспарынан», сондай-ақ 2-қосымша - Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралынан табуға болады

➡ Мектеп қоғамдастығының қолдауы

Мектеп қоғамдастығы тарапынан қолдау мен келісім алу ДНЫМ жұмысының тиімділігі үшін өте маңызды. Мектеп қоғамдастығының мүшелері ДНЫМ туралы және ДНЫМ құру кезінде қандай мақсаттарға қол жеткізілетіні туралы ұқсас түсінікке ие болуы тиіс. Бұл бүкіл мектеп қоғамдастығы арасында шешім қабылдауға ортақтасу сезіміне ықпал ететін болады. Оқу ісінің меңгерушілері мектеп қоғамдастығының басқа мүшелерін, мысалы, басқа мұғалімдер мен мектеп қызметкерлерін ынталандыруда маңызды рөл атқара алады.

Мектеп қоғамдастығы шеңберінде консенсус қалыптастыру бойынша ұсыныстар [9]:

1. Кездесуді (мысалы, қызметкерлер, ата-аналар немесе студенттер үшін) немесе мектеп жиналысын ұйымдастырыңыз. Мұндай кездесулерде оқу ісінің меңгерушісі мен денсаулық сақтау органдарының өкілдері мектеп қауымдастығын мектептің ДНЫМ-ға айналуы туралы пікірталасқа тарта алады. Бұл ашық талқылау болуы керек, онда қатысушылар өз пікірлері мен күмәндерін бөліседі. Сонымен қатар, бұл ДНЫМ артықшылықтарын ұсыну мүмкіндігі. Кездесуге/жиналысқа дайындық кезінде сізге Ақпараттық саясатты жоспарлау бөлімі және Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралы (2-қосымша) көмектесе алады.
2. ДНЫМ-ға бару. Әріптестермен, оқушылармен және олардың ата-аналарымен бірге ДНЫМ-ға барған жөн, бұл оларға денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептік тәсілдің артықшылықтарын көруге көмектеседі. Сайып келгенде, бұл ДНЫМ болуға шешім қабылдауға түрткі болуы мүмкін.

➡ Мектептен тыс мүдделі тұлғаларды анықтау және тарту

Мектеп қоғамдастығынан тыс адамдар немесе топтар бар, олар ДНЫМ сияқты мектептің қалыптасу процесіне қызығушылық танытады және маңызды рөл атқарады. Муниципалитеттер мен жергілікті денсаулық сақтау органдарының басшылары сияқты бұл мүдделі тараптар (адамдар немесе топтар) ДНЫМ құруға көмектесе алар еді.

Осы мүдделі тараптарды анықтау және тарту қоғамның неғұрлым кең топтары шеңберінде ДНЫМ-ның қалыптасуына қолдаудың күшеюіне алып келуі мүмкін. (7-сурет).

Мүдделі тұлғаларды қалай және қашан тарту керек екені мектеп әкімшілігінің шешіміне және мүдделі тараптың түріне байланысты болады. Егер мүдделі тұлға ДНЫМ-ды құруға көмектесе алатын болса, онда ол басынан бастап қатысуы керек және мектептегі денсаулық сақтау жөніндегі жұмыс тобына қосылу үшін жақсы үміткер болуы мүмкін. Мүдделі тараптарды процеске кейінірек тартуға болады.

Мысалы:

Мектептегі денсаулықты сақтау және нығайту басымдықтары таңдалғаннан кейін, мектептен тыс мүдделі тараптармен ынтымақтастық өзгерістер енгізу үшін қажет болуы мүмкін.

Мысалы:

Мектептегі денсаулықты жақсарту жоспарының жобасы жасалғаннан кейін, мүдделі тараптардан (мысалы, муниципалды басқарушылардан) кері байланыс пен қолдау алу үшін олармен мектептен тыс байланысуға болады. Оның орнына сіз Жоспарды іске асыру бөлімінде оларға денсаулықты нығайту жоспары туралы хабарлай аласыз (4-кезең).

7-сурет.

Мүдделі тараптарды тарту мысалдары

Денсаулық сақтау саласындағы жергілікті сарапшыларды тарту және олармен ынтымақтастықты дамыту ДНЫМ-ды неғұрлым тиімді құруға ықпал етуі мүмкін. Денсаулық сақтау және білім беру саласындағы жергілікті сарапшылар денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептің жұмысын әзірлеу, іске асыру және бағалау процесінде кеңестер мен қолдау көрсете алады.

Әр мектептің өз мүдделі тұлғалары бар. Кейбір мүдделі тараптар көптеген мектептер үшін ортақ болады, ал басқалары мектеп пен мектеп қоғамдастығының басымдықтары үшін ерекше болады. Мысалы, егер мектеп мектепке дейін баратын жолды (жаяу немесе велосипедпен) қауіпсіз еткісі келсе, онда бұл жағдайда жергілікті немесе өңірлік билік органдары маңызды мүдделі тарап болады.

Мысалы: саясаткерлерден қолдау алу

Кейбір жағдайларда жергілікті шенеуніктердің қолдауына ие болу өте маңызды, бірақ оларды ДНЫМ-ды құру бастамасын қолдауға сендіру қиын мәселе болуы мүмкін, өйткені ДНЫМ-ның артықшылықтары жиі ұзақ мерзімді перспективада байқалады. Роттердамда (Нидерланды) жергілікті шенеуніктер «олардың әлеуетін барынша арттыру» негіздемесін қолдана отырып, ДНЫМ-ды қолдауға мәжбүр болды. Орта мектептен оқушыларды шығару деңгейі жоғары бұл портты қалада білім деңгейіне қызығушылық танытқан жергілікті шенеуніктер денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп тәсілінің елшілері болды.

→ Қолда бар ресурстарды анықтау

ДНЫМ құруға бағытталған күш-жігеріңізге қолдау көрсету сіздің жоспарыңыз бен іс-әрекеттеріңізді тиімдірек етеді. Сонымен қатар, ресурстардың жеткілікті мөлшері де маңызды.

ДНЫМ жоспарлауды бастамас бұрын, мектепте денсаулықты сақтауға және нығайтуға қатысты не істеліп жатқанын және оның күш-жігерін одан әрі кеңейту және жақсарту үшін қандай ресурстарға ие екенін қарау керек.

Ресурстарға мыналар кіреді:

- Адами ресурстар: мектеп персоналы, ата-аналар, қоғам өкілдері және мектептің іс-шараларына қатысатын сыртқы мамандар.
- Қаржы ресурстары: ДНЫМ-ның қалыптасуы мен жұмыс процесінде пайдаланылуы мүмкін қаражат.

Бұл ретте төмендегілер анықталуы мүмкін:

- Шағын шығындармен ДНЫМ жоспарлауға және құруға болады, мектепте бұл үшін қажетті ресурстар бар.
- Қазіргі уақытта ресурстар жеткіліксіз. Адам капиталын жұмылдыру және / немесе қаржыландыруға өтініш берудің жолын табу қажет.
- Мектепке қосымша адами немесе қаржылық ресурстарды алуға көмектесетін аймақтық немесе ұлттық схемалар бар.
- ДНЫМ құру бойынша іс-әрекеттер қолда бар ресурстармен шектелуге мәжбүр.



Жұмыс тобын құру

Жұмыс тобын құру ДНЫМ қалыптасуына дайындықтың маңызды алғашқы қадамы болып табылады. ДНЫМ жұмыс тобының рөлі - ДНЫМ құру және жұмыс істеу процесінде мектеп қауымдастығын басқару. (1-блок)

Ескертпе: жаңа жұмыс тобын әрдайым құру қажет емес. Тағы бір мүмкін нұсқа - денсаулықты нығайтуды жұмыс істеп тұрған жұмыс тобына, мысалы, мектептің қоршаған ортасы бойынша жұмыс тобына біріктіру. Мысалы, Фландерс қаласындағы мектептерде бірнеше жұмыс топтары жұмыс істейді.

1-блок – Жұмыс тобының функциялары

Жұмыс тобының рөлі - мектеп қоғамдастығын ДНЫМ құруға және оның жұмысына бағыттау.

- Жұмыс тобы мектеп қоғамдастығының қажеттіліктері мен басымдықтарын айқындау үшін мектепте денсаулықты сақтау мен нығайтуға қатысты ағымдағы саясат пен практикаға талдау жүргізеді.
- Жұмыс тобы мектеп қауымдастығын ДНЫМ дамуының барлық кезеңдері арқылы жүргізеді.
- Жұмыс тобы мектеп қоғамдастығының ДНЫМ-ның қалыптасуы мен дамуына тұрақты бейілділігін қолдайды.

Сіздің жұмыс тобыңыз мектеп қоғамдастығының өкілдерінен тұруы мүмкін, сонымен қатар маңызды сыртқы мүдделі тұлғаларды да қамтуы мүмкін. 2-блокта жұмыс тобының ықтимал мүшелерін анықтауға арналған сұрақтар көрсетілген, оған мектептен тыс маңызды мүдделі тұлғалар да қосылуы мүмкін.

2-блок – жұмыс тобының әлеуетті мүшелерін анықтау үшін сұрақтар

1. Мектеп қоғамдастығы өкілдерінің қайсысы жұмыс тобына қосылуы мүмкін және 1-блокқа сәйкес қандай функцияларды жүзеге асыра алады?
2. Жұмыс тобының мүшелері болуы тиіс мектептен тыс ұйымдар / адамдар бар ма? Мектеп қауымдастығында жоқ мамандар туралы ойланыңыз.
3. Олар қандай функцияларды орындай алады немесе жұмыс тобының жұмысына қандай үлес қосады?
4. Мектеп қоғамдастығының ішіндегі және одан тыс ең белсенді және ынталы мүшелер кімдер?
5. Бұл мүшелер қазіргі уақытта және, ең дұрысы, алдағы бірнеше жылда өз функцияларын орындау үшін қажетті уақытты бөле ала ма?

Жұмыс тобының әлеуетті мүшелері - бұл құрметті және құзыретті немесе мектептегі денсаулықты нығайту саласындағы және осы жұмысқа қатысуға мотивация алған ерекше мүдделі тұлғалар.

Жұмыс тобының мүшелері мыналар болуы мүмкін:

- Мектеп директоры
- Оқу ісінің меңгерушісі
- Мектеп оқушылары және оның түлектері
- Ата-аналар
- СӨС негіздерін оқытатын мұғалім
- Мектеп медбикесі / мектеп дәрігерлері
- Мектептегі әлеуметтік қызметкер немесе психолог
- Дене шынықтыру мұғалімі
- Мектеп әкімшілігі немесе мектептің басқарушы кеңесінің өкілдері
- Денсаулық сақтау / білім беру саласындағы мектептен тыс мамандар

Жұмыс тобы құрылғаннан кейін топтық іс-шараларды ұйымдастыратын үйлестірушіні тағайындау маңызды.

Үйлестіруші бұл жұмысқа уақыты бар және жетекші рөл атқара алатын адам бола алады. Ол бүкіл мектеп қоғамдастығының қолдауына және мектептегі өзгерістерді жүзеге асыру үшін әлеуетке ие. Ол өз еркімен үйлестіруші бола алады немесе оған осы рөл ұсынылады. 3-блокта жұмыс тобын құру бойынша кеңестер берілген.

3-блок – Жұмыс тобын құру бойынша кеңестер

Шағын жұмыс тобын құру ұсынылады, жақсысы 5-8 қатысушыдан. Үлкен топта консенсусқа жету қиынырақ. Сонымен қатар, негізгі мақсатты аудиторияның барлық өкілдерінің пікірін, қолдауын және көмегін алу қажет.

Білім алушыларды ДНЫМ жұмысын құру, дамыту және бағалау процесіне белсенді тарту маңызды. Оқушылардың ерекше және маңызды көзқарасы бар: процестердегі белсенді рөл олардың жауапкершілік сезімін және жаңа стратегия мен практиканы қабылдауға және ұстануға деген ұмтылысын арттырады. Білім алушылардың белсенді қатысуы ДНЫМ қызметінде бас орын алады.

Жұмыс тобы құрылғаннан кейін әр мүшенің функциялары мен олардың міндеттемелерін бөлген маңызды. Сонымен қатар, қатысушылар отырыстардың кестесі мен ұзақтығы туралы келісуі керек. 2-қосымша «Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралы»-нда (56-бет) бұл маңызды қадамдарды аяқтауға көмектесетін кестелер берілген.



«Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралы» құжаты ДНЫМ жұмыс тобын құруға көмектесе алады.

Бәлкім сізде жұмыс тобының функцияларын орындай алатын мектеп комитеті немесе басқа топ бар шығар. 4-блокта жұмыс тобының мысалы, итальяндық ДНЫМ мысалында келтірілген [16,17].

4-блок – Жұмыс тобын құру және оның жұмыс істеу мысалы

ДНЫМ жобасына қатысуға келіскен Италияның Ломбардия аймағының мектептері келесі үш қадамды орындауды сұрады:

1. Мектеп Кеңесінің ресми мақұлдауын алу
2. Мектеп жоспарында және мектеп интернет-сайтында ДНЫМ құру мақсатының сипаттамасын ұсыну
3. Мұғалімдер мен басқа да мектеп қызметкерлерінен, ата-аналардан, оқушылар мен денсаулық сақтау қызметкерлерінен тұратын ДНЫМ жұмыс тобын құру

ДНЫМ жұмыс тобы келесі міндеттерді орындауы тиіс болды:

1. Мектептегі оқушылардың денсаулық жағдайын анықтау
2. Мектеп қоғамдастығының көмегімен денсаулықты нығайтудың басымдықтарын айқындау
3. Басым міндеттерді шешуге бағытталған мақсаттарды, міндеттерді және іс-шараларды ұсыну
4. Бірлескен қатысудың оқу технологияларын қолдана отырып, денсаулық мәселелерін ресми оқу жоспарына біріктіру
5. Денсаулық мәселелерін мектеп саясатына, мектеп ортасына және медициналық қызметтерге біріктіру
6. Мектеп пен мектептен тыс қоғамдастықты қамтитын және жаппай қатысуға ықпал ететін өкілеттіктерді кеңейту процесін іске асыру
7. ДНЫМ өткізетін іс-шараларды және олардың нәтижелерін жергілікті университеттің/денсаулық сақтау мекемесінің сарапшысының қатысуымен бағалау.

Жұмыс тобы аптасына кемінде бір рет кездесті. Бірінші жиналыста мектеп қоғамдастығына ДНЫМ құрудың артықшылықтарын жеткізу үшін ақпараттық саясат жоспары талқыланды. Сондай-ақ ДНЫМ құрудың барлық кезеңдерін жоспарлау үшін келесі кеңестер өткізілді.



Ақпараттық саясатты жоспарлау

Ақпараттық саясат ДНЫМ қалыптасуының әрбір кезеңінің маңызды бөлігі болып табылады. Мектеп қауымдастығында дұрыс хабарламалар мен дұрыс байланыс арналарын пайдалану ДНЫМ құруға қолдау алуға көмектеседі. Бұл мектептің қалыптасу процесіндегі маңызды қадамдарды нақтылауға көмектеседі және мектеп қоғамдастығының процесс пен оның нәтижелері үшін жауапкершілік сезімін дамытуға ықпал етуі мүмкін. Сондай-ақ, мектеп қоғамдастығынан тыс мүдделі тараптарға өз ДНЫМ туралы хабарлау, олардың қолдауына ие болу және мүмкін көмек сұрау үшін олармен жақсы қарым-қатынас жасаған маңызды.

Сіз қолданатын хабарламалар мен арналар мақсатты аудиторияға және Сіз тұрған кезеңге байланысты болады. Мысалы, сіз мектеп қауымдастығына жеткізгіңіз келетін хабарламалар бастапқы кезеңде және жоспарлау кезеңінде әр түрлі болады.

Басынан бастап, егер Сіз мектеп қоғамдастығының мүшелері мен сыртқы мүдделі тараптардың қолдауына ие болғыңыз келсе, ақпараттық саясат жоспарын құрған пайдалы болады. Бұл жоспарда ақпараттандыру мақсаттары, аудиторияға жеткізілуі қажет хабарламалар және әр мақсатты аудитория үшін қолдануға болатын арналар көрсетіледі. Мұндай жоспарды құру жұмысты ұйымдасқан әрі тиімді етуге көмектеседі.

Мектепте сіз әрқашан ақпараттық саясат жоспарын құруға көмектесетін қызметкерлерді таба аласыз. Толық ақпарат алу және жұмысқа кірісу үшін «Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралы» бөлімін пайдаланыңыз (2-қосымша, 56-бет).



Жұмыс нәтижелерін бағалауды

Жұмыс тобын құру кезінде бағалауды жоспарлауды бастау ұсынылады. Бұл ерте болып көрінуі мүмкін, бірақ жақсы ойластырылған және мағыналы бағалау алдын-ала жоспарлауды қажет етеді. Бұл ДНЫМ-ның қалыптасуының бүкіл процесін жақсартады.

Жұмыс тобын құрғаннан кейін алғашқы міндеттердің бірі - бағалауды кім жүзеге асыратынын шешу.

- Мектептің жұмыс тобының мүшелері бағалауды үйлестіріп жүргізеді ме?
- Немесе бағалауды мектептен тыс мамандар жүргізе ме? Мысалы, бағалауды жергілікті немесе аймақтық денсаулық сақтау органының өкілі немесе жергілікті университеттің тиісті кафедрасының қызметкері жүзеге асыра алады.

Бағалау процесі бойынша қосымша ақпарат алу үшін «Бағалауды жоспарлау» бөлімін қараңыз.

Бағалауды жүргізетін мамандар анықталғаннан кейін сіз араласудың түрлерін, оларды өткізу мерзімдерін, жауапты адамдар мен бюджетті жоспарлауды бастай аласыз. Бағалауды жоспарлаудың егжей-тегжейлері мен қандай әдістерді қолдану керектігін кейінірек мектептегі ағымдағы жағдайды бағалап, басымдықтарды белгілеген кезде анықтауға болады. Бағалауды жоспарлау жалпы іс-қимыл жоспарының бөлігі болып табылады.

3.2. 2-кезең: Мектептегі қазіргі жағдайды талдау



Мектептегі қазіргі жағдайды талдау

ДНЫМ сияқты мектептің қалыптасуының осы кезеңінде мектептің қазіргі денсаулық сақтау қызметін талдау орталық бастама болып табылады; ол мектептегі қазіргі жағдайды, денсаулық сақтау саласындағы басымдықтар мен қажеттіліктерді одан әрі белгілеу үшін денсаулыққа қатысты қолайлы стратегия мен тәжірибені анықтауды қамтиды. Талдау сонымен қатар ұйымдастырушылық, физикалық және жеке факторларды және осы факторлардың ДНЫМ қызметін қалай ынталандыратынын немесе кедергі келтіретінін бағалауды қамтиды.

Сіз «Жылдам бағалау құралын» қолдана аласыз (73-бетте 3-қосымшаны қараңыз; ол сондай-ақ SHE интернет-сайтында да қол жетімді). Жылдам бағалау құралы сізге бағалауды жүргізуге көмектеседі. Немесе сіз басқа әдістерді қолдана аласыз. *Жылдам бағалау құралы* жалпы мектептік тәсілмен байланысты бірқатар мәселелерден тұрады.

Осы мәселелер бойынша талқылау және консенсусқа қол жеткізу мектептің қажеттіліктері мен басымдықтарын анықтауға көмектеседі. Сіздің мектебіңізге осындай бағалау жүргізу сіздің ДНЫМ-ды одан әрі дамыту, бақылау және бағалау үшін бастапқы нүктені анықтауға көмектеседі.

Жылдам бағалау құралын басқа бағалау әдістерімен бірге қолдануға болады. Мысалы, ол басымдықтарды анықтау бойынша келесі семинарды талқылау және өткізу үшін бастапқы нүкте ретінде қызмет ете алады; мұндай семинар ДНЫМ-ның басымдықтары бүкіл мектеп қоғамдастығының басымдықтарын көрсетуге ықпал етеді.

Жылдам бағалау құралын немесе бағалаудың басқа әдісін қолданбас бұрын, жұмыс тобына алдымен келесі мәселелерді талқылау пайдалы болады (5-блок). Бұл мәселелер сіздің мектептің бастапқы нүктесін бағалауға көмектеседі.

Бастапқы нүктені анықтау үшін сұрақтар

1. Мектепте оқушылардың денсаулығын нығайтуға ықпал етуге бағытталған стратегия бар ма? Егер бар болса, бұл мектеп қызметкерлеріне белгілі ме және оны қызметкерлер / мектеп қауымдастығы қолдана ма? Ол қазіргі уақытта қолданылады ма?
2. Қазіргі уақытта денсаулықты нығайтуға және мектептегі әл-ауқат деңгейін арттыруға қатысты басымдықтарыңыз бар ма?
3. Мектепте денсаулықты нығайту саласындағы практикалық әрекеттер қандай? Олар білім берудің әртүрлі деңгейлерінде немесе әртүрлі оқытушыларда ерекшеленеді ме? Барлық мектеп қауымдастығына тарайды ма?
4. Қандай ұйымдастырушылық факторлар оқушылар мен персоналдың денсаулық сақтау қызметіне ықпал етеді немесе кедергі келтіреді?

? Мысалы, бұл бүкіл мектеп емес, тек мұғалімнің жұмысы екендігіне сенімділік.
5. Қандай физикалық факторлар оқушылар мен персоналдың мектепте денсаулық сақтау қызметін жүргізуге ықпал етеді немесе кедергі келтіреді?
6. Қарым-қатынас, сенім немесе уақыт сияқты қандай жеке факторлар оқушылар мен персоналдың денсаулық сақтау қызметіне ықпал етеді немесе кедергі келтіреді?
7. Сіздің мектеп қоғамдастығының мінез-құлқында денсаулыққа қатысты этникалық, діни немесе әлеуметтік-экономикалық айырмашылықтар бар ма? Егер бар болса, онда олар қандай және қалай шешілуі мүмкін?
8. Қазіргі уақытта Сіздің мектеп қоғамдастығының денсаулығын сақтау және нығайту жөніндегі күш-жігеріңізді қолдайтын мектеп қоғамдастығынан тыс мүдделі тараптар бар ма? Егер бар болса, олар кім және олар қандай рөл атқарады?
9. Мектептің денсаулық сақтау қызметіне қатысты күш-жігерді қолдау үшін қазіргі кадрлар мен қаржылық ресурстар қандай?
10. Жергілікті/өңірлік / ұлттық шенеуніктер сіздің жобаңызды қолдай ма?

Жылдам бағалау құралын 3-қосымшада 73-беттен таба аласыз; ол сонымен қатар SHE веб-сайтында да қол жетімді.

Басымдықтарды анықтау

Тиімді жұмыс істейтін ДНЫМ денсаулықты нығайтуға және әл-ауқат деңгейін арттыруға кеңейтілген тәсілді қолданады. Сонымен қатар, назар аударатын басым тақырыптар мен денсаулыққа қатысты мәселелерді анықтау маңызды. Сіздің мектебіңіз қойылған міндеттерді тиімді шеше алатындай етіп

жыл сайын бір-бірден енгізе отырып, денсаулыққа қатысты 2 немесе 3 тақырыпты таңдаңыз. Әлбетте, әр түрлі елдерде әр түрлі басымдықтар бар. Мысалы, Венгрияда мектептер денсаулықты нығайтудың барлық төрт негізгі міндетіне назар аударуы керек (дұрыс тамақтану, дене белсенділігі, психикалық әл-ауқат және медициналық сауаттылықты арттыру). Венгриядағы басымдықтарды анықтау барлық мақсатты бағыттар бойынша қызметті жақсарту процесіне сәйкес келеді.

Мектептің жұмыс тобы денсаулыққа қатысты тақырыптардың кезектілігін анықтауда маңызды рөл атқарады, бірақ нақты тақырыпты түпкілікті таңдау мектеп қауымдастығына байланысты. Жұмыс тобы денсаулықтың алдын-ала басымдықтарын таңдай алады, мысалы, Жылдам бағалау құралын қолдана отырып, оларды әрі қарай талқылап, содан кейін мектеп қауымдастығымен кері байланыс арқылы таңдауды аяқтап, нақты басымдықтар мен тақырыптарды анықтай алады.

➡ Басымдықты анықтау бойынша

Жұмыс тобы басымдықтарды анықтауда мектеп қоғамдастығы арасында жетекші рөл атқара алады. Мұндай тәсіл басымдықтарды анықтау бойынша семинар түрінде болуы мүмкін (6-блок).

6-блок – Басымдықтарды анықтау бойынша семинар

Басымдықтарды анықтау жөніндегі семинардың мақсаты :

- ДНМ-ның қалыптасуына қатысты мектеп қоғамдастығының одан әрі қолдауына ие болу
- ДНМ қызметінің дамуы мен бағыттарына қатысты консенсусқа ортақтастық сезіміне келу, басым бағыттарды талқылау және таңдау

Мектептің жұмыс тобының рөлі: мектептің жұмыс тобының бір немесе екі мүшесі семинардың жетекшісі бола алады. Олар семинардың әлеуетті қатысушылары үшін таңдау стратегиясын және семинарды(ларды) ұйымдастыруды өзірлейді. Барлық жұмыс тобы семинар нәтижелері негізінде денсаулыққа қатысты тақырыптарды түпкілікті таңдауды бекітеді..

Мектеп қоғамдастығының мүшелері сайланады немесе семинарға өз еркімен қатысады. Олар топтарға бөлінеді: мектеп персоналы, ата-аналар және оқушылар.

Семинарды үш бөлікке бөлген жөн :

1. Кіріспе: Қатысушылар мектептің денсаулық сақтау қызметін бағалау нәтижелері туралы хабардар болды және семинардың мақсаты мен денсаулыққа қатысты басымдықтарды анықтау процесімен танысты.
2. Басымдықтарды анықтау: Семинарға қатысушылар жетекшінің басшылығымен денсаулыққа қатысты бірнеше басым тақырыпты таңдайды.
3. Қорытынды: Қатысушылар тобы алдағы 3-5 жыл ішінде шешу үшін, жылына бір тақырыптан бөліп, денсаулық саласындағы 3-5 басымдықты таңдайды.

Семинардың соңында әр топ денсаулық саласындағы өзінің түпкілікті басымдықтарын ұсына алады. Семинар жүргізушісі немесе топ жетекшілері нәтижелерді жинайды және оларды мектептің жұмыс тобына талқылауға және басымдықтарды түпкілікті анықтауға ұсынады. Семинар 1,5-2 сағатты алуы мүмкін.

Білім алушыларды тарту

Білім алушыларды жасына және ұғымдық ойлау деңгейіне қарап, басымдықтарды анықтау үшін семинар тобына қосу әрдайым орынды бола бермейді. Бұл шешімді мектеп қабылдайды. Егер білім алушылар семинарға қатысса, онда ол олардың даму деңгейіне бейімделуі керек.

Мұндай семинарды мұғалімнің сыныпта оқушыларға ми шабуылы әдісін қолдана отырып, екі-үш басымдықты таңдау арқылы өткізген орынды болады.

Басымдықты анықтау бойынша семинар барысында мектеп қоғамдастығының мүшелері топтарға бөлінеді: мектеп қызметкерлері, ата-аналар және оқушылар. Семинарды жұмыс тобының жетекшілері денсаулық сақтау саласындағы басым бағыттар мен міндеттерді таңдау мақсатында, ДНМ шеңберінде олармен жұмыс істеу үшін өткізеді. Жұмыс тобы тақырыпты(тарды) түпкілікті таңдау мақсатында семинар(лар) дың нәтижелерін пайдаланады.

Кері байланыстың сауалнамасы

Семинардың орнына мектеп қоғамдастығының мүшелері денсаулыққа қатысты әртүрлі тақырыптардың қаншалықты маңызды екенін көрсететін сауалнаманы толтыра алады. Нәтижелерді өңдегеннен кейін көп дауыс жинаған екі немесе үш тармақ оқушылардың денсаулығын нығайту саласындағы басым міндеттер ретінде енгізіледі. Басымдықтарды анықтағаннан кейін денсаулыққа қатысты белгілі бір тақырыптар бойынша нақты мамандарды тарту қажет екендігі анықталуы мүмкін.

3.3. 3-кезең: Іс-әрекеттер жоспарын құру

Іс-әрекеттер жоспарын жасау

Мектептегі жағдайды бағалап, мектеп қоғамдастығының қажеттіліктері мен басымдықтарын анықтағаннан кейін алынған ақпарат мектептегі денсаулықты сақтауға қатысты іс-қимыл жоспарын жасау үшін қолданылады.

Бұл кезеңде мектеп қоғамдастығының мүшелері ДНМ дамыту үшін бірлесіп жұмыс істейді: олар өз назарын не нәрсеге аударғысы келеді, не нәрсеге қол жеткізгісі келеді, қандай түрде және қандай мерзімде.

Бір оқу жылы ішінде назарды бір басымдықты жүзеге асыруға тоқтату ұсынылады. Бірінші оқу жылында А басымдығына байланысты іс-шаралар жүзеге асырылады. Екінші мектеп жылы барысында А басымдығын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жалғасуда, ал В басымдығына байланысты жаңа араласулар қолданысқа енгізіледі. Үшінші оқу жылында А және В басымдықтарына байланысты іс-шаралар өткізілуін жалғастырады, ал В басымдығы бойынша іс-шаралар қолданысқа енгізіледі. Әрбір басым салаға бағытталған іс-шараларды жүргізуді жалғастыру бұрын қабылданған шаралардың осы уақытқа дейін жүргізіліп жатқанына тұрақты бақылауды қамтуы мүмкін. Басымдықтарды мұндай кезең-кезеңмен іске асыру бұрын іске қосылған шараларға аз уақытты талап етеді және жаңа бір нәрсені енгізуге қарағанда, қазірдің өзінде жүргізіліп жатқан стратегияларды қолдауға және жақсартуға көбірек көңіл бөледі.

Іс-әрекеттер жоспарын жасау

ДНМ қалыптасуының келесі қадамы нақты іс-қимыл жоспарын әзірлеу болып табылады. Іс-қимыл жоспары мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізуге және ДНМ-ның табыстылығын бағалауға көмектеседі. Ол мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізу үшін пайдаланылатын стратегиялар мен іс-шаралардың тізбесін және оларды іске асыру мерзімдерін қамтиды. Сондай-ақ, сіз пайдаланатын материалдарды және белгілі бір іс-шараларды өткізгені үшін жауапты адамды белгілеген пайдалы болады (7-блок).

7-блок – Жоспарды құрған кезде нені ескеру керек

Іс-шаралар жоспарын жасау кезінде мыналарды ескеру қажет:

1. Мектеп қоғамдастығының сипаттамасы, қажеттіліктері мен басымдықтары.
2. Іс-қимыл / іс-шаралар жоспары мерзімі бойынша негізделген болуы және қолжетімді кадрлық пен басқа да ресурстарды ескеруі тиіс.
3. Міндеттер, функциялар және қызмет мерзімі нақты көрсетілуі және құжатталуы керек. Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралы жоспар бойынша жұмыс аяқталғанға дейін бөлшектерді картаға түсіруге көмектеседі.
4. Бір мезгілде іс-шаралар мен басым салалардың аздаған санын жүргізген жөн. Бір уақытта тым көп өзгеріс жасау мектеп персоналын шамадан тыс жүктеуі, олардың жұмысының сапасы мен ынтасын төмендетуі мүмкін.

Сіздің іс-әрекеттер жоспарыңызда мектеп жоспарын жүзеге асыруға мектеп қауымдастығын дайындау стратегиясы болуы керек, мысалы, мектепте ДНҰМ-ды дамыту үшін кәсіби дайындалған персоналдың болуы.

Нақты іс-қимыл жоспарын құру үшін өңірлік білім беру немесе денсаулық сақтау органдарының мамандарымен байланыс орнатқан жөн.

Оңтайлы іс-қимыл жоспарын жасау үшін сіз Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралын пайдалана аласыз (2-қосымша).



Мақсаттар мен міндеттер

Нақты және ақылға қонымды мақсаттар мен міндеттерді әзірлеу оқу жылы ішінде және одан кейінгі 3-5 жыл ішінде ДНҰМ жұмысының бағыттарын нақтылауға көмектеседі. Мақсаттар мен міндеттер де бағалауға негіз болады; олар ДНҰМ-ның қалыптасуы табысты іске асырылып жатқанын және күтілетін нәтижелерге қол жеткізілгенін анықтау үшін негіз болып табылады.

- **Мақсаттар** - бұл жалпы денсаулықты жақсарту және әл-ауқат деңгейін жоғарылату, олар таңдалған басым бағыттарға негізделуі керек. Сонымен қатар, мектептер денсаулық пен әл-ауқатқа әсер ететін білімге, дағдыларға және қоршаған ортаға байланысты мақсаттар қоя алады.
- **Міндеттер** - бұл нақты өлшенетін әрекеттер мен мақсаттарға қол жеткізуден күтілетін нәтижелерге бөлінген мақсаттар.

Міндеттерді қою кезінде «SMART» принципін қолдану қажет - ағылшын тілінен Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Timeframe: нақты, өлшенетін, қол жетімді, өзекті және нақты уақыт шеңберімен. Бұл тәсіл сіздің бағалау жоспарыңызды құруға көмектеседі.

Процесс міндеттері және нәтиже міндеттері

Міндеттердің екі түрі бар: процесс міндеттері және нәтиже міндеттері:

- **Процестің міндеттері** - мақсаттарға жету үшін жүзеге асырылатын қызмет түрлері, мысалы, мұғалімдердің денсаулыққа қатысты отырыстардың нақты саны немесе басымдықтарды анықтау бойынша семинарға қатысқан оқушылар саны. Процестің міндеттері процесті бағалаумен байланысты.

- **Нәтиженің міндеттері** - өлшенетін нәтижелер, мақсаттың ерекше нұсқалары, олар мақсатқа қол жеткізілгенін анықтауға көмектеседі. Мысалы, денсаулыққа байланысты мінез-құлықтың объективті өзгеруі немесе оқушылардың / мұғалімдердің эмоционалды әл-ауқаты. Нәтиженің міндеттері нәтижелердің бағасымен байланысты.

Мақсаттар мен міндеттерді қою кезінде жалпы мектептік тәсіл туралы ұмытпаңыз. Ең дұрысы, мақсаттарға жету жұмыстың барлық бағыттары болмаса, бірнеше бағыты арқылы жүзеге асырылады. Бұл сіздің ДНЫМ тиімді жұмыс істейтініне және дамитынына кепілдік бере алады.

Міндеттерге, мақсаттарға қол жеткізу мерзімдерін және күтілетін өзгерістер деңгейін таңдағанда нақты болыңыз. Бұл процесте денсаулық сақтау және / немесе білім беру саласындағы мектептен тыс мамандар көмектесе алады. 8-блокта мектептегі қорлау мен зорлық-зомбылықпен күреске қатысты жоспардың мысалы келтірілген.

Индикаторлар



8-блок – Мысал: мектептегі қорлау мен зорлық-зомбылық мәселесін шешу

Пирей қаласындағы (Греция) бастауыш мектептегі қорлау мен зорлық-зомбылыққа қатысты беймаза тенденциясы директор Балалар денсаулығы институтынан салауатты өмір салтын қалыптастыру жөніндегі зерттеушілер мен мамандарды мектептегі зорлық-зомбылықтың алдын-алу жоспарын жасауға көмектесуге шақырды. Зерттеушілер мен оқытушылар мектептегі қазіргі жағдайды талдады.

ДНЫМ-ның негізгі мақсаты мектеп оқушылары, ата-аналар мен мұғалімдер арасында түсіністік, шынайылық пен сыйластықты қамтитын мектептегі достық атмосфераны құру болды. Мақсат оқушылармен, оқытушылармен және зерттеушілермен ынтымақтастықта таңдалды. Оқытушылар құрамының басшылығымен оқушылар зорлық-зомбылықтың алдын алуға ықпал ететін мектеп іс-шараларын таңдады және өткізді.

Іс-шаралар:

Оқытушылардың жетекшілігімен оқушылар мектептегі қорлау кезінде пайда болатын реніштер мен сезімдерге қатысты зерттеулер жүргізді

Оқушылар ДНЫМ туралы өз пікірлерін ортаға салды

Оқушылар әңгімелер жазып, мектептің жағымды және жағымсыз оқиғалары тақырыбына суреттер салды

Оқушылар қарым-қатынасқа, достыққа және мәселелерді шешуге байланысты рөлдік ойындар мен театрландырылған қойылымдар өткізді

Оқушылар мектепті эмоционалды сәтті ортаға айналдыру үшін жұмыс жасады

5 мектеп мұғалімі 9 сағат ішінде ДНЫМ-ды қалыптастыру, дамыту және бағалау бойыша, оқушылардың денсаулығын нығайту және сақтау бойынша дағдыларға, белсенді оқыту әдістеріне оқытылды

Оқушылардың зорлық-зомбылықтың алдын алу бойынша жұмыстары ДНЫМ фестивалі мен көрмесінде атап өтілді

Индикаторды жол белгісімен салыстыруға болады; ол «Сіз дұрыс жолда екеніңізді, қаншалықты алысқа жеткеніңізді және тағы қанша қозғалуға тура келетінін көрсетеді» [18]. Басқаша айтқанда, көрсеткіштер ДНЫМ прогрессін, мектептің қаншалықты алға жылжығанын және қойылған мақсаттар мен міндеттерге жету үшін қанша қозғалу керектігін өлшеуге көмектеседі; олар ДНЫМ-ды бақылау және бағалау үшін қолданылады.

Сонымен қатар индикаторлар SMART принципіне сәйкес келуі керек (яғни нақты, өлшенетін, қол жетімді, өзекті және оларға қол жеткізуге болатын уақыт аралығы болуы керек).

Кейде индикатор ретінде міндеттер әрекет етуі мүмкін, бірақ кейде жеке индикаторларды жасау қажет. Бұл қойылған мақсаттардың қаншалықты күрделі, нақты және өлшенетін болатынына байланысты болады.

- Сіз жақсы жоспар құрғаннан кейін, іс-шараларды толық және жүйелі түрде өткізу - бұл сіздің ДНЫМ-ның сәттілігінің кілті.
- Көптеген міндеттерге ДНЫМ құрылғаннан кейін 3-4 жылдан кейін қол жеткізіледі.

Ақпараттық саясат құру

ДНЫМ қалыптасуының барлық кезеңдерінде ақпараттық саясат маңызды рөл атқарады. Мысалы, жақсы байланыстар өте маңызды:

- ДНЫМ-ның қалыптасуы мен дамуына қатысты мектеп және мектептен тыс қоғамдастықтың қолдауын алу үшін.
- сіздің жоспарыңызды іске асыру кезінде жауапты тұлғаларды, қызмет түрлері мен мерзімдерін анықтауда.

Әр түрлі жағдайларда тиімді қарым-қатынас жасау үшін ақпараттық саясат жоспарын жасау керек.

Ақпараттық саясат жоспарын құру кезеңдері [19.20]:

1. Нақты ақпараттық мақсаттарды анықтаңыз
2. Түсінікті және қарапайым хабарламалар жасаңыз
3. Жақсы байланыс арналарын таңдаңыз
4. Ақпараттық саясаттың барлық шараларын сипаттаңыз
5. Ақпараттық саясат саласындағы іс-шараларды өткізу үшін бюджет құрыңыз

Алғашқы үш кезең осы тарауда сипатталған. Сіз өзіңіздің ақпараттық саясат жоспарыңыздың негізгі тармақтарын мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралына жаза аласыз (2-қосымша).

Анық ақпараттық мақсаттарды анықтау

Ақпараттық қызметтің негізі ретінде нақты ақпараттық мақсаттар қою маңызды. Ақпараттық мақсаттар - бұл ақпараттық хабарламалар арқылы қол жеткізгіңіз келетін нәрсе [20].

- мақсаттар мақсатты аудиторияның біліміне, қарым-қатынасына және мінез-құлқына
- сәйкес келуі керек. Мақсаттар SMART принципіне сәйкес келуі керек (нақты, өлшенетін, қол жетімді, өзекті және оларға қол жеткізуге болатын уақыт аралығы болуы керек).

Мысалы, мақсатты аудитория – бұл мектеп персоналы; мақсаты: жоспарлау процесінің алғашқы үш айында барлық персоналға ДНЫМ артықшылықтары туралы хабарлау.

Ықтимал мақсатты аудиторияның мысалдары:

- студенттер
- мектеп кеңесі
- мұғалімдер және оқытушылар емес құрамы
- ата-аналар
- мектептің денсаулық сақтау қызметінің мамандары (әлеуметтік қызметкерлер, медбике)
- жергілікті денсаулық сақтау органдары
- жергілікті БАҚ
- муниципалитет басшылары

Түсінікті әрі қарапайым хабарламаларды құрастыру

Сіз өзіңіздің ақпараттық саясатыңыздың мақсаттарын қойғаннан кейін, мақсатты аудитория үшін түсінікті және қысқаша хабарламаларды ойластырған маңызды.

Біз нақты хабарламалар жасауға уақыт жұмсамауды ұсынамыз. Бұл тақырып бойынша зерттеулерді зерттеуге көмектеседі. Көп жағдайда жағымды хабарларды қолданған дұрыс. Мысалы, сіз «оқушылар сау болады» немесе «оқушылар сирек ауыратын болады» деп айта аласыз.

Тиімді хабарламаларды құруға арналған бірнеше кеңестер:

- Мектеп пен мақсатты аудитория үшін қай хабарлама қолайлы(оң немесе теріс) болатынын қарастырыңыз
- Қандай хабарлама - маңызды немесе әзіл-оспақ мәнерде ме тиімді болатындығы туралы ойланыңыз
- Сіздің хабарламаларыңыз SMART принципіне сәйкес келуі керек
- Хабарламаны мақсатты аудиторияның білім деңгейімен, қарым-қатынасымен және мінез-құлқымен байланыстырыңыз
- Хабарламалар ДНЫМ-ды құруға қатысты бастаманы қалай қолдай алатындығы туралы ойланыңыз

Тиісті байланыс арналарын таңдау

Дұрыс байланыс арнасы хабарламаның өзі сияқты маңызды. Байланыс арнасын таңдағанда, оның ақпараттық мақсатқа жетуге көмектесетінін түсіну пайдалы. Байланыс арнасы мақсатты аудиторияға сәйкес келуі керек. Егер оқушылардың ата-аналары Интернетті немесе әлеуметтік желілерді пайдаланбаса, онда бұл арналар осы мақсатты аудитория үшін ақпараттық хабарламаларды таратуға жарамайды.

Байланыс арналарының кейбір мысалдары:

- брошюралар, парақшалар немесе плакаттар
- мектептік ақпараттық бюллетендер
- мектеп веб-сайты
- ақпараттық кездесулер (мысалы, мектеп жиналысы, мұғалімдер немесе ата-аналар жиналысы)
- баспасөз-релизі
- әлеуметтік желілер (Twitter, Facebook, Instagram және т.б.)

Ескертпе: кейбір жағдайларда бейресми қарым-қатынасқа баса назар аударуға болады. Мысалы, осал санаттағы ата-аналарға басқа тәсілдермен қол жеткізу қиын болған кезде, сіз олармен мектепке кіре берісте жеке сөйлесе аласыз.



Бағалауды жоспарлау

Сіздің ДНЫМ қызметін бағалау сіздің іс-қимыл жоспарыңыздың шеңберінде жоспарлануы тиіс. Басымдықтар қойылғаннан, мақсаттар мен міндеттер анықталғаннан кейін сіз нені және қандай мерзімде бағалау керектігін жақсы түсінесіз.

Мектептің денсаулық сақтау қызметін бағалау процесінің кезеңдері

Төменде бағалауды жоспарлау мен жүргізудің бірнеше кезеңдері берілген [21]:

- 1-кезеңде (ДНЫМ-ның қалыптасуы): мектепте денсаулық сақтау бойынша бағдарламаны бағалауды жоспарлауды бастаған дұрыс
- 1-кезеңде: бағалауды кім жүргізетінін шешкен маңызды (мысалы, мектептің жұмыс тобының мүшелері немесе жергілікті немесе өңірлік денсаулық сақтау органдарының сыртқы мамандары; әлеуметтік ғылымдар, қоғамдық денсаулық сақтау немесе білім беру саласындағы ғылыми қызметкерлер)
- 2-3-кезеңде: бағалау құрылымы, мерзімі, қажетті ресурстар және міндеттерді бөлу туралы толық ақпаратты қоса алғанда, мектептің денсаулық сақтау қызметін бағалау жоспарын әзірлеу қажет
- 3-кезеңде: сұхбат, байқау немесе сауалнама сияқты тиісті бағалау әдістерін таңдаңыз. Бағалау әдісінің орындылығы бірнеше факторларға байланысты болады, мысалы, мектепте қанша уақыт және қандай ресурстар бар және қандай көрсеткіштер бағаланады. Мектептің денсаулық сақтау іс-әрекетінің бастапқы деңгейін бағалау нәтижелері ДНЫМ-ды бағалаудың бастапқы нүктесі ретінде қызмет ететініне назар аударыңыз.
- 5-кезеңде: бағалау жүргізу
- 5-кезеңде: Бағалау нәтижелерін сіздің мектебіңіздегі қолданыстағы бағдарламаға түзетулер енгізу үшін қолданыңыз және нәтижелер туралы барлық мүдделі тараптарға хабарлаңыз

9-блокта Швейцария мектебінің іс-қимыл жоспарын жасау мысалы келтірілген [21].

9-блок – Мысал: Іс-әрекеттер жоспарын құру

	Біз нені өзгертіміз келеді? (мақсаттың сапалық сипаттамасы)	Өзгерісті қалай көреміз? (индикатор)	Мақсатқа (әрекетке) қалай қол жеткізіміз келеді?	Біз өзгерісті қашан және қалай өлшейміз? (бағалау)
1-мақсат	Денсаулықты нығайтуға ықпал етуге оқушылар мен ата-аналардың қатысуын арттыру	Оқушылар шешім қабылдауға қатысады; ата-аналардың мектепте ресми өкілдігі бар	Мектеп немесе ата-аналар кеңесін ұйымдастыру және бүкіл мектеп / әкімшілік үшін кеңес кездесулерінің мазмұнын тіркеу және кері байланыс әдісін белгілеу	Оқу жылының соңында оқушылар кеңесінің жұмысы бағаланады; екінші оқу жылының жазында ата-аналар кеңесінің жұмысын бағалау жүргізіледі
2-мақсат	Зорлық-зомбылықтың, жанжалдардың және қиын жағдайлардың сындарлы алдын алу	Оқушылар қиын жағдайларды диалог арқылы, мүмкін үшінші тәуелсіз тұлғаның қолдауымен шешеді	Жоба жетекшісі оқушылар арасындағы диалогқа және бір-біріне деген құрметті қалыптастыруға ықпал етеді	Жоба жетекшілерінің жиналысында ай сайынғы бағалау және екі жылдан соң жазбаша бағалау

Бағалауды жоспарлау кезінде келесі мәселелерді қарастырған пайдалы болады.

Егер бағалау кезінде сіз осы сұрақтарға жауап беруді шешсеңіз, сізге тиісті индикаторлар мен бағалау әдістерін жасау қажет болады:

1. ДНҰМ-ның жоспарланған іс-шаралары қандай дәрежеде жүзеге асырылды?
2. Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттеріне қандай дәрежеде қол жеткізілді?
3. Сіз қандай қиындықтарға тап болдыңыз және оларды қалай шештіңіз?
4. Осы қиындықтарды жеңуден қандай сабақ алуға болады?
5. Мектеп персоналы мектептің жаңа денсаулық сақтау стратегиясына қалай қарайды?
6. Ата-аналар мектептің жаңа денсаулық сақтау стратегиясына қалай қарайды?
7. Оқушылар мектептің жаңа денсаулық сақтау стратегиясына қалай қарайды?
8. Сіз мүдделі тараптарға ДНҰМ-ның жетістіктері туралы хабарладыңыз ба және бұл жетістіктер қалай атап өтілді?

Бағалау түрлері: Процесс, аралық және соңғы нәтижелер

Бағалау түрлерін жіктеудің бір әдісі - оларды: процесі бағалауға, аралық нәтижелерді бағалауға, қорытынды нәтижелерді бағалауға бөлу.

Процесті бағалау денсаулықты нығайту бойынша жоспарланған іс-шаралардың орындалу дәрежесін өлшейді. Бұл денсаулықты сақтау және нығайту бойынша мектеп бағдарламасын орындау барысы мен процесін қадағалап, не жұмыс істейтінін, не жұмыс істемейтінін және неге екенін бағалау әдісі. Не жұмыс істемейтінін және не үшін екенін анықтағаннан кейін мектептегі денсаулықты сақтау және нығайту бағдарламасы дәлірек және тиімді орындалатындай етіп іс-шараларға, ақпараттық саясатқа немесе ресурстарға өзгерістер енгізуге болады. Сонымен қатар, осы әдісті қолдана отырып, бағдарламаны іске асырудың сәтті сәттерін атап өтуге болады.

Аралық нәтижелерді бағалау қысқа мерзімді процестер мен өзгерістерді өлшейді.

Мысалы:

- мектепте қолайлы жағдай жасау
- денсаулықты нығайту бөлімі мектептің веб-сайтына қосылады
- денсаулықты нығайтуға арналған ата-аналар жиналысы
- велосипедтерді сақтауға арналған орындар бөлу
- мектеп асханасының мәзіріне пайдалы тағамдарды қосу
- салауатты әдеттер және салауатты өмір салтын ұстану туралы білімді арттыру

Аралық нәтижелерді бағалау ДНҰМ қызметінің нәтижесі болып табылады. Процесті және аралық нәтижені бағалау нәтижелері ДНҰМ қалыптастыру кезінде денсаулықты сақтау және нығайту жөніндегі жоспар мен бағдарламаға өзгерістер енгізу үшін пайдалы ақпарат береді [22].

Түпкілікті нәтижелерді бағалау қойылған мақсаттарға, міндеттерге және / немесе таңдалған индикаторларға қаншалықты дәрежеде қол жеткізілгенін немесе ДНҰМ жұмысы қаншалықты тиімді және денсаулыққа оң әсер ететінін өлшейді. Бағалау жоспарын жасау үшін сіз Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралын пайдалана аласыз (2-қосымша).



Жоспарды жазу және түзету

Мектептің жұмыс тобы ДНҰМ-ның іс-қимыл жоспарын жазуға жауапты, бірақ мектеп қауымдастығын жоспардың барлық өзгерістері мен жақсартулары туралы қол жетімді түрде хабардар еткен жөн. Түпкілікті іс-қимыл жоспарын қабылдас бұрын мектеп қоғамдастығының әртүрлі өкілдерінен кері байланыс алған жөн. Бұл жауапкершілік сезімін және жоспарға және оны жүзеге асыруға қатысуға ықпал етеді. Респонденттердің әртүрлі топтарына (студенттер, мұғалімдер және басқа мектеп қызметкерлері, ата-аналар) бейімделген сауалнамалар арқылы кері байланыс алудың ең оңай жолы.

Кері байланыс алу және оның нәтижелерін қолдану үшін уақыт қажет екенін ескеріңіз. Іс-шаралар жоспарын жасау кезінде сіз мұны ескеруіңіз керек.

Жоспар жобасына қатысты кері байланыс алынғаннан кейін мектептің жұмыс тобы пікірлерді талқылап, қажетті өзгерістер енгізуі керек.

Іс-шаралар жоспарын жазу және соңғы өңдеу кезінде келесі сұрақтарды ескерген жөн (10-блок). Бұл сұрақтар сіздің жоспарыңызды жақсартуға көмектеседі.

10-блок – Іс-әрекеттер жоспарын құру және қайта қарау кезінде талқылау үшін сұрақтар

- Қызметтің таңдалған мақсаттары мен бағыттары ДНЫМ қағидалары мен мектеп құндылықтарына негізделе ме?
- Таңдалған басымдықтар мен мақсаттар мектеп қоғамдастығының қазіргі қажеттіліктері мен басымдықтарына және денсаулық мектебінің болашақ дамуына негізделген бе?
- Ұсынылған мақсаттар мен міндеттер оқу міндеттеріне, мектеп мақсаттарына және күнделікті іс-әрекеттерді ұйымдастыруға қалай әсер етеді?
- Денсаулықты сақтау және нығайту жоспары / іс-шаралары мектептің қолданыстағы саясатына қалай әсер етеді?
- Мектеп қоғамдастығының мүшелері, соның ішінде оқушылар жоспарды әзірлеу процесіне қатысты ма? Мектептегі қазіргі жағдай мен қажеттіліктерді бағалау нәтижелеріне сәйкес жоспар/бағдарлама жасау кезінде ерекше назар аударуды қажет ететін оқушылардың нақты топтары немесе мектеп өмірінің құрамдас бөліктері бар ма? Сіз мұны іс-қимыл жоспарыңызда көрсеттіңіз бе?
- Мектеп қоғамдастығының барлық ұсыныстары мен ескертулері талданып, ескерілді ме?
- Ұсынылған мақсаттар мен міндеттер SMART принципіне сәйкес келе ме және олар мектеп қоғамдастығынан кері байланысты көрсете ме?

3.4 4-кезең: Жоспарды іске асыру



Жоспардың соңғы нұсқасын тарату

ДНЫМ-ды құру - бүкіл мектеп қоғамдастығының бірлескен процесі. ДНЫМ дамыту жөніндегі жоспардың түпкілікті басылымын тарату осы процестің бір бөлігі болып табылады. Бұл барлық қатысушыларға еңбектерінің жемісін бағалауға мүмкіндік береді. Жоспардың қорытынды нұсқасын тарату мектептен тыс мүдделі тараптарды хабардар етуге және олардан қосымша қолдау алуға мүмкіндік береді. Ақпараттық саясат аясында сіздің соңғы жоспарыңызды қалай және кімге тарататындығыңызды шешу маңызды.

Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралы (2-қосымша) сізге ақпараттық стратегияны қабылдауға көмектеседі.

Мектеп қоғамдастығы мен мектептен тыс мүдделі тараптарды жоспардың соңғы нұсқасы туралы ақпараттандыру үшін қолданылатын арналар мектеп пен мақсатты аудиторияға байланысты болады.



Төменде байланыс арналарының ықтимал нұсқалары келтірілген:

- Жоспарды мектеп веб-сайты мен мектеп бюллетені арқылы ата-аналар мен мектеп қызметкерлеріне тарату
- Мектептегі денсаулықты қамтамасыз ету жоспарын ұсыну және талқылау үшін жиналыстар ұйымдастыру
- Мектеп кеңесі кеңестерін, сынып сағаттарын, мектеп жиналыстарын өткізу, плакаттар және көрнекі коммуникацияның басқа да әдістері арқылы білім алушыларды хабардар ету
- Денсаулықты нығайту және сақтау жөніндегі ақпаратты орналастыру үшін стенд құру
- Салауатты әдеттер туралы хабардарлықты арттыру бойынша іс-шараларды ұйымдастыру, мысалы, мектеп асханасында
- Мектеп қоғамдастығының денсаулыққа қатысты проблемалар және мектептің денсаулық сақтау саласындағы жоспарлары туралы жергілікті қоғамдастықтың хабардарлығын арттыру үшін жергілікті бұқаралық ақпарат құралдарын тарту



Жоспарды күнделікті практикаға енгізу

Қойылған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізу үшін жоспар мектеп қоғамдастығының күнделікті өмірінің бір бөлігіне айналуы қажет. Сіздің жоспарыңызды практикада жүзеге асыру үшін сіз мектептегі денсаулықты нығайту жоспарында көрсетілген стратегияларды ұстануыңыз керек. Тиісінше, әрбір міндетке байланысты нақты іс-шаралар ұйымдастырылуы, жауапты тұлғалары болуы және ресурстармен қамтамасыз етілуі тиіс.

11-блок – Жоспарды іске асыру жөніндегі кеңестер

Маңызды кезеңдерді белгілеп өткен жөн [8]. Мұндай кезеңдер процесті бағалауға және қажетті өзгерістерді жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Тиімді үйлестіру және ақпараттық саясат процестің осы кезеңінде өте маңызды. Олар проблемаларды анықтауға және шешуге, қажетті шараларды уақтылы қабылдауға және жетістіктерді атап өтуге ықпал етеді. Сондықтан сіздің тәжірибеңізбен, жетістіктеріңізбен және қиындықтарыңызбен бөлісу үшін уақытты аямаған маңызды. Барлық мектеп қауымдастығымен ДНЫМ құру процесінде тиімді тәжірибелермен алмасу проблеманың көрінісі, оны шешу процесі және қол жеткізілген нәтижелер туралы жалпы түсінік қалыптастыруға көмектеседі; бұл сонымен бірге жетістіктерге деген қызығушылықты арттырады және нәтижесінде ДНЫМ жақсаратын пікірталастар мен дауларға әкеледі.

Бұл кезеңде ата-аналар, оқушылар және жергілікті серіктестер / мектептен тыс мүдделі тараптар тарапынан қосымша қолдау алуға болады. 11-блокта жоспарды іске асыру бойынша кеңестер берілген.

Жоспарды іске асыру кезінде ескерілуі керек мәселелер:

- Мектеп қоғамдастығының мүшелері ДНЫМ-ның қалыптасу жоспарына қатыстылық сезімін және оны іске асыруға бейілділікті сезіне ме?
- Жергілікті қоғамдастық мүшелері ДНЫМ сияқты мектеп туралы хабардар ма?
- Мектеп персоналы жоспарды орындау қабілетіне сенімді ме?
- Жоспарды барабар орындау үшін уақыт, адами және басқа ресурстар жеткілікті ме? Мақсаттар, міндеттер мен мерзімдер нақты көрсетілген бе?
- Іс-қимыл жоспарын орындау үшін қызметкерлерді тұрақты қолдау және ынталандыру жүйесі бар ма?
- Жаңа оқушылар, қызметкерлер мен мұғалімдер ДНЫМ туралы қалай хабардар етіледі және олар іс-әрекетке қалай уәждеделеді?
- Ұзақ мерзімді негізде мектепте денсаулық сақтау іс-шараларын жүзеге асыру үшін жағдайлар бар ма?

5. 5-кезең: Мониторинг және бағалау



Мониторинг және бағалау

Мониторинг және бағалау жоспар мен іс-шаралар туралы маңызды ақпарат береді, соның ішінде:

- Денсаулық сақтаудың ағымдағы қызметіне қатысты прогресс
- Денсаулықты қамтамасыз ету жөніндегі жоспарды орындаудағы проблемалар мен жетістіктер
- Денсаулық сақтау және нығайту саласындағы белгіленген мақсаттар мен міндеттерге қатысты ДНҰМ тиімділігі
- Ұзақ мерзімді перспективада мектеп қоғамдастығы үшін денсаулық сақтауға қатысты потенциал

Мектеп қоғамдастығының басымдықтары мен қажеттіліктері өзгеруі мүмкін, сондықтан мектепте денсаулықты қамтамасыз ету бойынша жоспарды жоспарлау, бейімдеу және орындау үздіксіз процесс болып табылады. Бұл кем дегенде 3-4 жыл сайын қайта бақылауды, бағалауды және қайта қарауды қажет етеді.

Ескертпе: мониторинг пен бағалау жүргізуді мектеп қоғамдастығы теріс қабылдауы мүмкін. Мектеп қоғамдастығының мүшелері оларды тексеріп жатыр деп ойлауы мүмкін. Сондықтан ДНҰМ-ның оң дамуына ықпал ететін мониторинг пен бағалаудың артықшылықтары туралы хабарлау маңызды.



4-ТАРАУ. _____

МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА ДЕНСАУЛЫҚТЫ НЫҒАЙТУДЫ БІРЛЕСІП ЖОБАЛАУ

4.1. Салауатты қоршаған орта арасында өзара әрекеттесу не үшін керек?

Салауатты қоршаған орта - бұл «адамдар күнделікті іс-шараларға қатысатын орындар немесе әлеуметтік жағдайлар, мұнда экологиялық, ұйымдастырушылық және жеке факторлар денсаулық пен әл-ауқатқа әсер ете отырып, бір бірімен өзара әрекеттеседі. (...) Мұндай орта, әдетте, физикалық шектеулермен, арнайы бөлінген функциялары және ұйымдастырылған құрылымы бар мамандардың болуымен сипатталады [23]. Мектеп, үй және қоғамдастық денсаулыққа әсер ететін жағдайларды қалыптастырады, және бұл «орта» тәсілі денсаулықты нығайту бағдарламаларын жоспарлау мен іске асыруда бүкіл әлемде іргелі негіздердің біріне айналды [24].

Хартиялар мен декларациялардағы «орта» тәсілдің тарихы туралы толығырақ ақпарат алу үшін 4-қосымшаны қараңыз.

Мектептер, қалалар мен қоғамдастықтар денсаулық үшін маңызды жағдайлар болып табылады. Денсаулық бұл жағдайда күнделікті өмірде - адамдар тұратын, жақсы көретін, жұмыс істейтін, сауда жасайтын және демалатын көршілер мен қауымдастықтарда қалыптасады [29].

ДНЫМ салауатты қоршаған ортаны құру жөніндегі әртүрлі бағдарламалар арасында көпірлер сала алады және жергілікті қоғамдастық шеңберінде байланыстар орната алады, сондай-ақ мектеп қоғамдастығының қажеттіліктері мен басымдықтарын анықтаудан бастап проблемаларды бірлесіп қою және шешу үшін осы процеске әртүрлі ұйымдар мен мүдделі тараптарды тарту арқылы қоршаған ортаны жақсартуға бағытталған бірқатар бағдарламаларды әзірлеуде катализатор ретінде әрекет ете алады.

4.2. Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер бірлесіп жобалаудан қандай артықшылықтарға ие болуы мүмкін?

ДНЫМ контекстінде бірлесіп жобалау проблемаларды жоспарлау және шешу процесіне қатысу үшін сарапшылармен және/немесе мүдделі тараптармен (диетологтар, мейірбикелер, қала әкімшілігінің және коммерциялық ұйымдардың, спорт клубтарының өкілдері және т.б.) бірлесіп мектеп қоғамдастығын (оқушыларды, мұғалімдерді және педагогикалық емес мектеп персоналын, мектеп әкімшілігін, ата-аналар комитеті мен оқушылар кеңесін) тартуды білдіреді. Мұндай процестің мақсаты денсаулықты нығайту саласында өзара тиімді нәтиже алу болып табылады. Осылайша, бірлесіп жобалау - бұл жаңа құндылықтарды (тұжырымдамалар, шешімдер, өнімдер мен қызметтер) әзірлеу үшін идеялармен алмасу және оларды жетілдіру бірлескен күш-жігермен жүзеге асырылатын ынтымақтастықтың инновациялық түрі.

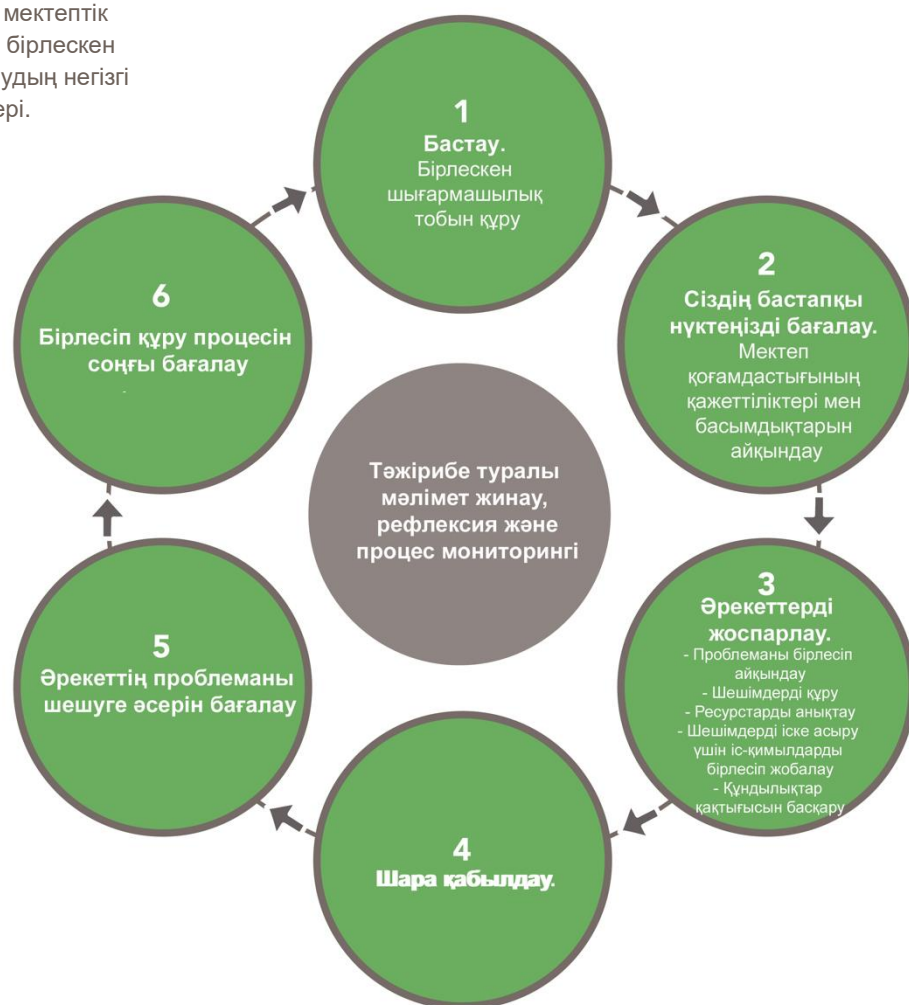
Мектептер қажетті дағдылары мен құзыреттері бар үйлестірушілерді (сынып жетекшісі, СӨС мұғалімі, СӨС педагогтар командасы, оқушылар кеңесінің көшбасшысы) тағайындауы немесе оларды қатысушы тараптар демократиялық ортадағы проблемаларды бірлесіп анықтау және шешу үшін диалогқа тартылған бірлесіп жобалау бойынша команда қатысушылары арасында өзара іс-қимылдың, ынтымақтастықтың және білім алмасудың ашық процесін жүргізу үшін осы дағдылар мен құзыреттерге оқытуы тиіс.

Жалпымектептік тәсілді пайдалана отырып, денсаулықты нығайту жөніндегі бағдарламаларды бірлесіп жобалау процесінде барлық идеялар мен білімдер (ғылыми немесе контекстік) тең және барлық қатысушыларды қатыстыра отырып, циклдық диалог барысында бағаланады (8-сурет).



8-сурет.

Жалпы мектептік тәсілде бірлескен жобалаудың негізгі кезеңдері.



Үйлестіруші отырыстың күн тәртібін алдын-ала дайындауы керек (кім, не, неге, қайда және қалай), сондай-ақ әр іс-шараны өткізу үшін қажетті міндеттер мен күтілетін уақытты түсіндіруі керек, отырыстар кезінде бір-бірімен өзара әрекеттесудің тиісті жолдарын құру үшін қоғамдық нормаларды бірлесіп құруы керек, пікірталастарды қолдау, жұмсалған уақытты қадағалау, отырысты аяқтау туралы шешім қабылдау және келесі отырыстар үшін сұрақтар тізімін жаңарту керек.

Ауруларды бақылау және алдын алу орталықтарының деректеріне сәйкес [25] қоғамдық нормалар бірлесіп жобалау тобының отырыстары кезінде бір-бірімен өзара әрекеттесудің тиісті жолдарын орнатады (мысалы, студенттер мен мұғалімдер, жергілікті клиниканың дәрігері және муниципалитеттің өкілі).

12-блоктағы мысалдарды қараңыз.

12-блок – Бірлесіп жобалау қоғамдастығы үшін топтық қағидалар мысалдары

Қатысушылар келесіге шақырылады:

- Тәжірибесі, дағдылары мен уақыты арқылы бірлескен жобалаудағы ынтымақтастық; Басшылық міндеттерін бөлу және қоғамдастықты бірлесіп басқару; Идеялар мен тәжірибені мазмұнды және бейбіт талқылауға тарту;
- Пікірталас кезінде басқаларды құрметтеу және жол берілмейтін лексиканы пайдаланбау; Бір-бірін тыңдау және бір-біріне объективті және сындарлы жауап беру;
- Қиындықтармен, сабақтармен, кедергілермен және жетістіктермен бөлісуге дайын болу; Бір-біріне сұрақтар қоюға қорықпау;
- Жеке қақтығыстарды болдырмау; Әр қатысушының күшті жақтарын пайдалану;
- Басқаларға жақсартуды талап ететін салаларды жақсартуға көмектесу;
- Қысқа және айқын сөйлемдерді қолданыңыз, түсіндірместен түсініксіз сөздерді айтпаңыз; Консенсус пен ымыраға келу, сонымен қатар мәселелерді креативті шешу мүмкіндіктерін іздеу; Проблемаларды шешуге бағытталған атмосфераға әрекеттесу;
- Бірлесіп жоспарлау қоғамдастығына қатысу арқылы жеке және кәсіби мақсаттарыңызды алға жылжытыңыз.

Үйлестірушілер ашық диалогты [25]: 1) отырыстарда жаргон қолданбай ашық, бірлескен, түсінікті әңгімеге қатысу, сұрақтарды түсіндіру, көзқарастарды келтіру және айырмашылықтарды жалпылау; 2) мүдделі тараптар мен олардың идеяларының маңыздылығын мойындау; 3) команда мүшелерінің арасында өзара сыйластықты ынталандыру; 4) ашық диалогты дамыту, басқалардың пікірлерін анықтау, егжей-тегжейлерді нақтылау, мәселелерді шешуге және келіссөздерге жәрдемдесу үшін қажетті сұрақтарды пайдалану; 5) қатысушыларды диалогты жалғастыруға ынталандыру; 6) мүдделі тараптардың ескертулеріне жауап беру; 7) командаға шешімін күштеп таңу; 8) өзара іс-қимылды жақсарту және қарама-қайшы әрі күрделі мәселелерді шешу үшін тыңдау; 9) әртүрлі көзқарастарды тыңдау және қарама-қарсы пікірді бағалау арқылы қолдай білуі керек.

ДНЫМ-да бірлесіп жобалау әр түрлі және бірдей маңызды көзқарастармен (оқушылардың, мұғалімдердің және басқа мектеп қызметкерлерінің, мектеп әкімшілігінің, сарапшылардың және басқа да мүдделі тараптардың) алмасуды жоғары бағалайды, осылайша денсаулықты нығайту туралы жаңа жалпы түсінік қалыптасады.

4.3 Ынтымақтастықты ілгерілету үшін қандай шаралар қабылдануы мүмкін?

Мектептерді олардың ДНЫМ ретінде қалыптасуы мен жұмыс істеу процестеріндегі ынтымақтастыққа шабыттандыру үшін Co-Creating Welfare (Бірлесіп әл-ауқат құру) жобасы аясында [26] төменде сипатталған бірнеше іс-шаралар әзірленді және сыналды.

Бұдан әрі «Бірлесіп әл-ауқат құру: азаматтармен бірлесіп мәселелерді шешу үшін мамандарды даярлауға арналған оқу материалдары» («Co-creating Welfare: Training course material preparing professionals to co-create welfare solutions with citizens») [27] жобасынан бір қатар құжаттар келтірілген ⁴.

⁴ This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>.

1-ҚҰЖАТ – Текшенің (Cube Activity) көмегімен бірлесіп құрудың жалпы түсінігін қалыптастыру

Мақсаты:

Cube жобасы (Ковентри университеті әзірлеген) – бұл көлемі 30 см² аспайтын текше, оны топ мүшелері бір-біріне береді. Бұл арнайы құрал, оның көмегімен сіз идеяларды генерациялау бойынша семинардың әр қатысушысынан, тіпті әдетте өз ойларын сақтайтын адамдардан да идеяларды алуға болады. Текшенің беті жазбаша белгілер мен нобайларға арналған. Әр қатысушының бірдеңе жазуға немесе сурет салуға мүмкіндігі бар.

Текше қолдан қолға беріліп жатқанда, позитивті пікірталас барысында әр түрлі идеялар тез пайда болады, содан кейін олар текшенің бүйірлеріне жазылады. Әр түрлі идеялардың өзара байланысын олар жазылған текшенің қай жағында жазылғанына қарамастан жасауға болады (текшедегі жазбалар арасындағы көрсеткілерді қолдана отырып). Суретті іс-шараның барлық қатысушыларына тарату үшін текшені толығымен ашып, сканерлеуге болады.

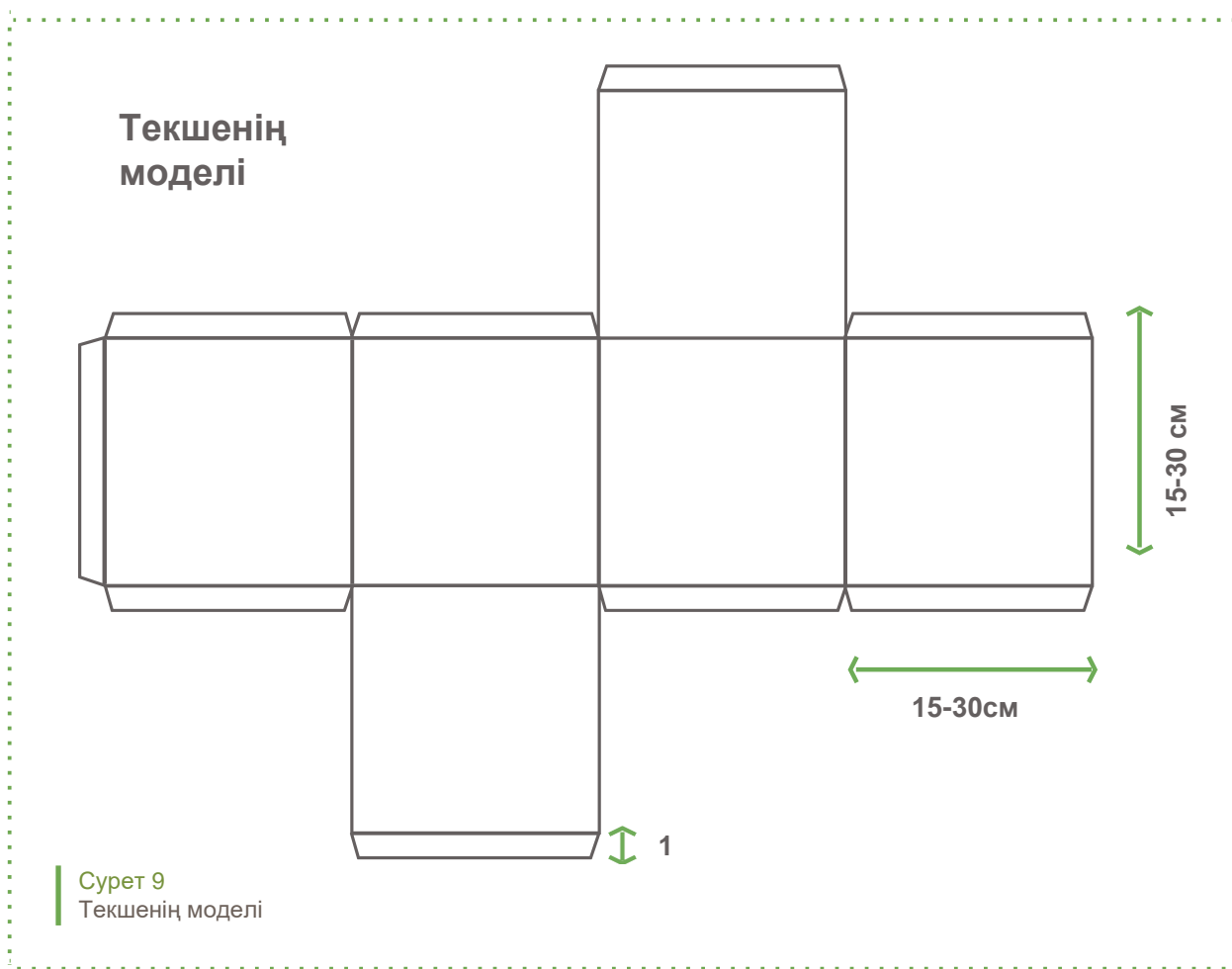
Мұндай іс-шараны қатысушылар үшін ерекше ортада өткізген жөн: мысалы, егер талқылау әдетте үстелдің айналасында болса, тұру ұсынылады, бұл процесті бөлсенді етеді. Сіз басқа бөлмені пайдалана аласыз (мысалы, бейресми жағдайда немесе көшеде).

Процесс:

- Текшемен іс-шараға уақытты 30 минуттан асырмау ұсынылады. Бұл ұзақ ойланудың орнына, идеяларды тез дауыстап айтудың қысқа, жігерлі процесі болуы керек.
- Іс-шара басталғанға дейін қатысушылар талқыланатын мәселеге қысқаша түсініктеме беруі керек (ең көбі 2 минут).
- Үлкен топты шағын командаларға бөлу керек.
- Команданың оңтайлы мөлшері - 6 адам, бірақ қажет болған жағдайда команда 4-тен 8 адамға дейін болуы мүмкін. 4 адамнан тұратын командаларда процеске тең қатысуды қамтамасыз етуде көбірек көмек қажет екенін ескеріңіз. 8 адамнан асатын топтарда үйлестірушілер тарапынан қатаң бақылау қажет және бөлінген 30 минут ішінде тең қатысуға қол жеткізу қиынырақ.

Процесті қалай үйлестіру керек:

- Іс-шара басталғанға дейін оның ұзақтығы 30 минут болатынын түсіндіріңіз. Осы уақыттан кейін үйлестіруші қатысушылардан текшені алады.
- Сұрақтың тақырыбын түсіндіріңіз (ең көбі 2 минут).
- Әр командаға бір текшеден беріңіз. Қалам беріңіз (команда өз қаламдарын қолдана алады).
- Өткен уақытты бақылау үшін алдын-ала белгіленген уақыт аралықтарымен Power Point Presentation презентациясын пайдаланыңыз. Аудио файлды жазуға болады, осылайша әр слайдта уақыт аралығын айтып отырады; кері жағдайда уақыт графикалық түрде көрсетіледі. Нұсқаушы қалған немесе өткен уақыттың индикаторын орната алады. Кейбір нұсқаушылар іс-шараны презентациясыз өткізе алады. Бұл жағдайда олар топқа уақытты дауыстап жариялауы керек.
- 30 минуттық отырысты бастаңыз.
- Командаға 10 минут, 5 минут және 2 минут қалған кезде айтыңыз.
- 30 минут өткеннен кейін іс-шараның аяқталғанын хабарлаңыз. Командадан текшені алыңыз.
- Презентацияны өшіріңіз.
- Команда мүшелерімен бөлісу үшін текшені жайыңыз, сканерлеңіз немесе суретке түсіріңіз.



2-ҚҰЖАТ – «Аквариум» (Fishbowl) техникасы бойынша мәселелерді бірлесіп тұжырымдау арқылы бірлесіп жобалау процесін бастау

Мақсат:

Аквариум техникасы клиникалық психологияда адамдарға ішкі білімнен идеяларға ауысуға және осы идеяларды бір ғана іс-шара аясында бағалауға көмектесу үшін бірлескен өнімді ойлаудың жаңа әдісі ретінде жасалды.

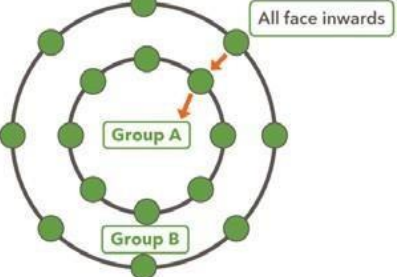
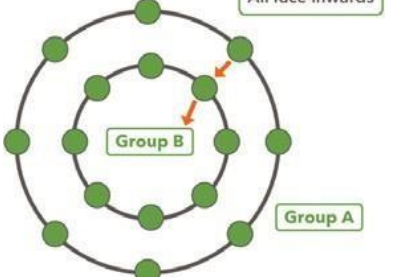
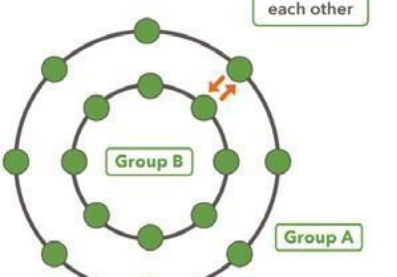
«Алтын балық аквариумы» (Goldfish Bowl) дәстүрлі техникасында адамдардың шағын тобы сценарийді немесе жағдайды талқылайды, ал пікірталасқа өз көзқарастарымен жеке жауап беретін сыртқы бақылаушылар оларды бақылайды. Осыдан кейін топтар орындарын ауыстырады, бақылаушылар «аквариумға» кіріп, талқылау кезінде көрген, естіген және сезінген нәрселер туралы өз идеяларымен бөліседі. Соңында, барлығы негізгі тәжірибе мен тұжырымдарды белгілеп, мәселені бірге талқылайды.

Аквариум техникасы ішкі және сыртқы бақылауды бір уақытта жүргізуге мүмкіндік береді. Бақылау позициясын ауыстыру арқылы көзқарастар саны артуы мүмкін. Қорытынды фазада осындай көзқарастармен бөлісу көбірек егжей-тегжейлі ақпарат алуға көмектеседі.

Аквариум техникасын қолдана отырып, шараны өткізудің көптеген нұсқалары бар, мұнда біз әдістердің бірін ұсынамыз. Біз бұл әдісті таңдаған себебі - оған барлық қатысушылар тартылады, барлығы сөйлеуге, басқаларды тыңдауға және шешім қабылдауға мүмкіндік алады. Бұл ретте ойлау және жауап беру ынталандырылады және жеке көзқарастарды түсінуді жақсартады.

Процесс

Бөлмеде орындықтарды екі шеңберге (немесе осы бөлмеге сәйкес келетін кез-келген басқа пішінде) орналастыру керек, ал орындықтардың саны сыртқы және ішкі шеңберде бірдей болуы керек.

<p>A</p> <p>Fishbowl start set up</p>  <p>All face inwards</p> <p>Group A</p> <p>Group B</p>	<ul style="list-style-type: none">• А) Қатысушылардан шеңбердің ішіне қарап отыруын сұраңыз (егер сізде 40 қатысушы болса, онда әр шеңберде 20 адамнан отыруы керек) (4А-сурет). Қатысушылардан блокнот пен қалам әкелуін сұраңыз. <ul style="list-style-type: none">• 1-кезең (10 минут) (10А-сурет) <p>- А тобы (ішкі шеңбер) бірінші сұрақты бірге талқылайды: «біз мектеп қоғамдастығының қандай қажеттіліктері мен басымдықтарын атап көрсетеміз?»</p> <p>- В тобы (сыртқы шеңбер) тыңдайды және жазбалар жасайды.</p>
<p>B</p>  <p>All face inwards</p> <p>Group B</p> <p>Group A</p>	<ul style="list-style-type: none">• 2-кезең (10 минут) (10В-сурет) <p>- А және В топтары орындарын ауыстырады.</p> <p>- В тобы (ішкі шеңбер) екінші сұрақты бірге талқылайды (А тобының пікірталасы аясында): «жылдам бағалау құралында мектеп қоғамдастығының қандай қажеттіліктері мен басымдықтары аталып көрсетілді?»</p> <p>- А тобы (сыртқы шеңбер) тыңдайды және жазбалар жасайды.</p>
<p>C</p>  <p>Turn to face each other</p> <p>Group B</p> <p>Group A</p>	<ul style="list-style-type: none">• 3-кезең (10 минут) (10С-сурет) <p>- В тобының мүшелері А тобына қарап отыру үшін орындықтарын бұрады</p> <p>- А және В топтары қорытынды сұрақты бірге талқылайды (А және В топтарының пікірталастары аясында): «Біз әрекет еткіміз келетін басты қажеттілік/басымдық қандай?»</p>

10-сурет.

Мәселені бірлесіп тұжырымдау үшін аквариум техникасын жүзеге асырудың әртүрлі кезеңдері

Аквариум техникасының балама нұсқалары

1. Нұсқалардың бірі ретінде А тобын қатысушылардың бір түрінің өкілдері (мысалы, оқушылар), ал В тобын басқа топтың өкілдері (мысалы, мұғалімдер, сарапшылар) құра алады. Бұл жағдайда А және В тобынан, әдетте, 1 және 2 кезеңдер аясында бір мәселені талқылауды сұрайды (бұл көбінесе әр түрлі топтардағы адамдардың қажеттіліктері мен шектеулерін атап көрсетуге көмектеседі), содан кейін 3-ші кезеңде – талқыланған қажеттіліктер мен шектеулерді ескере отырып, басты қажеттілік/басты басымдық туралы жалпы қорытындыға келу (немесе, ДНЫМ құрудың басқа кезеңдерінде пайдаланған кезде – мәселені бірлесіп шешу үшін).
2. Егер сізде бос орын жеткіліксіз болса, сіз бөлмені бөліп, шағын топтар ұйымдастыра аласыз (мысалы, үстелдің айналасында).

3-ҚҰЖАТ – «Лего» (LEGO ACTIVITY) (@Agnes_Crepet) конструкторының көмегімен бірлесіп жобалау процесін басқару

Мақсаты:

Бұл «Легоны» пайдалана отырып жүргізілген іс-шара дизайн-ойлаудың көмегімен шешім мен бағалауды бірлесіп құруға ықпал ету үшін әзірленген. Мұндай белсенділіктің мақсаты «біз бірлесіп құрылған жобаны қалай бағалаймыз? Бірлескен жұмыстың артықшылықтарын қалай бағалай аламыз?»



Процесс

Үлкен топты 10-12 адамнан тұратын топтарға бөлу керек.

1-ҚАДАМ: Эмпатияны дамытуға әрекеттесу және қажеттіліктерді анықтау – барлығы 20 минут

Мақсаты:

қатысушыларға пайдаланушылардың/пациенттердің/азаматтардың орнына тұруға мүмкіндік беру.

- Әр қатысушыдан олар жұмыс істейтін пайдаланушыларды/азаматтарды білдіретін екі персонажды құруды сұрайды (персонажды құру үшін сауалнаманы қараңыз) (10 минут).
- Персонаждарыңызды көрсету үшін «Лего» фигураларын және персонажды қысқаша сипаттау үшін жазбаларға арналған стикерлерді қолданыңыз.
- Барлық персонаждар құрылған кезде, қатысушылардан оларды таныстыруды сұраңыз. Үйлестіруші негізгі сұрақтарды / мәселелерді тақтаға жазады.
- Осы кезеңнің соңында қатысушыларды өздері айналысатын мәселе туралы нақты түсінік пайда болуы керек (10 минут).

Персонажды құру мысалы

Аты					Персонаждың анкетасы				
ЖАС		МОТИВАЦИЯ (бағанды белгілеңіз)	ЖЕКЕ ҚАСИЕТТЕР						
ЖЫНЫС		Ынталандыру	Экстраверт	Интроверт					
МАМАНДЫҚ		Қорқыныш	Қабылдау	Интуиция					
ОТБАСЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ		Жетістік	Ойлау	Сезім					
ТҰРҒЫЛЫҚТЫ ЖЕРІ		Бойы	Пайымдау	Сезіну					
		Билік	ТЕХНОЛОГИЯЛАР						
ФОТОСУРЕТ		Әлеуметтік қасиеттер	ІТ және интернет						
		МАҚСАТТАР (қол жеткізуге үміттенетін)	Бағдарламалық қамтамасыз ету						
			Мобильді қосымшалар						
		-	Әлеуметтік желілер						
		-	ЕРЕКШЕ СИПАТТАМАЛАРЫ (оң немесе теріс қасиеттер, стигма және т.б.)						
		-							
		-							
		КӨҢІЛ ҚАЛУ (Болдырғым келмейтін ауру қасіреті)							
		-							
		-							
	-								
	ӨМІРБАЯНЫ								
БАҚЫЛАУ									

2-ҚАДАМ: ПРОТОТИПТЕРДІ ҚҰРУ – 20 минут

- 10-12 адамнан тұратын әр топты 3-4 адамнан тұратын топтарға бөліңіз.
- Қатысушылар бірінші кезеңде анықталған мәселенің шешімін табу үшін идеялар табады және прототип жасайды (максимум 15-20 минут).

3-ҚАДАМ: ИТЕРАЦИЯ – 15 минут

- 3 минут ішінде 3-4 адамнан тұратын әр топ 10 адамнан тұратын топқа өз идеясын түсіндіреді.
- Содан кейін әр қатысушы өздеріне ұнайтын күшті, идеяларды, сондай-ақ әлсіз жақтарды немесе қажетті өзгерістерді білдіреді. Мұны өте тез жасау керек (бір адамға 1 минут).

4-ҚАДАМ: ПРОТОТИПТЕРДІ ҚҰРУ – 15 минут

- 3-4 адамнан тұратын әр топ пікірлер мен ескертулерді ескере отырып, қайтадан өзінің прототипімен жұмыс жасайды.
- Содан кейін олар жаңа идеялар мен жаңа прототип жасайды (максимум 15 минут)

5-ҚАДАМ: ИТЕРАЦИЯ – 15 минут

- 3 минут ішінде 3-4 адамнан тұратын әр топ 10 адамнан тұратын топқа өз идеясын түсіндіреді.
- Содан кейін әр қатысушы өздеріне ұнайтын күшті, идеяларды, сондай-ақ әлсіз жақтарды немесе қажетті өзгерістерді білдіреді. Мұны өте тез жасау керек (бір адамға 1 минут).

6-ҚАДАМ: ПРОТОТИПТЕРДІ ҚҰРУ – 15 минут

- Содан кейін бүкіл топ бірге жаңа шешімнің прототипін жасайды.

4-ҚҰЖАТ – Печа-куча (Pecha Kucha) әдісі бойынша бірлесіп жобалау процесінің нәтижелері туралы хабарлау және тарату

Мақсаты:

«Pecha Kucha» сөзі – жапон сөзі және әңгіме дегенді білдіреді. Сонымен қатар, бұл презентация нысаны, онда 20 слайдты әрқайсын 20 секундтан көрсетеді – сіздің бүкіл презентацияңыз 6 минут 40 секундты алады. Бұл презентацияларды қысқа әрі жылдам етіп жасауға көмектеседі, сонымен қатар сіздің хабарламаңызды аудиторияға жақсы жеткізу үшін креативті ойлауды ынталандырады.

Печа-куча әдісі әсіресе сіздің идеяңызды өте қысқа уақыт кескінінде жеткізу қажет болған кезде тиімді. Жаттығу жеке ынта-жігердің қалай өзгеретініне және үлкен адамдар тобы/ұйымдар үшін көрінетініне назар аударады. Бұл әдіс бойынша Презентация басқа адамдарды тартуға, білім алмасуға, жаңа көзқарастар алуға және т.б. көмектеседі.

Процесс

- 10 минут: Үйлестірушінің мақсаты және әдіс қалай жұмыс істейтіні туралы қысқаша презентациясы, бір мысал келтіруге болады. Печа-куча әдісі бойынша презентациямен бірінші рет жұмыс жасағанда, қатаң форматқа және слайдтар мен сөйлеуді уақыт бойынша байланыстыруға байланысты қиындықтар жиі кездеседі. Қатысушыларға бұл абыржуды сезінуге әкелуі мүмкін екенін ескерту қажет.
- 50 минут: «Хикаялармен текшелер» жасау кезінде ортақ әңгімесі бар әр топ бір презентация дайындайды. Уақыт шектеулеріне байланысты олар презентацияны 20 слайдтан азға дейін қысқартуға мәжбүр болуы мүмкін.



Презентацияны Печа-куча әдісі бойынша жасау үшін, сіздерге мынаны жасаған жөн:

- Сіздің жолдауыңыздың не екенін анықтаудан бастау. Сіздің аудиториямен бөліскіңіз келетін көптеген хабарламаларыңыз болуы мүмкін, бірақ қатаң форматқа байланысты сіз тек бірнешеуін таңдауыңыз керек.
- Кейін – хикаяңызды ойлап табу. Әр слайдта мәтіндік редакторда жазылған шамамен 2-3 сөйлемге уақыт бар. Белгілі бір сұраққа сіз бірден астам слайдты жұмсай аласыз – шешім сіздікі.
- Презентация жасау кезінде сіз әртүрлі суреттер мен тақырыптарды қолдана аласыз. Слайдтарда көп сөзден аулақ болыңыз, өйткені аудиторияның оларды оқитын уақыты болмайды. Есіңізде болсын: суреттер сөздерден гөрі қатты сөйлейді.
- Содан кейін слайдтарыңызды жасаңыз. Форматты ұстану үшін әр 20 секунд сайын слайдты автоматты түрде өзгерту режимін орнатқан жөн. Осыдан кейін сіздің презентацияңызды жаттықтыратын уақыт келеді. Бұл көп уақытты қажет етуі мүмкін және басында сіз шиеленісті сезінуіңіз мүмкін, бірақ үмітіңізді үзбеңіз. Бірте-бірте сізге бәрі оңай болады және сіз керемет презентациялар жасай алатын боласыз. Сіздің аудиторияңыз сіздің қойылымдарыңызды жақсы көретін болады, ал сіздің презентацияларыңыз бен хабарламаларыңыз есте қалады.
- Мұны қалай жасау керектігін түсіну үшін Youtube-те Печа-куча әдісі бойынша презентациялардың керемет мысалдарын таба аласыз. Презентацияларды өткізудің жаңа шығармашылық және тиімді әдісімен жұмысыңызға сәттілік.
- 60 минут. Әр топ барлық қатысушылар үшін өз презентацияларын жасайды. Қатысушылар мен үйлестірушінің жауабы презентацияның қол жетімділігіне және болашақта презентацияға енгізілуі керек ескертулерге бағытталған.

ӘДЕБИЕТ



- 1 Schools for Health in Europe Network Foundation (SHE) (2019).
The Moscow Statement: Health, wellbeing and education in times of uncertainty. Retrieved from:
<https://www.schoolsforhealth.org/resources/conference-statements>
- 2 Paakkari, L., Simovska, V., Pedersen, U., & Schulz, A. (2019).
Learning about health and health promotion in schools: Materials for Teachers - Key concepts and activities. Haderslev, Denmark: Schools for Health in Europe Network Foundation (SHE). Retrieved from:
<https://www.schoolsforhealth.org/resources/materials-and-tools/teachers-resources>
- 3 World Health Organization (1986).
Ottawa Charter for Health Promotion. Geneva: WHO. Retrieved from:
<https://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/>
- 4 Hancock T. (2015).
Population health promotion 2.0: an eco-social approach to public health in the Anthropocene. *Can J Public Health*, 106(4):e252–5.
- [5] Jensen, B.B. (2019).
Health Promotion, Version 2.0 - Key principles and challenges. Retrieved from:
<https://www.ntnu.edu/documents/1268773379/1281392859/01-Trondheim+25.9.18+bbj+finals.pdf>
- 6 Preamble to the Constitution of the World Health Organization as adopted by the International Health Conference, New York, 19 June - 22 July 1946; signed on 22 July 1946 by the representatives of 61 States (Official Records of the World Health Organization, no. 2, p. 100) and entered into force on 7 April 1948.
The definition has not been amended since 1948
- 7 Huber, M., Knottnerus, J. A., Green, L., van der Horst, H., Jadad, A. R., Kromhout, D., & Schnabel, P. (2011).
How should we define health?. *Bmj*, 343, d4163
- [8] Jensen, B. B. (1997).
A case of two paradigms within health education. *Health Education Research*, 12 (4), 419-428.
- [9] Simovska, V., Dadaczynski, K., Viia, N.G., Tjomsland, H.E., Bowker, S., Woynarowska, B., de Ruiter, S., & Buijs, G. (2010).
HEPS Tool for Schools: A Guide for School Policy Development on Healthy Eating and Physical Activity. Woerden: NIGZ.
- [10] Jensen, B. B. (1995).
Concepts and models in a democratic health education. In B. B. Jensen, (Ed.). *Research in environmental and health education* (pp.151-169). Copenhagen: Research Centre for Environmental and Health Education. The Danish University of Education.
- [11] Jensen, B. B. (1994).
Health promoting schools in Denmark: an action competence approach to health education. In C. Chu & K. R. Simpson (Eds.). *Ecological public health: from vision to practice* (pp.132-141). Canada e Australia: Institute of Applied Environmental Research, Griffith University & Centre for Health Promotion, Toronto, Canada.

[12] St. Leger, L. (2015).

Foreword. In S. Venka, & P. Mannix- McNamara (eds.). *Schools for Health and Sustainability: Theory, Research and Practice* (pp.v-viii). Dordrecht, Heidelberg, New York, London Springer.

13 St Leger, L., Young, I., Blanchard, C., Perry, M. (2010)

Promoting Health in Schools: from Evidence to Action. An International Union for Health Promotion and Education (IUHPE) publication. Retrieved from: <http://www.iuhpe.org/index.html>

14 Eriksson, M., & Lindström, B. (2008).

A salutogenic interpretation of the Ottawa Charter. *Health promotion international*, 23(2), 190-199

15 Safarjan, E., Buijs, G., & Ruiter, S. de (2013).

SHE online School Manual. 5 steps to a health promoting school. Retrieved from:

<https://www.schoolsforhealth.org/resources/materials-and-tools/health-promoting-school-manuals/english>

[16] Bruinen, G. (2009).

Effective and efficient health promotion in schools; the Rotterdam experience. In G. Buijs, Jociute A., Paulus P. & Simovska V. (Ed.), *Better schools through health: learning from practice. Case studies of practice presented during the third European Conference on Health Promoting Schools, held in Vilnius, Lithuania, 15-17 June 2009* (pp. 33-35).

Netherlands: Netherlands Institute for Health Promotion NIGZ. Retrieved from:

<http://www.academischewerkplaatslimburg.nl/wp-content/uploads/131109-Better-schools-through-health.pdf>

17Vezzoni, M., Morelli, C., Calaciura, A., Mariani, C., Acerbi, L. Tassi, R., Penati, M., Bonaccolto, M., Fantini, Luigi, Sequi, C. & Germani, T. (2009).

“My dear Pinocchio”: The Italian way to the health promoting school. In G. Buijs, Jociute A., Paulus P. & Simovska V. (Ed.), *Better schools through health: learning from practice. Case studies of practice presented during the third European Conference on Health Promoting Schools, held in Vilnius, Lithuania, 15-17 June 2009* (pp. 22-24). Netherlands: Netherlands Institute for Health Promotion NIGZ. Retrieved from:

<http://www.academischewerkplaatslimburg.nl/wp-content/uploads/131109-Better-schools-through-health.pdf>

18 Barnekow, V., Buijs, G., Clift, S., Jensen, B. B., Paulus, P., Rivett, D. & Young, I. (2006).

Health-promoting schools—definition and role of indicators in Health Promoting Schools: a resource for developing indicators (pp. 41-60). Copenhagen: IPC, WHO regional Office for Europe.

[19] RIVM (2013).

Handleiding Gezonde School middelbaar beroepsonderwijs. Retrieved from:

<https://www.gezondeschool.nl/communicatiematerialen-en-instrumenten-gezonde-school-1>

[20] RIVM (2013).

Handleiding Gezonde School middelbaar beroepsonderwijs, Communicatieplan. Retrieved from:

<https://www.gezondeschool.nl/communicatiematerialen-en-instrumenten-gezonde-school-1>

[21] Lanfranconi, E. (2006).

A self-evaluation tool for linking health-promoting schools with school development in Switzerland. In V. Barnekow, Buijs, G., Clift, S., Jensen, B. B., Paulus, P., Rivett, D. & Young, I. (Eds.), *Health Promoting Schools: a resource for developing indicators* (pp.159-168). Copenhagen: IPC, WHO regional Office for Europe.



- 22 World Health Organization (2008).
School Policy Framework: implementation of the WHO global strategy on diet, physical activity and health.
Geneva: World Health Organization Press. Retrieved from: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43923>
- 23 World Health Organization (1998).
Health Promotion Glossary. Geneva: World Health Organization Press. Retrieved
from: <http://www.who.ch/hep>.
- 24 Kokko, S., Green, L.W., & Kannas, L. (2013).
A review of settings-based health promotion with applications to sports clubs. *Health Promotion Interna-*
tional, 29(3), 494–509. doi:10.1093/heapro/dat046
- 25 Centres for Disease Control and Prevention (2016).
Public Health Information Network Communities of Practice. Resource Kit. Atlanta: CDC. Retrieved from:
<https://www.cdc.gov/phcommunities/resourcekit/index.html>
- 26 *Co-creating Welfare* (2019).
Retrieved from: <http://ccw.southdenmark.eu/>
- 27 Anastacio, Z., Bernard, S., Carvalho, G., Christensen, F., Darlington, E., Hansen, H., ... Vilaça, T.
(2019). *Co-creating Welfare - Training Course Material Preparing Professionals to Co-Create Welfare*
Solutions with Citizens. Braga, Portugal: Universidade do Minho. Instituto de Educação Centro de
Investigação em Estudos da Criança.

ҚОСЫМШАЛАР



1-ҚОСЫМША

Негізгі мәселелерді және басым міндеттерді жақсы түсіну үшін өткен шаққа жүгінейік

Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін Мектептердің Еуропалық желісі өзінің алғашқы конференциясын 1997 жылы Салоникиде (Греция) өткізді. Осы конференция барысында «Білім беруге, денсаулыққа, демократияға инвестиция салу» резолюциясы әзірленді, онда «Еуропадағы әрбір бала мен жас адам ДНЫМ-да оқу мүмкіндігін пайдалануға құқылы және пайдалануға тиіс» (ENHPS, who Regional Office for Europe, 1997, 1-бет) делінген. Білім мен денсаулық детерминанттары бір-бірімен тығыз байланысты. ДНЫМ тәсілі — бұл білім беруге де, денсаулыққа да салынатын үлес, ал бұдан бөлек — теңсіздікке қарсы күрес жөніндегі маңызды және пәрменді стратегия.

Денсаулықты нығайтуға жәрдемдесетін мектептердің екінші Еуропалық конференциясының қорытындысы бойынша «The Egmond Agenda» құжаты қабылданды: Еуропа мектептерінде денсаулықты нығайтуды ұйымдастыру мен дамытудағы жаңа құрал (ENHPS, ДДҰ Еуропалық өңірлік бюросы, 2002), онда ДНЫМ-ды ойдағыдай дамыту және сақтау үшін қажетті шарттар, бағдарламалар мен бағалау әдістері атап көрсетіледі. Деректер ДНЫМ көзқарастарының қаншалықты табысты болатынын және оларды білім беру мен денсаулық сақтау саласындағы стратегиялар қалай қолдайтынын көрсетеді.

Вильнюстің «Денсаулық арқылы мектептерді жақсарту» резолюциясында (3-ші Еуропалық ДНЫМ конференциясы, Еуропадағы Денсаулық Мектептері желісі, 2009) білім беру мен денсаулық сақтаудың ортақ мүдделері бар делінген. Егер мектептер осы қызығушылықтарды біріктірсе, олар жақсарады және балалар оқудан, ал мұғалімдер жұмыстан ләззат алатын болады. Мектептер қоғамның негізгі құрамдас бөлігі бола отыра, денсаулық мәселелеріндегі теңсіздікті азайту үшін таңдау шарттарын ұсынады⁵. Аралас салалардағы, мысалы, жастар, әлеуметтік даму және қоршаған орта және орнықты даму мәселелері бойынша саладағы мүдделі тараптардың арасында ынтымақтастық қажет.

Оденс конференциясының қорытындысы бойынша (Теңдік, білім беру және денсаулық әліппесі) (4th European Conference in Odense/ Denmark - Schools for Health in Europe, 2013) мектептегі денсаулықты нығайтудың құндылықтары мен негіздері Еуропадағы денсаулық пен әл-ауқатты жақсарту жобасы (Health 2020) және EU2020 инклюзивті және тұрақты даму стратегиясы аясында ДДСҰ мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізуге ықпал ететіндігі туралы мәлімдеме жасалды. ДНЫМ Еуропадағы денсаулық пен әл-ауқатты жақсартуға көмектеседі. Мектептер балалар мен жастардың дағдылары мен білімдерін дамытуға және салауатты өмір салтын қалыптастыруға ықпал ететін әлеуетке ие.

Соңғы еуропалық конференция 2019 жылдың 20-22 қараша аралығында Мәскеуде өтті (5th European Conference on Health Promoting Schools). Конференция жұмысына 40 елден 450-ден астам қатысушы қатысты. Мәскеудегі «Денсаулық, әл-ауқат және білім: тұрақты болашақ құру» мәлімдемесінде Еуропадағы Денсаулық Мектептері желісінің (SHE), оның құндылықтары мен балалар мен жастардың денсаулығы, денсаулықты дамыту, әл-ауқаты және оқу үлгерімі саласындағы теңсіздікпен күресу негіздерінің маңыздылығы мойындалады және атап өтіледі. Соңғы әлеуметтік өзгерістерді мектептердегі денсаулықты нығайтудан бөлек қарастыруға⁶ болмайды, оның мақсаты жастарды салауатты және тәуелсіз өмір салтын қалыптастыруға және әлеуметтік, физикалық және экологиялық ортаны құруға және денсаулықтың қолайлы детерминанттарына қолдау көрсету болып табылады” (Europe in Health Schools, 2019, 1-бет).

⁵ Денсаулық мәселелеріндегі теңсіздік — популяция топтарының денсаулығындағы айырмашылық, міндетті емес, оны болдырмауға болады және ол әділетсіз болып саналады

⁶ мысалы, соғыстар мен зорлық-зомбылық, денсаулықтың экологиялық және әлеуметтік детерминанттарына айтарлықтай әсер ететін климаттық өзгерістер

ДЕРЕКӨЗДЕР

World Health Organization (1991).

The Sundsvall Statement on Supportive Environments for Health. Retrieved from:

<https://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/sundsvall/en/>

World Health Organization (1997).

The Jakarta Declaration on Leading Health Promotion into the 21st Century. Retrieved from:

<https://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/jakarta/declaration/en/>

World Health Organization (2005).

The Bangkok Charter for Health Promotion in a Globalized World. Retrieved from:

https://www.who.int/healthpromotion/conferences/6gchp/bangkok_charter/en/

World Health Organization (2009).

Nairobi Call To Action Declaration. Retrieved from:

<https://www.who.int/healthpromotion/conferences/7gchp/en/>

World Health Organization & Finland. Ministry of Social Affairs and Health (2013).

Health in all policies: Helsinki statement. Framework for country action. Retrieved from:

<https://apps.who.int/iris/handle/10665/112636>

World Health Organization (2016).

Shanghai Declaration on promoting health in the 2030 Agenda for Sustainable Development.

Retrieved from: <https://www.who.int/healthpromotion/conferences/9gchp/shanghai-declaration.pdf?ua=1>

World Health Organization (2016).

Promoting health to delivering on the Sustainable Development Goals. Retrieved from:

<https://www.youtube.com/watch?v=T8qMwDxpwOs#action=share>

2-қосымша. Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралы

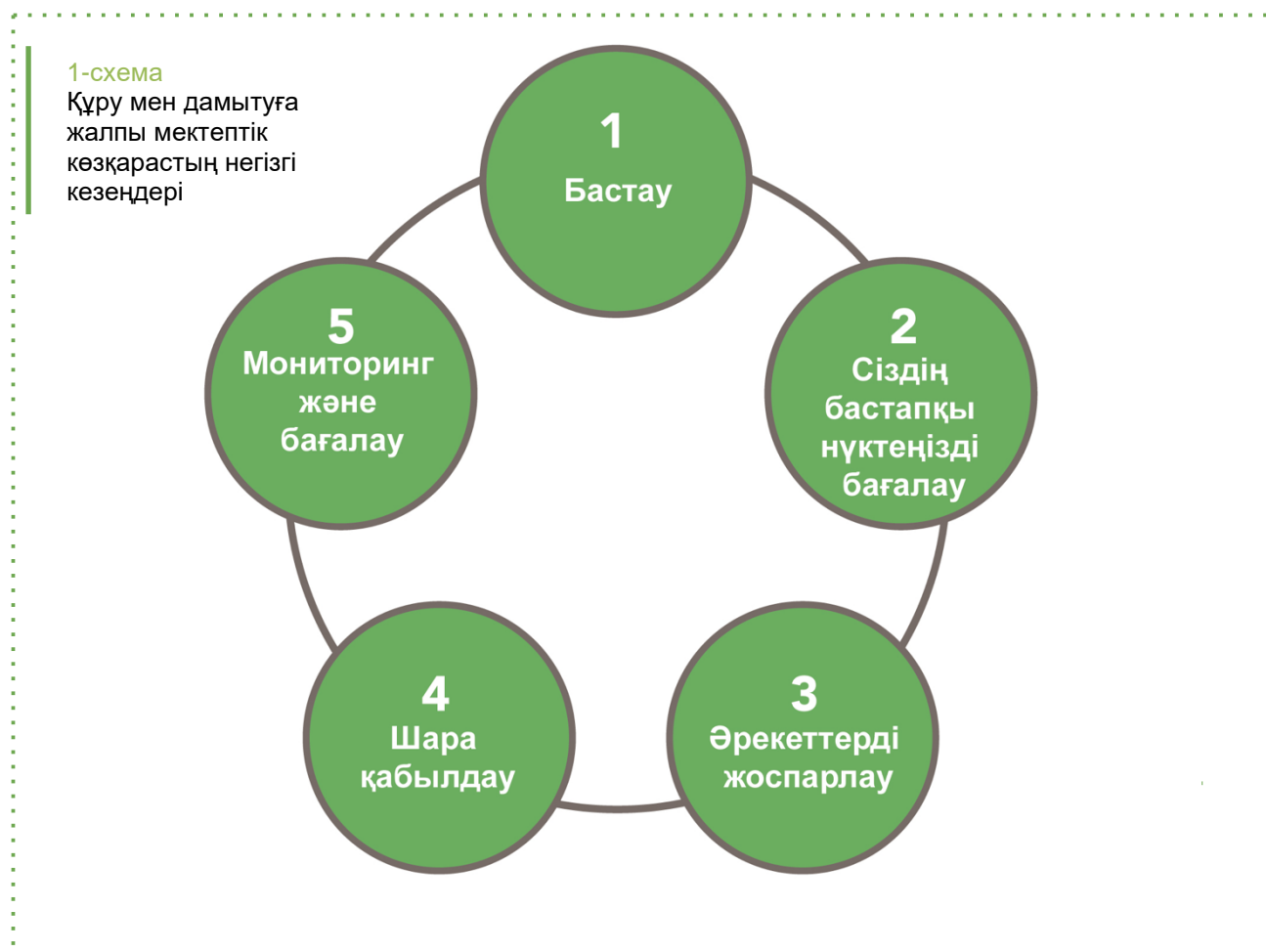
Кіріспе

Денсаулықты нығайтуға көмектесетін мектеп құру қызықты және маңызды процесс. Бұл уақытты қажет етеді және дайындықты қажет етеді, бірақ ақыр соңында тиімді ДНМ құруға әкеледі.

Біздің тәжірибеміз сіздің мектептің іс-әрекет жоспарын құру үшін бүкіл оқу жылы қажет болуы мүмкін деп болжайды. *Мектептегі іс-әрекетті жоспарлау құралы* сізге осы процесте көмектесу үшін жасалған, мысалы, сіздің мақсаттарыңыз бен іс-әрекеттеріңізді сипаттау, сонымен қатар кім және не үшін жауап беретінін анықтау. Бұл сіздің ДНМ-ды жақсартуға, ақпараттық саясатты ұйымдастыруға және жоспарыңызды тиімді іске асыруға көмектеседі.

1-схемада ДНМ құру мен дамытудың бес кезеңі көрсетілген. Көріп отырғаныңыздай, процесс үздіксіз және циклді. Бұл құжат сіздің мектептің іс-әрекетінің жоспарын жасауға көмектесетін алғашқы үш кезеңге назар аударады.

Мектептің іс-әрекетін жоспарлау құралы сіздің іс-әрекет жоспарыңызды құруға көмектесетін негізгі тұжырымдамалардың кейбір мысалдарын қамтиды, бірақ онда егжей-тегжейлі түсіндірулер жоқ. Қосымша ақпарат алу үшін Нұсқаулықтың Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектепке қалай айналуға болатындығы туралы тиісті бөлімдерін қараңыз.



2. 1-кезең: Бастапқы кезең: жұмыс тобын ұйымдастыру

1. Функциялар мен міндеттерді анықтау

ДНЫМ жұмыс тобы құрылғаннан кейін оның әрбір мүшесі үшін функцияларды, міндеттер мен мақсаттарды бөлу маңызды. Келесі кестені толтыру бұл процеске көмектесе алады.

Функциялар мен міндеттер

ДНЫМ жұмыс тобы мүшелерінің

Аты-жөні	Лауазымы	Тапсырмалар	Функциялар ы/міндеттері	Орындау мерзімдері (оқу жылында мектепке жұмсалған х сағат саны)

2.2. Жұмыс тобы отырысының күн тәртібі мен кестесін әзірлеу

Келесі оқу жылына (жылдарға) арналған отырыстардың күн тәртібі мен кестесін әзірлеу ұзақ уақыт кезеңі ішінде кездесулердің жүйелілігіне ықпал етеді. Бұл түсінбеушілікті болдырмауға және негізгі функцияларды нақтылауға көмектеседі.

Мектептік жұмыс тобы отырысының күн тәртібі
Отырысты кім жүргізеді?
Отырыстар хаттамасын кім жүргізеді?
Отырыстар қаншалықты жиі жүргізіледі?
Отырыстарда қандай мәселелер қарастырылады?
Отырыстар күндері
Отырыстарды өткізу орны
Отырыстардың ұзақтығы

3. 2-кезең: Ағымдағы жағдайды талдау

1. Басымдықтарды анықтау

Мектептегі денсаулықты нығайтуға қатысты қазіргі жағдайға талдау жасаған кезде, сіз басымдықтар мен міндеттерді, сондай-ақ белгілі бір мәселелерді қалай шешуге болатындығын талқылауды бастай аласыз.

Мектептегі денсаулықты сақтау мен нығайтуға қатысты басым бағыттарды / тақырыптарды анықтай отырып, Сіз оларды келесі кестеге енгізу арқылы құжаттай аласыз.

Сіздің мектебіңіздің денсаулықты сақтау мен нығайтуға қатысты басымдықтар

4. 3-кезең: Іс-әрекеттер жоспарын әзірлеу

1. Мақсаттар және міндеттер

ДНҮМ-ның басымдықтарын анықтаған кезде, тиісті мақсаттар мен міндеттерді белгілеу маңызды. Мақсаттар - бұл таңдалған басым бағыттарға негізделген жалпы денсаулықты қаланғандай жақсарту және әл-ауқат деңгейін жоғарылату. Сонымен қатар, мектептер денсаулық пен әл-ауқатқа әсер ететін білімге, дағдыларға және қоршаған ортаға байланысты мақсаттар қоя алады. Міндеттер — бұл мақсаттарға қол жеткізуден күтілетін нақты өлшенетін әрекеттер мен нәтижелерге бөлінген мақсаттар.

1-мысал.

Жалпы мектептік тәсіл — мектептегі қорлау мен зорлық-зомбылықтың алдын алу бойынша мақсаттар мен міндеттер

Басым бағыт: мектепте зорлық-зомбылықтың алдын алу	
Мақсаттар	<ol style="list-style-type: none">1. Зорлық-зомбылықтың алдын алуға қатысты мектеп стратегиясын әзірлеу2. Қорлау жағдайларын тіркеу3. Қорлау немесе зорлық-зомбылық жағдайлары туралы ашық хабарлауға және оларды талқылауға болатын әлеуметтік орта құру4. Қорқытуды анықтауға және оған қарсы күреске қатысты мұғалімдер мен мектептің басқа да қызметкерлерін даярлау5. Оқушыларды зорлық-зомбылыққа қарсы тұру дағдыларына үйрету
Міндеттер	<ol style="list-style-type: none">1. Жақындағы екі жылдағы мектептегі зорлық-зомбылықтың алдын-алуға қатысты кешенді* стратегия.2. Келесі жыл бойы зорлық-зомбылық жағдайларын анықтау және тіркеу жүйесін орнату.3. Оқушылар мен мектеп қызметкерлері бір-бірін құрметтейтін және зорлық-зомбылық пен қорлау жағдайлары туралы еркін есеп беретін әлеуметтік орта құру.4. Мұғалімдер мен мектептің басқа да негізгі қызметкерлері мектептегі қорлауды анықтау және алдын-алу процесіне қатысады.5. Мұғалімдер мен мектептің басқа қызметкерлері қорлау жағдайларына қалай жауап беру керектігін, бұл туралы қалай және кімге хабарлау керектігін біледі.6. Оқушылар зорлық-зомбылықтың денсаулыққа тигізетін кері әсерін және қорлау жағдайлары туралы кімге хабарлау керек екенін біледі.

* басқа оқушыларға қатысты зорлық-зомбылық көрсететін оқушыларды анықтау және олармен алдын-алу іс-шараларын жүргізу; зорлық-зомбылық жағдайларын анықтау және себептерін жою процесіне ықпал ету

Келесі кестелерде таңдалған басымдықтарға негізделіп мектептің мақсаттары мен міндеттерін көрсетуге болады. Егер сізде үш басымдықтан көп болса, қосымша кестелер қосуға болады.

1-басым бағыт.

Мақсат (тар)

Міндеттер

2-басым бағыт.

Мақсат (тар)

Міндеттер

3-басым бағыт

Мақсат (тар)

Міндеттер

4.2. Индикаторлар

Индикаторлардың көмегімен сіз дұрыс жолда екеніңізді, қаншалықты алысқа барғаныңызды және мақсаттарыңыз бен міндеттеріңізге жету үшін тағы қанша өту керектігін анықтай аласыз. Көрсеткіштерді іс-әрекеттер жоспарының жобасымен салыстыру сіздің жоспарыңызды жақсартуға көмектеседі.

2-мысал.

Индикаторлар — денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп тұжырымдамасын тарату

Мақсаттар	Индикаторлар
<ol style="list-style-type: none">1. Мектеп қоғамдастығы мүшелері арасында ДНЫМ тұжырымдамасы туралы ақпаратты тарату2. Бұл тұжырымдаманы мектеп қоғамдастығы мүшелерінің түсінуіне ықпал ету	<ul style="list-style-type: none">• Жаңа мұғалімдер, мектептің басқа да қызметкерлері, ата-аналар мен оқушылар ДНЫМ-ның қалыптасуы мен дамуы жөніндегі тұжырымдама мен стратегия туралы хабардар етіледі• Мұғалімдер мен басқа да негізгі қызметкерлер ДНЫМ тұжырымдамасы мен оқушылардың денсаулығын нығайтуға қатысты жарияланымдар мен басқа да материалдарға қол жеткізе алады• Мектептің негізгі қызметкерлері жоспарға сәйкес• ДНЫМ бойынша оқыту іс-шараларына қатысты• Мектеп қызметкерлері, ата-аналар мен оқушылар ДНЫМ-ның тұжырымдамасы мен жұмыс жоспары туралы білімдері денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп іс-шараларын өткізу үшін қанағаттанарлық деп санайды

Келесі кестеде сіз өздеріңіздің мақсаттарыңыз бен міндеттеріңізге сәйкес келетін мектеп индикаторларын жаза аласыз.

Мақсаттар/міндеттер	Индикаторлар

5. Ақпараттық саясатты жоспарлау

ДНМ-ды құрудың әр кезеңінде ақпараттық саясат өте маңызды. Дұрыс жолдаулар мен байланыс арналарының көмегімен сіз ДНМ-ды құру кезінде мектеп қоғамдастығының қолдауына ие бола аласыз. Ақпараттық саясат қажетті қадамдарды нақтылауға және мектеп қоғамдастығының процеске және қол жеткізілген нәтижелерге қатысатындығына көз жеткізуге көмектеседі. Әр түрлі жағдайларда тиімді қарым-қатынас жасау үшін ақпараттық саясат жоспарын жасау керек. Төмендегі кестелерде сіздің ақпараттық саясат жоспарыңыздың маңызды компоненттерін жазуға болады (3).

1. Нақты ақпараттық мақсаттарды қою

Ақпараттық мақсаттар – бұл сіздің ақпараттық хабарламаларыңыз арқылы қол жеткізгіңіз келетін нәрсе.

3-мысал: Мектеп қызметкерлеріне арналған ақпараттық мақсаттар

1-мақсат (білім): Барлық мектеп қызметкерлері жоспарлау процесінің алғашқы үш айында ДНМ мәртебесінің артықшылықтары туралы біледі.

2-мақсат (қарым-қатынас): Мектеп басшылығы (директор / оқу ісінің меңгерушісі) ДНМ оқушылардың денсаулығы мен білім деңгейіне, мектептің жұмыс істеуі мен имиджіне оң әсер ететініне сенімді.

3-мақсат (тәлім): Мектеп қызметкерлерінің кем дегенде 75%-ы таяудағы 3-5 жылда ДНМ-ды құруға және дамытуға белсенді қатысатын болады.

Мақсатты аудиторияға ақпараттық хабарламалар жіберу үшін келесі кестені пайдалануыңызға болады.

Ақпараттық мақсаттар	
Мақсатты аудитория	Мақсат (хабарлама)

5.2 Түсінікті және қарапайым хабарламаларды құрастыру

Ақпараттық хабарламалар – бұл мектеп немесе мектептен тыс қоғамдастықтың белгілі бір мүшелеріне сіздің ДНЫМ-ға қатысты хабарлағыңыз келетін нәрсе.

Пример 4. Информационные сообщения

Ақпараттық мақсаттар	
Мақсатты аудитория	Хабарлама
Мектеп әкімшілігі	ДНЫМ қызметі мектептің қоғамдағы беделін арттыруға ықпал ететін болады
Оқу ісінің меңгерушісі	ДНЫМ жұмысы бүкіл мектеп қоғамдастығының денсаулығы мен әл-ауқатын жақсартып, оқушылардың білім деңгейін арттыра алады
жергілікті БАҚ	Біздің мектеп бүкіл мектеп қоғамдастығының денсаулығын сақтау және нығайту және әл-ауқат деңгейін арттыру мақсатында ДНЫМ-ды құру процесінде тұр, әрі қарай бұл академиялық үлгерім деңгейін арттыруға ықпал ететін болады

Келесі кестеде сіз өзіңіздің ақпараттық хабарламаларыңызды мақсатты аудиторияға сай жаза аласыз. Процестің әртүрлі кезеңдерінде сізде әртүрлі хабарламалар болуы мүмкін. Хабарламаларды кезең/уақыт шеңберіне қарай бөлу пайдалы болуы мүмкін.

Ақпараттық хабарламалар	
Мақсатты аудитория	Хабарлама

5.3 Тиісті байланыс арналарын таңдау

Байланыс арналары - бұл сіздің ақпараттық хабарламаларыңызды беру тәсілдері. Сіз қолданатын әдіс/арна бірнеше факторларға, соның ішінде сіздің мақсатты аудиторияныңыздың қалауына, уақыт пен шығындарға байланысты. Келесі кестеде оқушылар мен ата-аналарға арналған байланыс арналарының мысалдары келтірілген.

Байланыс арналары							
Мақсатты аудитория	Байланыс арналары						
	Мектептік ақпараттық бюллетеньдер	Мектеп сайты	Ақпараттық кездесулер	Баспасөз-релизі	Әлеуметтік желілер	Баспа материалдары, (мысалы, постерлер, флаерлер)	...
Оқушылар							
Ата-аналар							

Төмендегі кестеде мақсатты аудиторияға байланысты таңдалған байланыс арналарын көрсетуге болады.

Байланыс арналары							
Мақсатты аудитория	Байланыс арналары						
	Мектептік ақпараттық бюллетеньдер	Мектеп сайты	Ақпараттық кездесулер	Баспасөз-релизі	Әлеуметтік желілер	Баспа материалдары (мысалы, постерлер, флаерлер)	...

6. Бағалауды жоспарлау

Бағалау — ДНМ-ды құру мен дамыту процесінің маңызды құрамдас бөлігі. Сіздің бағалауыңыз (нені, қашан және қалай бағалайсыз) сіздің ДНМ-ды құру жоспарыңыздың басқа компоненттеріне, соның ішінде ДНМ-дағы сіздің ақпараттық саясатыңызға, басымдықтарыңызға, мақсаттарыңыз бен міндеттеріңізге байланысты. ДНМ-ға барабар бағалау жүргізу үшін сіздің мақсаттарыңыз, міндеттеріңіз, іс-шараларыңыз және индикаторларыңыз SMART қағидаттарына сәйкес келуі тиіс.

1. Сұрақтарды және бағалау әдістерін таңдау

Мысал – Сұрақтар және бағалау әдістері

Сұрақтар	Бағалау әдістері
1. ДНМ-ның жоспарланған іс-шаралары қандай дәрежеде жүзеге асырылды?	мысалы, мектеп персоналы мен оқушыларын бақылау, олардан құжаттама, сауалнама және / немесе сұхбат алу
2. Қандай ақпараттық әдістер қолданылды?	мысалы, мектеп персоналы мен оқушыларын бақылау, олардан құжаттама, сауалнама және / немесе сұхбат алу
3. Ақпараттық қызмет қандай дәрежеде жоспарға сәйкес жүзеге асырылды??	мысалы, мектеп персоналы мен оқушыларын бақылау, олардан сауалнама және / немесе сұхбат алу
4. Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттеріне қандай дәрежеде қол жеткізілді?	мысалы, прогресті бағалау үшін бастапқы және қорытынды нәтижелерді (сандық өзгеріс) сауалнамалар мен құжаттамалар арқылы салыстырыңыз
5. Ақпараттық мақсаттарға қаншалықты дәрежеде қол жеткізілді?	мысалы, мектеп персоналы мен оқушылардан сауалнама және / немесе сұхбат алу
6. Мектеп персоналы мен ата-аналар ДНМ сияқты мектептің жаңа стратегиясына қалай қарайды?	мысалы, мектеп персоналы мен оқушылардан сауалнама және / немесе сұхбат алу

7. Резюме

ДНЫМ құру бойынша іс-әрекеттер жоспары

Енді сіз ДНЫМ-ды құру және дамыту жөніндегі іс-шаралар жоспарының барлық негізгі компоненттерін жазып алғаннан кейін, жоспарлауды аяқтау үшін барлық жазбаларыңызды, соның ішінде әр іс-шараның уақыт шектерін, жауапты тұлғаларды және бюджетті бірге жинай аласыз.

Келесі үш кесте сіздің іс-әрекет жоспарыңыздың соңғы нұсқасын, соның ішінде ақпараттық саясат пен бағалауды жасауға көмектеседі.

1-кесте: ДНЫМ іс-әрекеттер жоспары

Мақсаттар	Міндеттер	Критерийлер/ индикатрлар	Міндеттер/ іс-шаралар	Негізгі персонал және міндеттер	Ресурстар және шығыстар	Мерзімдер

2 – Кесте. ДНҮМ ақпараттық саясат жоспары

Мақсатты аудитория	Мақсаты қолданылу	Хабарлама		Арналар	Негізгі персонал және олардың міндеттер	Ресурстар / шығындар (кадрлық және қаржылық ресурстар)	Мерзімдері (кезеңдері мен ұзақтығы)

3-кесте: ДНЫМ бағалау жоспары

Индикаторлар / сұрақтар	Бағалау әдістері	Міндеттер / іс-шаралар	Негізгі персонал/ міндеттер	Ресурстар және шығыстар	Мерзімдер

Басымдықтарды таңдау және іс-әрекеттер жоспарын құру кезіндегі ойлануға азық

1. Мектептерде денсаулықты нығайту саласындағы өңірлік саясатты айқындау

- b. Мектептердегі санитарлық ағарту жөніндегі жобаларды қолдау үшін өңірлік білім беру органдарының қолжетімді ресурстарын айқындау
- c. Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектеп құруға әкімшіліктің / мекеменің / муниципалитеттің дайындығын бағалау
- d. Білім беру мекемелері басшылығының ДНҮМ-ды құру жөніндегі жоспарды әзірлеуге және оның орындалуына мониторинг жүргізуге дайындығын бағалау
- e. Аймақтағы ДНҮМ жобасын үйлестіруге жауап беретін бөлімді тағайындау. Сондай-ақ жауапты тұлғаларды
- f. Мектептерде денсаулықты нығайтуды бағалау және мониторингтеу үшін қолдау жүйесін айқындау

2. Іс-әрекеттер жоспарын әзірлеу үшін қажетті жағдайлар

- a. SHE іс-әрекеттер жоспары мектептің білім жоспарына енгізілген
- b. Іс-шаралар жоспарын жасау үшін қол жетімді ресурстарды анықтаңыз
- c. Мектептің оқыту жоспары мен іс-әрекет жоспары арасындағы қарым-қатынасты нақтылау.
- d. Барлық мектепті жобаға қатысуға ынталандыру үшін инновациялық технологияларды оқытуды ұйымдастыру

2-қосымшаға әдебиет

1. RIVM (2013). Handleiding Gezonde School middelbaar beroepsonderwijs, Projectplan.
<http://www.gezondeschool.nl/mbo/materialen-en-instrumenten/>
2. Woynarowska, B. & Sokolowska, M. (2006). A national framework for developing and evaluating health-promoting schools in Poland. In V. Barnekow, Buijs, G., Clift, S., Jensen, B.B., Paulus, P., Rivett, D. & Young, I. (Ed.). Health-promoting schools: a resource for developing indicators (118- 125). International Planning Committee, ENHPS
3. RIVM (2013). Handleiding Gezonde School middelbaar beroepsonderwijs, Communicatieplan.
<http://www.gezondeschool.nl/mbo/materialen-en-instrumenten/>

3-қосымша. Жылдам бағалау құралы

Кіріспе

ДНМ-ның қалыптасуының екінші кезеңінде денсаулықты нығайту саласындағы қазіргі саясат пен практика бағаланады. Бұл мектеп қоғамдастығының қажеттіліктері мен басымдықтарын айқындауға мүмкіндік береді.

Жылдам бағалау құралы осы бағалауды жүргізуге көмектесу үшін жасалған. Ол жалпы мектептік тәсіл бойынша бірқатар сұрақтардан тұрады. Осы сұрақтарға жауап бере отырып, сіз өзіңіздің мектебіңізде жеткілікті деңгейде не бар екенін, қандай салаларда жақсартулар қажет екенін және не нәрсеге назар аудару керектігін анықтай аласыз.

Жылдам бағалау құралын қолданыстағы ДНМ-да қолдануға болады. Бұл ретте сіз прогресті бағалау және қажетті өзгерістерді енгізу үшін бастапқы бағалаудағы жауаптарыңызды келлесі рет бағалаудағы жауаптармен салыстыра аласыз.

Нұсқаулық

Біз ДНМ жұмыс тобының мүшелеріне жылдам бағалау құралында ұсынылған мәселелерді талқылап, консенсусқа қол жеткізуді ұсынамыз.

Әр сұрақтың екі параметрі бар:

- 1. Рейтинг:** мектептегі ағымдағы жағдай үш балдық шкала бойынша бағаланады, мұнда 1 - шындыққа сәйкес келмейді; 2 – ішінара сәйкес келеді; 3 – толық сәйкес келеді. Бұл параметр сол жақ бағанда орналасқан.
- 2. Шұғылдық:** үш балдық шкала бойынша бағаланады, онда 1 балл - төмен/жоқ; 2 – орташа; 3 – жоғары. Параметр оң жақ бағанда орналасқан.

Нәтижелер әрбір мәселе бойынша жеке-жеке немесе рейтингтің орташа көрсеткішін және әрбір бөлім үшін жеделдікті есептеу жолымен талданады. Рейтингтің неғұрлым төмен көрсеткіші және жеделдіктің неғұрлым жоғары көрсеткіші болатын мәселелерді ДНМ-ды құру кезінде басым міндет ретінде қарау керек.

Бұрынғы бағаның құралы

Рейтинг (ағымдағы жағдай):

үш балдық шкала бойынша бағаланады, 1 балл - пікір шындыққа сәйкес келмейді; 2 балл – ішінара сәйкес келеді; 3 балл – толық сәйкес келеді.

Шұғылдық:

1 балл - жоқ / төмен; 2 балл – орташа; 3 балл - жоғары

	Рейтинг			Шұғылдық		
	1	2	3	1	2	3
1. Ағымдағы жағдайды бағалау						
1.2 Мектепте оқушылардың денсаулығына (оның ішінде физикалық, психикалық және әлеуметтік денсаулығына) және әл-ауқатына қатысты ағымдағы жағдайға талдау жүргізілді.						
1.2 Мектепте оқытушылардың / оқытушы емес құрамның денсаулығына (оның ішінде физикалық, психикалық және әлеуметтік денсаулығына) және әл-ауқатына қатысты ағымдағы жағдайға талдау жүргізілді.						
1.3 Мектеп жасына, жынысына және өмір сүру жағдайына байланысты студенттердің денсаулығына қатысты мінез-құлықты (тамақтану, физикалық белсенділік, жыныстық мінез-құлық, алкоголь, темекі және психикалық белсенді заттар, гигиеналық дағдылар) бағалай алады.						
1.4 Мектеп оқушылардың, оқытушылардың және оқытушы емес құрамның денсаулығы мен әл-ауқатына қатысты қажеттіліктері мен тілектеріне бағалау жүргізеді (мысалы, сауалнама, ұсыныстар және / немесе тілектер жинауға арналған қораптар).						
1.5 Мектептегі денсаулық сақтау қызметіне (оның ішінде психикалық денсаулықты нығайтуға) жауапты адам бүкіл мектеп қауымдастығына белгілі.						
	Рейтинг			Шұғылдық		
	1	2	3	1	2	3
2. Мектептің денсаулықты сақтау және нығайтуға қатысты стратегиясы						
2.1 Мектептің денсаулықты нығайтуды, денсаулыққа байланысты проблемалардың алдын алуды және шешуді қамтитын білім алушылар мен оқытушылардың / оқытушы емес құрамның денсаулығы мен әл-ауқатына қатысты ресми баспа құжаты (стратегиясы) бар						
2.2 Денсаулық пен әл-ауқат мектептің білім беру мақсаттары мен міндеттерімен байланысты.						
2.3 Денсаулық пен әл-ауқат мектептің оқу жоспарының бөлігі болып табылады.						
2.4 Мектептегі денсаулық пен әл-ауқатқа деген көзқарас мектеп қоғамдастығының (оқушылардың, оқытушылардың / оқытушылар құрамының және ата-аналардың) көзқарастарын, тілектері мен қажеттіліктерін көрсетеді.						
2.5 Оқушылар, оқытушылар / оқытушылар құрамы және мектептің ата-аналары денсаулыққа байланысты іс-шараларды жоспарлауға және жүзеге асыруға шақырылады.						

	Рейтинг			Шұғылдық		
	1	2	3	1	2	3
3. Мектептік қоршаған орта						
3.1 Барлық оқушыларға арналған спорт залдары, сыныптар, дәретханалар, асхана және дәліздер сияқты мектеп нысандары таза, қауіпсіз және гигиеналық дағдыларды дамытуға ықпал етеді (дәретханаларда қол сабыны мен қағаз сүлгілері жеткілікті).						
3.2 Спорт залдары, сыныптар, дәретханалар, асхана және дәліздер сияқты мектеп нысандары жасына, жынысына сәйкес келеді және ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға жарамды.						
3.3 Оқушылар мен қызметкерлер сабақтан тыс уақытта мектептің спорт объектілеріне қол жеткізе алады.						
3.4 Барлық спорт нысандары мен мектеп асханасы қауіпсіздік пен гигиенаның жалпы талаптарына жауап береді.						
3.5 Мектепке баратын жол қауіпсіз, бұл білім алушыларды мектепке барар жолда физикалық белсенділікке, мысалы, велосипедпен жүруге немесе жаяу жүруге ынталандырады.						
3.6 Мектептің барлық бөлмелерінде жайлы температура, жарықтандырудың жақсы деңгейі сақталады және олар желдетіледі.						
3.7 Мектеп асханасында, буфетте және автоматтарда ұсынылатын тағамдар мен сусындар сау, қол жетімді және ұлттық стандарттарға сәйкес келеді.						
	Рейтинг			Шұғылдық		
	1	2	3	1	2	3
4. Мектептік әлеуметтік орта						
4.1 Асхана, спорт залдары, сыныптар мен дәліздер сияқты мектеп нысандары жағымды дизайнда жасалған және қарым-қатынасты дамытуға ықпал етеді.						
4.2 Мектепте денсаулық пен әл-ауқатты нығайтуға байланысты жобалық апталар, фестивальдар, конкурстар мен клубтар сияқты бірлескен іс-шаралар үнемі өткізіліп тұрады.						
4.3 Салауатты өмір салты мәдениетін қалыптастыру бойынша сабақтар және практика мен өмірлік дағдыларды дамыту мүмкіндіктерін қамтитын денсаулықты нығайту жөніндегі іс-шаралар сабақтан тыс іс-шаралар бағдарламасына енгізілген.						
4.4 Мектепте жеке ойларымен немесе алаңдаушылықтарымен бөлісу қажеттілігі бар барлық оқушылар денсаулық сақтау қызметіне жауапты қызметкерге қол жеткізе алады.						
4.5 Мектепте достық және қолайлы атмосфера құрылды, барлық оқушылар мен оқытушылар / оқытушылар құрамы өздерін жайлы сезінеді және бір-біріне құрметпен қарайды.						
4.6 Мектептегі денсаулық сақтау қызметінің мамандары (мектеп медбикесі, дәрігер немесе психолог) денсаулықты қамтамасыз ету бойынша жеке және жалпы мектептік жұмыстарға қатысады және денсаулық сақтау мәселелерін мектеп бағдарламасы мен стратегиясына енгізуге қатысты мектеп басшылығымен ынтымақтасады.						
4.7 Мектепте ерекше қажеттіліктері бар студенттерге қолдау көрсету жүйесі (қызметтер мен құрылғылар) бар.						
4.8. Егер оқушылардың қажеттіліктері мектеп құзыретінен тыс болса, мектепте ерекше қажеттіліктері бар оқушыларды анықтау және мамандарға бағыттау жүйесі бар.						

	Рейтинг			Шұғылдық		
	1	2	3	1	2	3
5. Денсаулыққа (СӨС) қатысты дағдылар мен іскерлікке үйрету						
5.1 Мектеп денсаулықты сақтауға, оның ішінде психикалық денсаулықты нығайтуға қатысты жеке дағдылар мен білімді қалыптастыруға бағытталған бағдарламаларды жүзеге асырады.						
5.2 Мектепте салауатты өмір салтына ықпал ететін нақты ережелер бар.						
5.3 Тұрақты жылжымалы (белсенді) қоңыраулар мектеп кестесіне енгізілген.						
	Рейтинг			Шұғылдық		
	1	2	3	1	2	3
6. Қоғаммен байланыс						
6.1 Мектеп оқушыларының ата-аналары мектеп қоғамдастығының белсенді қатысушылары болып табылады.						
6.2 Мектеп спорт және жастар клубтары, медициналық мекемелер, кеңес беру қызметтері, медициналық сақтандыру компаниялары, кафелер / мейрамханалар, жергілікті дүкендер және т. б. сияқты жергілікті серіктестермен байланыс орнатты.						
6.3 Мектеп оқушылардың дұрыс тамақтану, дене белсенділігі дағдыларын қалыптастыру және эмоционалды және әлеуметтік әлауқат пен дамуға ықпал ету үшін жергілікті серіктестермен / мүдделі тұлғалармен үнемі кездесулер ұйымдастырады.						
	Рейтинг			Шұғылдық		
	1	2	3	1	2	3
Мектеп персоналының денсаулығын сақтау және нығайту						
7.1 Мектеп қоғамдастығы арасында денсаулық пен әл-ауқатты нығайтуға қатысты әлеуетті арттыру үшін мұғалімдердің біліктілігін үнемі арттыру.						
7.2 Мектеп қызметкерлері үшін денсаулық сақтау, оның ішінде психикалық денсаулықты нығайту мәселелері бойынша заманауи материалдардың жеткілікті саны қолжетімді.						
7.3 Мектепте жұмыс пен жеке өмір арасындағы тепе-теңдікті бұзбайтын қызметкерлер үшін оңтайлы жүктеме қарастырылған және жұмысқа байланысты мәселелерді ашық талқылау үшін орта құрылды.						
7.4 Жаңа мектеп персоналына оқыту және кәсіби даму үшін тәлімгер беріледі.						
7.5 Мектепте жұмысқа қайталмалы түрде келмейтін қызметкерлермен жұмыс жүргізіледі және ұзақ демалыстан кейін жұмысқа оралған қызметкерлерге көмек көрсетіледі.						
7.6 Мектеп өз қызметкерлерін салауатты өмір салтына қол жеткізуде және сақтауда, мысалы, таза қоршаған ортаны жетілдіру арқылы, қолдайды.						

4-қосымша

Хартиялар мен Декларацияларда салауатты қоршаған ортаның тәсілін дамыту

Оттаваның Денсаулықты нығайту хартиясына сәйкес (ДДСҰ, 1986 ж.) [3] денсаулық адамның күнделікті өмірінде, олар оқитын, жұмыс істейтін, демалатын және сүйетін ортада қалыптасады.

Денсаулыққа қолайлы ықпал ететін орта жағдайларын құру туралы Сундсвалль мәлімдемесі (ДДСҰ, 1991 ж.) [23] :

- Қоршаған орта (физикалық, әлеуметтік, экономикалық және саяси) денсаулыққа қолайлы болуы керек.
- Әрқайсысы қолайлы қоршаған орта құруда маңызды рөл атқарады.

21 ғасырда денсаулықты нығайту жөніндегі қызметті жалғастыру туралы Джакарта декларациясына сәйкес (ДДСҰ, 1997 ж.) [24], денсаулықты қалыптастыру шарттары келесідей:

- Бейбітшілік, тиісті тұрғын үй жағдайлары, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру, әлеуметтік байланыстар мен қатынастар, тамақтану, кірістер мен түсімдер, әйелдерге нақты құқықтар мен мүмкіндіктер беру, тұрақты экожүйенің болуы, ресурстарды негізделген пайдалану, әлеуметтік әділеттілік, адам құқықтары мен теңдікті сақтау.
- "Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін жағдайлар, факторлар мен шектер" денсаулықты нығайтуға қажетті инфрақұрылымның ұйымдастырушылық негізін құрайды. Денсаулық сақтаудың алдында тұрған жаңа міндеттер сектораралық ынтымақтастықты қамтамасыз ету үшін әртүрлі жаңа жүйелік-желілік бірлестіктер құру қажеттілігін білдіреді. Мұндай "желілер" елдер арасындағы және елдер ішіндегі өзара көмекті қамтамасыз етуге және өзінің тиімділігін көрсеткен стратегиялар туралы және мұның қандай нақты жағдайларда жасалғаны туралы ақпарат алмасуға жәрдемдесуі тиіс.

Бангкок хартиясы (ДДСҰ, 2005 ж.) [25]

Найробиді әрекетке шақыру жөніндегі Декларация (ДДСҰ, 2009)

Хельсинки Мәлімдемесі "Барлық стратегиялардағы Денсаулық" (ДДСҰ,

2030 жылға дейінгі кезеңге арналған тұрақты даму саласындағы Күн тәртібі шеңберінде денсаулықты нығайту жөніндегі Шанхай декларациясы (ДДСҰ,

МЕКТЕПТЕРГЕ АРНАЛҒАН НҰСҚАУЛЫҚ 2.0

Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектепке айналу Әдістемелік нұсқаулық

Авторлары:

Teresa Vilaça (University of Minho, Португалия)

Emily Darlington (University Claude Bernard Lyon 1, Франция)

María J. Miranda Velasco (University of Extremadura, Испания)

Olgica Martinis (Croatian Institute of Public Health, Хорватия)

Julien Masson (University Claude Bernard Lyon 1, Франция)

Алғыстар:

ЕО-ның қаржылық қолдауымен 2013 жылдың желтоқсанында (CB_FY2013 гранты) жарияланған Erin Safarjan M.P.H., Goof Buijs M.Sc., Silvia de Ruiter M.Sc. нұсқаулығының бірінші басылымының авторларына алғыс айтамыз.

Жарияланған күні:

Желтоқсан 2019

Баспасы:

Schools for Health in Europe Network Foundation (SHE), Хадерслев, Дания

Жарияланым сайтта да орналастырылған:

www.schoolsforhealth.org/resources/materials-and-tools/how-be-health-promoting-school/



Бұл құжат ЕО Денсаулық сақтау бағдарламаларының грантына ие болды (2014-2020)